

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

650
✓ 1760

1999

Գ Ա Ղ Տ Ն Ի Ք

Հ Ն Գ Կ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Կ Ա Մ

Մ Ե Ր Ժ Ե Ա Ղ Ս Է Ր Է Ն Գ Ո Յ Ա Ց Ա Մ
Չ Ո Ր Ս Ս Ո Ս Կ Ա Ղ Ի Վ Ի Է Ժ Ի Ն Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Հ Ե Տ Ա Բ Ր Բ Ր Ա Կ Ա Ն Թ Ա Տ Ր Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
Ի Կ Ի Ն Գ Ա Ր Ա Ր Ս , Վ Ե Ց Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ս
Ե Ի Ի Մ Ի Վ Ե Ր Չ Ա Բ Ա Ն

Յ . Կ . Պ Օ Յ Ա Ճ Ե Ա Ն Ի

Հ Ր Ա Մ Ա Ն Ա Ի Մ Է Ա Ր Ի Թ Ի

Կ . Պ Օ Լ Ի Ս

Տ Պ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ե . Մ . Տ Ն Տ Ե Ս Ե Ա Ն

1876

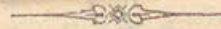

ԳԱՂՏՆԻՔ
ՀՆԳԿԱՍՏԱՆԻ

ԿԱՄ

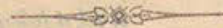
ՄԵՐԺԵԱԼ ՄԷՐԷՆ ԳՈՅԱՑԱԾ ՉՈՐՍ ՍՈՍԿԱԼԻ
ՎՐԷԺԻՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՍ՝ ՎԵՅ ՊԱՏԿԵՐ
ԵՒ Ի ՄԻ ՎԵՐՋԱՐԱՆ

Ի Յ. Կ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԵ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Մ. ՏՆՏԵՍԵԱՆ
ՊԱՎՃԻ ԳԱՐՈՒ ԷՍԱՏ ԷՓԷՆՏԻ ԽԱՆ

1876

1738.

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՎՐԷԺԻՆԴՐՈՒԹԻՒՆ Դատաւորին մահը .
 Բ. » » Հայրասպանութեան պատիժ .
 Գ. » » Պենկալովի հրդեհը .
 Դ. » » Կենդանի թաղման հանդէսը .

ԱՐԱՐ Ա. . . . . Բուին ձայնը .
 » Բ. . . . . Որսը .
 » » ՊԱՏԿԵՐ Ա. Փիղաց գերեզմանատունը :
 Սպանութիւն .

ԱՐԱՐ Գ. . . . . Պարահանդէս .
 » » ՊԱՏԿԵՐ Բ. Դատաստան .

ԱՐԱՐ Գ. » Գ. Յակարնաթի թափօրը .
 » Դ. . . . . Յափշտակութիւն. — Հրդեհը .

ԱՐԱՐ Դ. ՊԱՏԿԵՐ Դ. Գաղտնիք Հնդկաստանի .
 » Ե. . . . . Մտտակ վաղրին անձաւը .
 Վրէժխնդրութեան հանդէս .

ԱՐԱՐ Ե. ՊԱՏԿԵՐ Ե. Գերեզման . Պովհանիոյ քողը .
 » » » Զ. Մենամարտութիւն . Պովհանիոյ մատանին .

ՎԵՐՁԱՐԱՆ . . . . . Փիղաց գերեզմանատան կործանումը . Անգղիոյ յաղթութիւնը : — Մահ ձեւայի . Արդարութիւնը կը յաղթանակէ :

ԱՆՉԻՆՔ ԱՆԳՂԻԱՅԻՈՅ

ԺՈՂՆ ՄԱԼՔՕԼՄ . . . . . Մեծ դատաւոր Պենարխու .
 ԼՈՐՏ ՍԻՆԿԼԸԹՕՆ . . . . . Կուսակալ Պենարխու .
 ԺՕՐԺ ՄԱԼՔՕԼՄ } Որդիք Ժոհնի .
 ԷՏՎԱՐՏ }
 ՄԱՐԻ . . . . . Քոյր Հէվայի և սիրուհի Ժօրժի .
 ՀԷՎԱՅ . . . . . Քոյր Մարիի և սիրուհի Էտվարաի .
 ՏԻԷՕՏՈՆԷ . . . . . Գաղղիացի բժիշկ մը .
 ԳՍԶԻԼ . . . . . Հաւատարիմ Հնդիկ ծառայ Ժօրժի .
 ՍԹՕԹ . . . . . Սպասաւոր Ժօրժի .
 ՄԻՏԼԷՅ . . . . . Անգղիացի տեղակալ .

Պաշտօնակալք , Զինուորք , Վարոցաւորք ,
 Ծառայք , և այլն :

39 1765

41760-60

00-0001

ԱՆՁԻՆՔ ՀՆԴԿԱՅ

- ՃԵՂԱՍ Իշխանուհի . . . Թագուհի Հնդկաց .
- ՏՈՒՐԿԱՆ ԱՍՀԻՊ . . . Իշխան Հնդկաց .
- ՅԻՒՊՊԷ . . . . . Մեծ քրմուհի .
- ՍՕԿՕՐ . . . . . Հաւատարիմ ծառայ ճէւայի .
- ՍՈՒՆԻԱՍԻ . . . . . Արօնաւոր Հնդկաց .
- ԱԳՊԱՐ } . . . . . Գլխաւորը սոսկալի գործոյ .
- ՀՕԼԳԱՐ } . . . . . Գլխաւորը սոսկալի գործոյ .
- ՃԱՍԼ } . . . . . Եղբարք սոսկալի գործոյ .
- ՍԱՄԻՏ } . . . . . Եղբարք սոսկալի գործոյ .
- ՃԻՐԻՏ } . . . . . Եղբարք սոսկալի գործոյ .
- ԳԱՏՕՐ } . . . . . Ծառայք Տուրկալի .
- ՄԻՆՏԱՅ } . . . . . Ծանկարարձ Տուրկալի .
- ԱՅԵԶԶԱՅ . . . . . Ծանկարարձ Տուրկալի .
- ՀՈՂԱԳՈՐԾ ՄԸ .

Հնդիկք, Պրահմինք, Պահլիներ, Գրմուհիներ, սուտ վկայներ, և այլն :

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ա.

ԲՈՒԻՆ ԶԱՅՆԸ

(Տեաքանը ժօհն Մալթօնի բնակարանին պարզեմը կը ներկայացնէ : — Գրասեղան ինչ, որուն վրայ շատ ինքնէր կան . խորը բաց պարտահան ինչ . վարագոյրը բացառած արեւն ժօհն Մալթօն շրտականին առջև նստած ինքնէրը կը խառնէ :)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԺՕՀՆ (արտանշին)

ԺՕՀՆ (արտանշին) Գարձեալ ոչինչ . . . միշտ խաւար , միշտ անյայտութիւն . . . ո՛հ , ի՛նչպէս գըտնալու է , այս անիծեալ ընկերութեան հետքը . այս ընկերութեան, որ զմեզ Անգղիացիքս , Հնդկաստանի հողին վրայէն ջնջելու համար կազմուած է : Երկու տարի է անդադար գիշեր ցերեկ կ'աշխատիմ , կը փնտռեմ . . . :

ԶԱՅՆ ՄԸ (Քեռնի ն գալիին) Փնտռէ՛ ինտռէ՛ անիծեալ Անգղիացի . Հնդկաստանի դաղտնիքը անթափանցելի է . վա՛յ անոր որ այս ընկերութեան աշխոյեան է :

ԺՕՀՆ. (սարսալով որո՞հ է'ելէ) Ա՛հ այս ձայնը, միշտ այս ձայնը՝ որ զիս կը յուսահատեցնէ, մինչև այսօր հազար անգամ նպատակիս հասած էի առանց այս ձայնին որ՝ միշտ ինձ հետևելով, երբ ձեռքս թանկագին տեղեկութեան մը վրայ դնեմ, խոյն ականջիս կը հնչուի ու զիս բոլորովին կը սարսափեցընէ . . . սակայն պէտք է որ ես սլ սարսափեցնեմ այս ընկերութիւնը և զայն պաշտպանող անձինքը . այո՛, պիտի մնտուեմ դարձեալ, պիտի յուզեմ բոլոր Հնդկաստան, զիտնամ նաև թէ կեանքս ալ պիտի կորսուի, դարձեալ չպիտի վարանիմ, յանուն Անդ-զիոյ պիտի ջախջախեմ այս ընկերութեան գլուխը որ կը խորհի : (Ժօրթ , Էրփարո , Գաղի , Ա՛օփ և Բոնիս)

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԺՕՀՆ—ԺՕՐԺ , ԷՏՎԱՐՏ , ԳԱԶԻԼ , ՍԹՕՓ .

ԺՕՐԺ. (ներս ներսաւելով հօրը հետ և Ժօրթ) Եւ ես հա՛յր իմ . (Էլ Է Է Է Է Է Է) հա՛յր իմ , եղբայր իմ , հիմայ որ միացանք , հիմայ որ ձեր համայնքները առի , թո՛ղ որ քիչ մը նայիմ ձեզ : Երկար ժամանակ է որ չը տեսայ զձեզ . . . ո՛հ , որչափ երկար ժամանակ . ախո՛ս , վեց տարի է որ ովկիանոսը կը զատէր զմեզ . դոհութիւն Աստուծոյ , երջանիկ եմ հիմայ . այն տարիները սահեցան . առանց իրենց դրօշմը ձեր վրայ թողելու , ի՛նչպէս ձգեցի զձեզ . նոյնը կը տեսնամ այսօր , միևնոյն զօրութեամբ և միևնոյն առողջութեամբ :

ԺՕՀՆ. (որդին համբոսելով) Արեւի որդեակ , Աս-

տուծոյ գործքերը բարի են . մեծ գործ մը ձեռնարկած եմ , կը յուսամ որ Աստուած զիս կենդանի և միշտ քաջ պիտի թողու մինչև որ գործս լնացընեմ : Այն ատեն , եթէ զիս իր քովը կանչէ , եթէ յաւիտենական քունը զրկէ ինձ , գո՛հ սրտիւ պիտի ընդունիմ ըսելով «Տէ՛ր , թող քու կամքդ ըլլայ» :

ԺՕՐԺ. Մարդկութիւնը աւելի մեծ պիտի ըլլար , եթէ քեզ նման անձինք նուազ չըլլային . (Էրփար) իսկ դո՛ւ , սիրելի Էտվարա , եթէ գիտնայիր , ի՛նչ գերբնական ուրախութիւն մը կ'զգամ , երբ կը տեսնամ ձեռքերդ ձեռացս մէջ , երբ կրնամ այս քաղցր բառերը արտասանել «Եղբայր իմ» որոնց երկու հոգին մէկ հոգի մը , և երկու սիրտը մէկ սիրտ մը կ'ընէ :

ԺՕՀՆ. (Գաղի) Շնորհակալ եմ , բարեկամ , որդիս առողջ բերիր ինձ . պարտքդ վճարեցիր , հիմայ իրաւախոհ եմք :

ԳԱԶԻԼ : (Հնդկաց պէս մէկ ծանկը քերէն և Էրփար , ստիպելով յետոյ վերցնելով եր Գաղիս զբայ և Էրփար) Տէ՛ր , կեանքս ձեզ կը պարտիմ , և մինչև այն օրը երբ բոլոր արիւնս ձեզի և ձերիններուն համար պիտի թափեմ , դարձեալ ձեր պարտականը պիտի ըլլամ :

ԺՕՀՆ. Է՛հ , ո՛վ զիտէ , որդեակ , ո՛վ կրնայ ապագան գուշակել . գուցէ պիտի գայ օր մը՝ որ քու օգնութեանդ պէտք պիտի ունենամք : Այն օրն ալ հաւատարիմ պիտի գտնամք զքեզ , այնպէս չէ՞ :

ԳԱԶԻԼ : Այն օրը պատրաստ պիտի ըլլամ , Տէ՛ր :

ԺՕՀՆ. Շնորհակալ եմ :

ԺՕՐԺ. (Էրփար) Եղբայր իմ , Գաղի և Սիօփ յողնած ըլլալու են , կ'աղաչեմ տար զիրենք որ հանգստանան : (Էրփար , Գաղի , Ա՛օփ և Բոնիս) :

ԺՕՀՆ. Որդեակ իմ, կ'ուզեմ բան մը հասկընալ. Գաղիլի խրկած պատգամաւորը ըսաւ ինձ, և ես հաշուեցի թէ, ճիշդ երէկ հոս պիտի գտնուէիք. ուշանալը ինձ խոռովութիւն տուաւ, ըսէ՛ ինձ, միթէ հաշիւներս սխալ են, կամ թէ անյուսական պատահար մը պատճառ եղաւ ուշանալնուդ :

ԺՕՐԺ. (Ժողովուրդ) Սերելի հայր իմ, չէք սխալած: Այո՛, երէկ, հոս պիտի ըլլայինք, եթէ նորօրինակ պատահար մը, զոր անշուշտ կրնամ պատմել ձեզ, չարդ իլէր մեզ:

ԺՕՀՆ. Ո՞րն է այս պատահարը :

ԺՕՐԺ. Քսանը չորս ժամուան քուն մը :

ԺՕՀՆ. Ի՞նչ կ'ըսես . բայց ո՞ւր :

ԺՕՐԺ. Պէտմահ լերան վրայ . Սիվայի մեհեանին աւերակները :

ԺՕՀՆ. (Գողովուրդ) Սիվայի մեհեանին աւերակները . սակայն ի՞նչ պատճառաւ հոն գտնուեցար :

ԺՕՐԺ. Սոսկալի փոթորիկ մը ստիպեց զիս հոն ապաստան մը փնտռել. և հոն քնացայ :

ԺՕՀՆ. Բան մը չընդմիջատեց քունդ, գոնէ վայրկեան մը :

ԺՕՐԺ. Ո՛չ, բայց երազով մը խառնուած էր, որուն մէջ պաշտելի կնոջ մը դէմքը կը տեսնուէր :

ԺՕՀՆ. Ա՛հ . . . ա՛հ . . . ուրեմն սէտք է որ պատմես ինձ, առանց բան մը մոռնալու :

ԺՕՐԺ. Պատմե՛ւ . . . ի՞նչ նպատակ ունիք հայր:

ԺՕՀՆ. Պիտի իմանաս . . . բայց խօսէ նախ :

ԺՕՐԺ. Կը հնազանդ իմ, հայր իմ, ու ահա կ'սկըսիմ: Ինչպէս որ ըսի, փոթորիկը ստիպած էր զմեզ մեհեանին աւերակաց մէջ ապաստան մը փնտռել, բայց պահիները չուզեցին ինձ հետեւիլ հոն. իմ ալ

զգեստներս թրջած և ես յողնած ըլլալով՝ ուզեցի քիչ մը քնանալ. յանկարծ սկսայ երազ մը տեսնել, այսինքն մութ միւռդի մը մէջ կը գտնուէի առանձին. երբ սկսայ զարմանալ, խկոյն հեռաւոր սքանչելի երած շուրթեան մը ձայնը լսեցի, ձայն մը՝ որ բոլոր զարմանքս փարատեց ու քովս դիմակաւոր կին մը երևցաւ . . .

ԺՕՀՆ. Դիմակաւոր :

ԺՕՐԺ. Այո՛, հայր իմ, դիմակաւոր ու գեղեցիկ կին մը՝ որ իմ և քու անունը հարցուց: Շատ ազաչեցի պաղատեցայ որ դիմակը վար առնէ, բայց ինք փոխանակ փափաքս յագեցնելու՝ զիս ընթրիքի մը հրաւիրեց. իսկ տեսնելով թէ ես կը վարանիմ, ինքնին եկաւ, ձեռքէս բռնեց ու զիս սեղանին առջև տարաւ, միատեղ ճաշեցինք, և թէ յն սլ խմելէն յետոյ ինքզինքս դարձեալ աւերակաց մէջ գտայ :

ԺՕՀՆ. Կը յիշե՞ս, ո՞րն էր այս կնոջ ամենէն վերջի գործը, երբ կ'զգայիր թէ երկրորդ անգամ քունը կը տիրէր քեզ:

ԺՕՐԺ. Թաշկինակին ծայրովը ինձ նորօրինակ և թափանցելի հոտ մը շնչեցուց :

ԺՕՀՆ. (յողովուրդ ուրախութեամբ) Ա՛հ, ապահով էի:

ԺՕՐԺ. Ի՞նչ բանի ապահով էիք, հայր իմ:

ԺՕՀՆ. Խորագէտ կինը գքեզ կրկին քնացնելու համար, այն զօրաւոր, թմբրեցուցիչ դեղերէն մին գործածած էր՝ որոնք շնդկաստանի ամենէն զօրաւոր անուշահոտութեանց կը միանան, ու անոնցմէ նոր ոյժ մը կ'առնեն :

ԺՕՐԺ. (Խողովուրդ) Հայր իմ, կը մոռնա՞ք թէ այս կինը միմիայն երևակայութեանս մէջ տեսնուեցաւ, կը մոռնա՞ք թէ երազ մ'է այս . . . երևոյթ մը :

ԺՕՀՆ. (նայնպէս ժողովուրդ) Միրելի որդեա՛կ, ստու-
գիւ երևոյթը կայ, բայց միայն քու մտքիդ մէջ .
դու այնպիսի ճարտար անձանց ձեռքն էիր, որոնք
կրնան ճշմարտութիւնը երազ մը ձևացնել քեզ :
(Ժօրժ կը սարսուռայ և ուշադրութեամբ հօրը կը նայէ) Ա՛հ,
ինձ արժանի սխերիմներ են . նորանշան հնարքնե-
րուն հետ՝ խմացութիւն և կամք ունին . խիստ քաջ
են :

Որդեա՛կ իմ, դու չե՞րազեցիր . դիմակաւոր կինը
կ'ապրի . շատ ժամանակ պարասդ տեղը այս կնոջ
հետքը գտնել ուղեցի, վասնզի շատ անգամ դրեթէ
քու պատահարիդ նման պատահարներու մէջ իր
համբարու դերը խաղաց :

ԺՕՐԺ. (զարմացմամբ) Մեթէ կարելի՞ է :

ԺՕՀՆ. Այո՛, և ասիկայ ստոյգ է . շատ անգամ
մեր հայրենակիցներուն մէկ քանին քներնուն մէջ,
կարծեցին թէ, ժամուան մը համար, արքայութեան
դռները կը բացուէին իրենց առջև :

ԺՕՐԺ. Է՛հ, ի՞նչ այսպիսի կին մը կ'ապրի : Ա՛հ,
ուրեմն ճիւղաղական է այս :

ԺՕՀՆ. Է՛հ, որդեակ իմ, բնութիւնը այլանդա-
կութեամբ լի է : Նէսլի աշտարակին թագուհին ալ
իր անձաւին մէջ՝ գեղեցիկ և ազնիւ երիտասարդներ
կը հաւաքէր, այն ալ դիմակ կը կրէր . սիրոյ կա-
տակերդութեան կը յաջորդէր մարդասպանութեան
ողբերգութիւն, շտայութենէ յետոյ արիւնն Բայց
գոհութիւն Աստուծոյ, Հնդկաստանի մարդարիտը
չսպաններ իր տափողները, միմիայն կը թմբեկեցու-
ցանէ զանոնք :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն երազ չէ՞ր տեսածս :

ԺՕՀՆ. Ո՛չ :

ԺՕՐԺ. Սակայն այս կինը շատ գեղեցիկ էր,
կ'ուզեմ դարձեալ զինքը տեսնել :

ԺՕՀՆ. Ո՛չ, որդեա՛կ, ո՛չ, չես կրնար սիրել
այս գեղեցիկ քրմանոյշը, վասն զի դէմքը չես տե-
սած : Այլ սիրող մաքուր և քաղցր օրիորդի մը,
Մարի Պիւրթէլի պիտի տաս, որ կը յուսամ թէ
կինդ պիտի ըլլայ : Երբ տեսնես զինքը, ա՛լ Հընդ-
կաստանի մոգերուն կախարդութեանցը վրայ չը
պիտի խորհիս . պիտի հասկնաս թէ երջանկութիւնդ
և ճակատագիրդ այս օրիորդին քովն է, որուն հո-
գին և մարմինը հրեշտակի մը մարմնոյն պէս մա-
քուր է :

ԺՕՐԺ. Մարի Պիւրթէ՛լ . . . ե՞րբ պիտի տեսնեմ
զինքը, հա՛յր իմ :

ԺՕՀՆ. Քիչ ժամանակէն . . . քանի մը օրէն,
կամ քանի մը ժամէն իր քրոջը, եղբորդ սիրուհւոյն
հետ :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն աղէկ, ամենևին ճշմարտապէս
չսիրեցի, կը փութամ սիրաս անոր տալ :

ԺՕՀՆ. Արժանի է Մարի Պիւրթէլի ձեռաց մէջ
դրուելու :

ԺՕՐԺ. Հայր իմ, կարծեմ չպիտի մերժես քեզի
ընելու խնդիրքս :

ԺՕՀՆ. Ո՛չ, որդեա՛կ :

ԺՕՐԺ. Ո՞րն է այն մեծ գործը զոր սկսած ես,
և որուն զիս ալ ընկերացնելու պատիւը պիտի ընես :

ԺՕՀՆ. Միրելի որդեակ իմ, պէտք է տակաւին
սպասել :

ԺՕՐԺ. Սպասե՛լ :

ԺՕՀՆ. Այո՛. վասն զի դեռ ժամանակը եկած չէ :

ԺՕՐԺ. Բայց հայր իմ, այսպէս չէիք խորհէր, երբ դրեցիք ինձ :

ԺՕՀՆ. Որովհետեւ այն նամակը դրելէս յետոյ, մեծ քայլ մ'առի. դործս յառաջացած է անակնկալ կերպով. այն դաղտնիքը զոր կը փնտռեմ ու քսան անգամ ակնկալութիւնս խարեց, այն վայրկեանը՝ զոր կը կարծէի թէ դտայ, ալ այս անգամ չպիտի փախցընեմ ձեռքէս : Եւ այս դաղտնիքը, Ժօրժ, յաջողութեան և յաղթութեան հաստատութիւնն է : Կը հասնիմ. . . նպատակիս կը հասնիմ, որդեակ. քեզի հետ փառքը պիտի բաժնեմ, բայց վերջին աշխատութիւնս միայն ինձ համար պիտի պահեմ :

ԺՕՐԺ. Այսինքն զիս վտանգին մէջ ընդունիլ չես ուզեր, ուրեմն հայր իմ, կ'իմացնեմ քեզ թէ՛ յաղթութիւն չեմ ուզեր, եթէ չունենամ վտանգ :

ԺՕՀՆ. (որքէն համբարելով) Ո՛հ, հանգիստ եղիր, սիրելի որդեակ իմ, քեզի այնպիսի վտանգներ կը խոստանամ, որոնք բոլորակ սեղանի ասպետները նախանձով կը դեղնեցնեն :

ԺՕՐԺ. Լա՛ւ, հայր իմ, կը հաւատամ խօսքիդ. և մինչև այն օրը՝ ամեն օր պիտի ըսեմ քեզ «ա-հաւաստիկ պատրաստ եմ մտիկ ընելու» :

ԺՕՀՆ. Եւ ես կը փափաքիմ փափաքդ յագեցընել. բայց հիմայ օգտակար զբաղութիւն մը ու-նիմ : Ուրեմն մնաս բարեաւ :

ԺՕՐԺ. Երթաս բարեաւ, հայր իմ : (Ժօհն Կէ-նի :)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԺՕՐԺ. (առանկէն)

ԺՕՐԺ. Ա. փսո՛ս, չկրցի հօրս դաղտնիքը խմանալ, այն դաղտնիքը՝ որուն համար խաղաղ Բրիտանիան թողուցի ու հոս եկայ : Մակայն ի՞նչ կրնայ ըլլալ այս դաղտնիքը. հայրս ըսաւ թէ՛ շատ քանակներ էր այս անձանօթ կնոջ հետքը գտնել, որն որ միշտ կը խուսափէր, հաւանական է որ երազս բուն երազ չըլլայ, և այս կինը կախարդ մը ըլլայ, որ իր հրապոյրներովը կ'ուզէր զիս գրաւել : Բայց սատանայ կամ հրեշտակ, ի՞նչ հոգ, երիտասարդի մը փափաքը կնոջ մը սէրն է. ուրեմն այս կինը Մարի Պիւրթէ-լէն աւելի կը պաշտեմ, և եթէ պէտք ըլլայ՝ բոլոր սիրտս անոր պիտի տամ : (Սօհօր թշ ղն առաջ հրոշ ըլլալով, կը ձօտենայ աւ ժօրժի առերան կը զարնէ. Ժօրժ կը սարսուայ ու ճրպանէն փոքր ապրճանակ մը կը հանէ :)

ՏԵՍԻԼ Դ.

ԺՕՐԺ, ՍՕԿՕՐ

ԺՕՐԺ. Չգուշացիր, զինեալ եմ :
ՍՕԿ. Մնօգուտ է զէնքդ. ամենևին վախնալու բան մը չունիս ինձմէ :
ԺՕՐԺ. Ի՞նչ կ'ուզես :
ՍՕԿ. Քանի մը խօսք ունիմ քեզի ըսելու :
ԺՕՐԺ. Ըսէ՛ ուրեմն :

ՍՕԿ. Դո՞ւ ես Պէնկալով բնակող դատաւորին տղան՝ որ Գաղիլ պնուպմբ երիտասարդ Հնդիկի մը առաջնորդութեամբ հոս եկար :

ԺՕՐԺ. Ձէք սխալիր :

ՍՕԿ. Անո՞ւնդ :

ԺՕՐԺ. Անո՞ւնս , Ժօրժ Մալքօւմ . . . բայց ինչո՞ւ համար կը հարցնես ասոնք ինձ :

ՍՕԿ. (էլ ը Լեւիէ Երոյ) Մոռցար՞ , Պէօմահ լեռան վրայ , մեհեպնին աւերակաց շրջակայքը երազ մը տեսնելդ :

ԺՕՐԺ. Երա՞զ մը . . . ի՞նչ , դո՞ւ ալ գիտես :

ՍՕԿ. Կը տեսնես որ ամէն բան գիտեմ . բայց պատասխանէ՛ , կը յիշե՞ս :

ԺՕՐԺ. Այո՛ , կը յիշեմ :

ՍՕԿ. Ուրեմն գիտցած ըլլաս որ՝ այս երազը դարձեալ պիտի սկսի :

ԺՕՐԺ. Ա՛յ , կ'ազաչեմ , ճշմարիտ կ'ըսես :

ՍՕԿ. Այո՛ :

ԺՕՐԺ. Ըսէ՛ , ի՞նչ պէտք է ընել :

ՍՕԿ. Չորս պայման կայ :

ԺՕՐԺ. Որո՞նք են այդ պայմանները :

ՍՕԿ. Առաջին , աչքերդ կապել :

ԺՕՐԺ. Աչքերս կապե՛լ :

ՍՕԿ. Պէտք է :

ԺՕՐԺ. Եթէ որոգոյթ մ'է այս :

ՍՕԿ. Վսխնալու բան մը չունիս . փորձն ալ այս է թէ , հիմայ կրնայի մէկ հարուածով մը դքեզ ոտքերուս առջև տապալել , և դու առանց հառաչանքի պիտի իյնայիր :

ԺՕՐԺ. Ճշմարիտ է :

ՍՕԿ. Երկրորդ , ամենևին չպիտի աշխատիս աչքդ

բանալ , ու չպիտի փնտռես ո՛չ վաղը և ո՛չ ատեն մը՝ այն ճամբան գիտնալ , ուրի՛շ պիտի տանիմ՝ քեզ :

ԺՕՐԺ. Լաւ :

ՍՕԿ. Երրորդ , չպիտի պնդես որ դ լմակը վարառնէ :

ԺՕՐԺ. Ի՞նչ , տակաւին այս դիմա՛կը :

ՍՕԿ. Այո՛ միշտ :

ԺՕՐԺ. Ամենևին չպիտի՞ իյնայ :

ՍՕԿ. Ամենևին :

ԺՕՐԺ. Խիստ անդ թու թիւն մ'է այս . բայց քանի որ պէտք է , պիտի մեծարեմ՝ Ըսէ՛ , Լմեցար՞ պայմաններդ :

ՍՕԿ. Չորրորդ , ոչ հայրդ , ոչ եղբայրդ , ոչ ծառադ և ոչ մէկը պիտի իմանայ այս :

ԺՕՐԺ. Կ'երդ նուս՝ ազնուականութեան պատուոյս վրայ թէ՛ մէկու մը չպիտի խօսիմ : Բայց ըսէ՛ , ե՞րբ պիտի տեսնեմ զինքը :

ՍՕԿ. Այս գիշեր . ահա՛ ես կ'երթամ . քիչ մը ետքը , երբ սուլելու ձայն մը լսես , պիտի հասկնաս թէ՛ ես և ինք կ'սպասենք քեզ , բողոյցին անկիւնը , ուր կը պարտիս դալ ու մեղի միանալ :

ԺՕՐԺ. Պիտի հնազանդիմ :

ՍՕԿ. Եւ ես վստահ եմ . մնաս բարեալ : (Կը գնէ :

ԺՕՐԺ. (առանջն) Որչա՞փ երջանիկ արարած մ'եմ ես . պիտի սպասէ ինձ , ուրեմն ալ ինչո՞ւ համար արամիմ , քանի որ ամեն օր այն յաւերժահարսը , այն հրեշտակը տեսնելու պատիւը ունիմ . . . Բայց , ափսո՛ս , տխրութիւն մը կը արիւն ինձ , երբ կը մըտածեմ թէ՛՝ դուցէ՛ օր մը դայ որ այս գեղեցիկ արարածը ինձ սպասելէ դադրի , վասն զի ժամանակը եկաւ հայրս զիս այն քաղցր և սուրբ Մարիին

ներկայացնելու, որն որ իմ սիրուհիս պիտի ըլլայ:

Այս աշխարհիս մէջ ամեն մարդ իրեն: Արդարեւ հայրս իմ երջանկութիւնս կ'ուզէ, բայց կը խարուի իր ցանկութիւնը յագեցնելու համար, բոլոր կեանքս կախարդելը յիմարութեան գործ մ'է: Ես ազատ եմ, և կ'ուզեմ ազատ մնալ. օրիորդ Մարի Պիւրթէլ պիտի կարենայ իր կամքին համեմատ ամուսնանալ. բոլոր տիեզերք իրեն կը թողում, բայց կ'երդնում որ իր ամուսինը երբէք ժօրթ Մալքօլմ չպիտի անուանի: (Մեօֆ շրտոյտս ներս կը ծփնէ:)

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԺՕԲԺ, ՍԹՕՓ.

ՍԹՕՓ. Ձեր բարձրութիւնը նոր լուր մը իմացա՞ւ:

ԺՕԲԺ. Ի՞նչ լուր, Տէ՛ր Սթօփ:

ՍԹՕՓ. Օրիորդները եկան:

ԺՕԲԺ. (Ինչո՞ւ) Ո՛հ կատաղութեանս. (Քարէք) իսկ ա՛րդ:

ՍԹՕՓ. Ա՛հ, բարձրապատիւ Տէ՛ր, այժմիկ տունը աւելի զուարթ պիտի ըլլայ: Եթէ բարձրութիւննիդ տեսնէր թէ՛ որչա՞փ Սիր Ժօհն, և Սիր Էտվարտ ուրախ են, օրիորդները հետերնին սենեկապետուհի մ'ալ բերած են, որն որ Սէնտիա կը կոչուի. ապուշ անուն մ'է այս, այնպէս չէ՞, բարձրապատիւ, բայց ամեն բան ապուշ է այս երկրիս մէջ. ի՞նչ որ է. Սէնտիա Հնդկուհի մ'է խիստ վայելուչ, սե մեծ աչերով. խնդ ալու ատեն՝ երեսուն երկու ակօայնները կը ցցնէ, որոնք մարգրիտէն աւելի ձերմակ

են. միշտ կը խնդայ, բարձրապատիւ Տէ՛ր, միշտ կը խնդայ:

ԺՕԲԺ. Միթէ՛ այդ փոքր Հնդկուհին այսչափ չուտով զքեզ գրաւելու պատիւը ունեցա՞ծ է, Տէ՛ր Սթօփ:

ՍԹՕՓ. Ա՛հ, բարձրապատիւ Տէ՛ր, սիրտս հոն, մեր տունը, Այեղպուրի բնակութիւնը ձգեցի, գեր Գաթթիին ձեռացը մեջ, որն որ որսի պահապանին աղջիկն է, ու կաթի պնակէն աւելի ձերմակ. ամեն մէկ ծնօտին զրոյց վարդի տերև մը կայ. հաւատարմութիւն խոստացայ իրեն և առաքինի մարդ մ'եմ ես, բայց չատ հեռու է նա, այն խեղճ Գաթթիին. եթէ փոքր Սէնտիայի ինքզինքս սիրցնելու բարեբաղդութիւնը ունենամ, չեմ գիտեր ի՞նչ պիտի պատահի:

173

ԺՕԲԺ. (Ինչո՞ւ) Ուրեմն հաւատարմութիւնդ այսպէ՞ս է:

ՍԹՕՓ. Բարձրապատիւ Տէ՛ր, մարմինը տկար է. արդարք օրը եօթն անգամ կը մեղանչէ: Սակայն կը մտածեմ թէ՛ Գաթթիի հաւատարիմ պիտի մնամ, եթէ ձեր բարձրութեան ամուսնանալէն ետքը Անդալիա վերադառնանք:

ԺՕԲԺ. (Երբեք չըրթմա՞նք) Ամուսնութիւնս, կը յիմարանա՞ս, Սթօփ:

ՍԹՕՓ. (Ինչո՞ւ) Կարելի է, բարձրապատիւ:

ԺՕԲԺ. Վերջապէս ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

ՍԹՕՓ. Ե՛ս, ոչի՛նչ, բարձրապատիւ, ոչի՛նչ. միայն սպասաւորաց ըսածը կը կրկնեմ: Չէի կարծեր որ այս ըսելով ձեր բարձրութիւնը պիտի նեղացը-

նեմ . . . կը պաղատիմ, ներեցէք ինձ . կ'ըսեն . . .
կ'ըսեն . . .

ԺՕԲԺ. Ի՞նչ, ի՞նչ կ'ըսեն . . . պիտի խօսի՞ս շա-
ղաշո՛ւտ :

ՄԹՕԹ. կ'ըսեն թէ ձեր բարձրութիւնը օրիորդ
Մարի Պիւրթէլի հետ պիտի ամուսնանայ . և այս
ամուսնութիւնը երկար ժամանակէ 'ի վեր, Սիր
Ժօնն Մալքոյմէ կարգադրուած է : Այնպէս հաստատ
կ'երևին որ ես ալ հաւատացի : և ճշմարիտ ե՛րբ
այս առաւ երկու օրիորդները տեսայ, մտածեցի
թէ Ձեր բարձրութիւնը երջանիկ արնուական մ'է,
բայց այսու հանդերձ դուցէ ասուչ մ'եմ :

ԺՕԲԺ. Ուրեմն այնչափ գեղեցիկ են :

ՄԹՕԹ. Ա՛հ, բարձրապատիւ, ա՛հ, յիրաւի հէք
ծառայ մ'եմ, բայց դիտեմ և զլուխս պիտի կտրեմ
եթէ սուտ եմ թէ՛ Ձեր բարձրութիւնը Անդղիան,
Էքօսը, Իւլանտան, Գաղղիան, Հնդկաստանը և
նաև աշխարհիս միւս տասը մասերուն մէջ փնտռե-
լու ըլլայ, չպիտի կարենայ այսպիսի գեղեցիկ օրիորդ
մը գտնել :

ԺՕԲԺ. (Խնդալով) Որպիսի՛ հիացումն :

ՄԹՕԹ. Ձեր բարձրութիւնը իր բուն աչքերովը
պիտի տեսնէ . . . ո՛հ, գիտե՛մ, գիտե՛մ . . . այս
օրիորդները . . . բոլորովին բանաստեղծութիւն մ'է
այս : (Ժօնն, Էքօլաբո, Մարի, Հէվայ կը մտնեն :)

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՅՆՔԻ ԺՕՀՆ, ԷՏՎԱՐՏ, ՄԱՐԻ ՀԷՎԱՅ

ԺՕՀՆ. Ժօ՛րժ, սիրելի որդեակ իմ, քեզ կը ներ-
կայացնեմ անոնք՝ որոնց վրայ շատ անգամ կը խօ-
սէի . . . միանգամայն Մարին, որ կը յուսամ թէ՛
քիչ ատենէն կ'ինդ պիտի ըլլայ : (Ժօրժ կը խոնարհի
օրէորդաց առջև, որոնք անդիական տաղաժարութեամբ
Ժօրժի հոս որոն յետեւին) Իսկ արդ, որդեակ իմ,
ի՞նչ կը խորհիս այս օրիորդաց վրայ :

ԺՕԲԺ. Հրեշտակներ են, հայր իմ :

ԺՕՀՆ. Ուրեմն, որպէս զի Մարին կ'ինդ ըլլայ,
բռնութիւն ընելու պէտք չպիտի ունենաս, այնպէս
չէ՞ :

ԺՕԲԺ. Անունս իրեն տալով խիստ երջանիկ պի-
տի ըլլամ :

ԺՕՀՆ. Պիտի սիրե՞ս այս օրիորդը :

ԺՕԲԺ. Արդէն կը սիրեմ գինքը հայր իմ . բայց
որովհետև սիրել բաւը բաւական զօրաւոր չէ, ու-
րեմն կը պաշտեմ գինքը :

ԺՕՀՆ. (առաջնորդութեամբ Ժօրժի յետեւ քոնելով) Ա՛հ,
սիրելի Ժօրժ, Աստուած բարի է, վասն զի ծերու-
թեան օրերուս այսպիսի մեծ ուրախութիւն մը պա-
հեց : Մարի քու կ'ինդ և Հէվայ եղբորդ կ'ինը տես-
նելը՝ փափաքացս ամենէն եռանդնոտն էր . պիտի
կատարուի, անկէց ետքը ընտանեացս երջանկու-
թեանը համար ցանկալու բան մը չպիտի ունենամ .
հաճէ՛ յետոյ Աստուած իմ, ինձ բարձրագոյն շնորհ
մը տալ, որն է սկսած գործս լմնցընել, որն որ

Հնդկաստանի մէջ՝ Հայրենիքիս իշխանութիւնը ան-
յազմեղի ու հաստատուն պիտի ընէ . այս աշխարհիս
մէջ գործս կատարուած պիտի ըլլայ , այն ատեն
կրնամ հանգիստ ու խաղաղ մեռնիլ :

ԺՕԲԺ. Մեռնիլ . հայր իմ , ինչո՞ւ համար մահու
վրայ կը խօսիս . դու մեռնի՞ս . ո՞չ , ո՞չ . Աստուած
բարի է ըսիք , և ես կը յաւելլում թէ Աստուած ի-
րաւացի է , պիտի ապրեցընէ գրեզ երկար ժամա-
նակ , որպէս զի մեր հետ և մեզմով երջանկանաք :
(Ժօհն որդին կը համբարէ . այս միջոցին բռնի մը յայն կը
լսուէ . Ժօրժ կը սարսաայ):

ԺՕԲԺ. (Չէկուսէ) Չպիտի երթամ , չպիտի երթամ :
ՄԱՐԻ Ի՞նչ ունիք , Այր Ժօ՛րժ :

ԺՕԲԺ. Բան մը չունիմ , օրի՛որդ . ի՞նչ կրնամ
ուսենալ :

ՄԱՐԻ. Չեմ գիտեր , բայց դողացիք :
ԺՕԲԺ. Այո՛ , ջղախան ազդեցութիւն մ'էք :

ՄԱՐԻ. Այս խոովութեան պատճառը գիշերա-
յին թռչնոյ տիրական երգը չէ՞ր՝ զոր լսեցինք :

ԺՕԲԺ. Ա՛հ , լսեցի՞ք դուք , օրի՛որդ :

ՄԱՐԻ. Այո՛ . կ'ըսեն թէ բուն՝ բնական ազդե-
ցութեամբ մտակայ դժբաղդութիւնը կը գուշակէ
ու կ'աւետէ զայն իր մահաբեր երգը երգելով տանց
երթին վրայ , որոնց մէկ բնակիչը կը պարտի քիչ
ժամանակէն այս աշխարհս թողուլ :

ԺՕԲԺ. Գիտեմ որ կ'ըսեն այս , օրի՛որդ , բայց
անմտութիւն է այս ուսմիկ առաւելագաշտութեան
ամենապիղք հաւատք տալը :

ՄԱՐԻ. Այր Ժօ՛րժ , դժեռայ սցր մ'էք :

ԺՕԲԺ. Ճշմարտիւ , օրի՛որդ , ինչ որ իմացու-
թիւնը թոյլ կու տայ , կ'ընդունիմ զայն կամակար ,

միմիայն անպատեհութեան դէմ կ'ապստամբիմ :

ՄԱՐԻ. Այս պարագայիս մէջ ինձմէ տւելի քաջ
և երջանիկ էք , վասն զի ինձ այնպէս կը թուի , և
կը հաւատամեմ թէ՛ այս տխուր ձայնը , այսպիսի
հանգարտ ատեն բարձրագոյն խրատ մ'է , ու մէ-
ջերնուս մէկուն մտտակայ և անհրաժեշտ մահ մը
կը պատրաստուի : (Բռնի յայնը երկրորդ անգամ կը լսուէ .
Ժօրժ երկն կը սարսաայ) Յանուն երկնից , Այր Ժօ՛րժ ,
մեկնի՞ք հոսկից : Այս տխուր ազդակները ահուելի
վիշտ մը կը պատճառեն ինձ . . . կրնաք տխուր-
ութիւնս ծաղրել , բայց չպիտի կրնաք միտքս փոխել
տալ . թէ մեզի թշուառութիւն մը կը պատրաստուի .
(Ի՛նչի՞ նսաղէլ):

ԺՕՀՆ. Բայց Աստուած իմ , ի՞նչ ունի այս գե-
ղեցիկը :

ԺՕԲԺ. (Մարէն բռնելով) Կը նուազի , հայր իմ .
ի՞նչ պէտք է ընել :

ԺՕՀՆ. Մեկնի՞ք , չուտ մեկնի՞ք . անշուշտ ասի-
կայ անցաւոր անձկութիւն մ'է՛ զոր մեր փոյթ երբ
պիտի փարատեն : (Աօնտն ու կը միկնի Մարէն շարժե-
լապելով):

ՏԵՍԻԼ Է

ՍՕԿՕՐ (առանձին ներս մտնելով)

ՍՕԿ. Անշուշտ շխեց նշանը . սուլեք անգամ
մ'ալ : (Չեւտը բերնին քանկելով բռնի յայնը կը հանէ)
Գուցէ Պէնկալովի բնակիչք բացակայ են այս երե-
կոյ : (Կամայ կամայ կը յառաջանայ առ քանը ցած պարտա-
հաները կը բերէ) Ո՛չ , անկարելի է , վասն զի լցս
կայ . սպասաւորաց ստուէրները կը տեսնեմ , որոնք

կ'անցնին կը դառնան : Ահա՛ Ժորժն ալ օրիորդի մը ձեռքէն բռնած՝ սենեակ կը մտնէ . ուրեմն լսեց տուած նշանս , ու չուզեր ինձ հետևիլ . երթամ իմացնեմ արիւսհուշոյս . (տէրուհին ներս կը մտնէ) :

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՍՕԿՕՐ , ԱՆԾԱՆՕԹ ՄԸ (տէրուհի-սր)

ԱՆԾ. Առանձի՞ն :

ՍՕԿ. Այո՛ :

ԱՆԾ. Գժրադուլթիւն մը պատահած է Ժորժ Մալքօլմի . (Սեկեր թլ-իւն կը շարժէ) բացակայ է :

ՍՕԿ. Ո՛չ արիւսհի :

ԱՆԾ. Չլսե՞ց նշանը :

ՍՕԿ. Անկարելի է այս , որովհետև երեք անգամ սուլեցի . նաև Պէնկալօլի մէջ ձայներ կը լսեմ :

ԱՆԾ. (Քարկուսեմ) Չպատասխանե՞ց :

ՍՕԿ. Ո՛չ արիւսհի :

ԱՆԾ. Ուրեմն չէր ուզեր քեզ հետևիլ . և ալ չպիտի գայ : (Բիստի) Կարելի՞ է այս . միթէ Կիրկէի պէս՝ անյազթելի կախարդութիւններ չունի՞մ . միթէ այնպիսիներէ՞ն եմ , որոնց սէրը ժամանակէն առաջ կը տաղտկանայ . օգտակար գործ մը չներեց այս երեկոյ Սօկօրին հետևիլ . ուրեմն այս գործը գիտնալ կ'ուզեմ , կ'ուզեմ որ գայ , այո՛ պիտի գայ . և եթէ պէտք ըլլայ դայն կեցնել , դայն ինձ գերել , պիտի ընեմ ի՛նչ որ շքրի մինչև այսօր . . . պիտի վերցունեմ զիմակս , ու դէմքս պիտի ցցնեմ իրեն , այո՛ պիտի ընեմ այս , որովհետև կը սիրեմ զինքը . (Քարկ) Սօկօ՛ր :

ՍՕԿ. Տիրուհի՛ :

ԱՆԾ. Պիտի գտնես Ժորժ Մալքօլմը , ըսէ թէ կ'սպասեմ իրեն , կ'ուզեմ զինքը անսնել , պէտք է որ հետևի քեզ , կը հասկնաս , պէտք է :

ՍՕԿ. Պիտի ըսեմ , արիւսհի :

ԱՆԾ. Քեզի կ'սպասեմ դուրս . մինչև գալուստդ վայրկեանները ժամեր պիտի թուին ինձ : (Կը մտնէ) :

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՍՕԿՕՐ (առանձին)

ՍՕԿ. Նախ ներս չմտած , լրտեսներ ու գիտներ արթուն կեցողները : (Պարտահանէ մը կը մտնայ առ դռնը շարժուելու մը տնելով կը դուրս գայ) . . . (առանձին կը երկուրով) ասիկայ ան ըլլալու է . (պարտահանէն ներս մտնել կ'ուզէ . յարձակուելու պահակել կ'ուզէ . Սօկօր արթնելով) մի՛ պոսար , թշնամի չեմ ես :

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ԺՕՐԺ , ՍՕԿՕՐ (ծպրեալ)

ԺՕՐԺ. (Գրուս ելելով) Ո՞վ ես դու :

ՍՕԿ. Ես այն եմ , որուն դէմքը անծանօթ է քեզ , բայց կրնաս ձայնը ճանչնալ . ես այն եմ . . . (Գրուս կը բռնայ) :

ԺՕՐԺ. Առաջնորդս :

ՍՕԿ. Այո՛ :

ԺՕՐԺ. Ի՛նչ փնտուել կուզաս հոս , այս աստի :

ՍՕԿ. Չքեզ հոն տանելու համար :

ԺՕՐԺ. Ո՞վ զրկեց գրեզ :

ՍՕԿ. Ի՞նչը :

ԺՕՐԺ. Մեկնէ՛ առանց ինձի, չսլիտի հետևիմ
քեզ :

ՍՕԿ. Զքեզ հետս տանելու համար եկած եմ :

ԺՕՐԺ. Կատարելապէս հասկցայ թէ՛ այս էր դի-
տաւորութիւնդ . բայց ամեն դիտաւորութիւնը շեն
կատարուիր . դու առանձին եկար, առանձին սլիտի
երթաս :

ՍՕԿ. Անկարելի է :

ԺՕՐԺ. Ինչո՞ւ համար :

ՍՕԿ. Տիրուհին հրամայեց, պէտք է հնազանդիլ :

ԺՕՐԺ. Դու որ հնազանդութիւն կը պարտիս ա-

նոր, այսպէս խօսիլ ու այսպէս վարուիլ կը պար-
տիս . հաւատարիմ սպասաւոր մ'ես դու, և ար-
ժանի ես ազնիւ տիրօջ մը . . . եթէ դիտուածով
այս պաշտօնը՝ զոր կը վարես՝ կորսնցնես, եկո՛ւր
զիս գտնել, ես յօժարութեամբ զքեզ ծառայու-
թեանս կ'առնեմ . (ծոցէն Ժոյնը կը հանէ) Ըարեհամ, այս
զիշեր կեանքդ վտանգի մը տակ դրիր . զիս
տեսնելու համար, ասիկայ վարձատրութեան ար-
ժանի է, այս վարձատրութիւնը, ահաւասիկ . (Ժո-
ւակն անոր կու գայ . Սօկր զայն Բարիտիւնով քերէն կը
նետի) Ի՞նչ կ'ընես :

ՍՕԿ. (հարգութեամբ) Տէ՛ր, այն՝ որու կը վերա-
բերիմ ես, կօլկօնտի աղամանդի հանքերէն աւելի
հարուստ, և վիշնուէն աւելի առատածեռն է . ինչ-
պէս որ Զուրը աղբիւրէն կը վազէ, նոյնպէս ոսկին
ձեռքերէն կը հոսի . ոսկին այնչափ շատ է պալատին
մէջ որ ամենայեւին աղքատները որք իրեն կը ծա-
ռայեն, ոսկին կ'անարգեն :

ԺՕՐԺ. (Ֆիւրով) Զարմանալի՛ ցեղ . մինչև սարը-
կութեան մէջ որջամբ հպարտութիւն :

ՍՕԿ. (խորէ պարտահանը երթալով ու դուրս նայելով)
Ժամանակը կ'անցնի, տիրուհին կ'սպասէ . վերջին
անգամ մ'ալ կ'ըսեմ, Տէ՛ր, պիտի գա՞ք :

ԺՕՐԺ. (Խորէ) Արդէն պատասխանեցի, որո-
շումս անսիրտիս է, չսլիտի գամ :

ՍՕԿ. Ինչո՞ւ համար :

ԺՕՐԺ. Հաշիւը միայն ինձ տալ կը պարտիմ :

ՍՕԿ. Կը խարուիք . ընդհակառակն, կը պարտիք
անոր՝ որ կ'սպասէ քեզ, անոր՝ որ երբէք մէկու մը
սպասած չէր, կը պարտիք հաշիւ տալ մերժման մը,
որ թշնամանք է :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն, հիմայ սլիտի դրեմ տիրուհւոյդ
որ քեզ կը զրկէ, թուղթս իրեն սլիտի տաս . գոնէ
չսլիտի գատապարտէ զքեզ, իր հրամանները շեւ
կատարեք ըսելով . (Մընէ՛ ինչ վրայ կը գրէ ու Սօկրէ կու
դայ) ահա՛, կը մնայ քեզ այս պատգամաւորութիւնը
տիրուհւոյդ տալ . (Սօկր Բարիտիւնը կ'առնէ ու առանց
Բարիտիւնը կը գրէ) :

ԺՕՐԺ. (առանձին) Լաւ կատարեցի պարտաւորու-
թիւնս : Այո՛, պարտքս քրի՛, միայն պարտքս . Սէր
մը, ինչպէս Մարի Պիւրթէլին մէկ հայեցումքը
հաստատեց սրտիս մէջ, արդ այսպիսի սէր մը,
պէտք է բոլոր սլիտ մերժումն մաքուր պահել .
պատիւը մերժել կը հրամայէր ինձ, ուստի սլիտի
մերժեմ դարձեալ : (Պարտահանէն ներս Գերման Բարիտիւն
իւ կը նետուի, Զարմանալի համար Ֆիւրը Ժոյնը
Բարիտիւնը կը Բարիտիւնը կ'արտաւայտէ) «Ժօ՛րժ, կ'ըսես թէ՛ սիրոյ
և իմ մէջ դիմակ մը կայ՝ զոր այնչափ աղաչանքներս
չկրցին վար առնել . լա՛ւ, ահա՛ ես փափաքդ կը
կատարեմ . եկո՛ւր, դիմակը սլիտի իյնայ ու երազը
սլիտի սկսի դարձեալ, Առաջնորդդ կ'սպասէ . »

(Ժօրժ պարտահանին կը ծօղեմայ . դուրս նայելն յերայ ,
Բնի՛ն քն շրայ կը գրե .) «Ժամանակը անցա՛ւ» (չարը ժեղը
դնելով պարտահանին դուրս կը ներքէ Բնայելը) Օ՛ն լինցաւ ,
այս անգամ ամեն բան լինցաւ . . . Ա՛հ , մուգայ
բոլորովին Մարիի դժբաղդութիւնը . երթամ խեղ-
ճին քով . . . : (կը ժեղնի , անձանօն կնը Ժօրժէ ներած
Բնայելը քանած , յոսանտոյ կը ծօղէ Սօլերէ հետոյ)

ՏԵՍԻԼ ԺԱ.

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿԻՆԸ (Չէշ դիմակաւոր) ՍՕԿՕՐ

ԱՆԾ. Ա՛հ , ժամանակը անցա՛ւ . լա՛ւ , թող այդ-
պէս ըլլայ . դու սէրս մերժեցիր , ես ալ ատելու-
թիւն կը խոստանամ . քեզ , ճնլա , ոչ մոռացումն և
ոչ ներողութիւն գիտէ . զգուշացի՛ր , Ժօրժ Մալքօլմի :

ՍՕԿ. Տիրուհի՛ , ի՞նչ պիտի ընէք :

ՃԷԼԼԱ. Վրէժս պիտի առնեմ անկէ :

ՍՕԿ. Ի՞նչպէս :

ՃԷԼ. Ձեմ գիտեր տակաւին , բայց կ'երդնում
քեզ որ վրէժխնդրութիւնս ահռելի պիտի ըլլայ :

ՍՕԿ. Տիրուհի՛ , կ'ուզէ՞ք ինձ վստահիլ այս վը-
րէժխնդրութիւնը :

ՃԷԼ. Քեզի՛ :

ՍՕԿ. Լաւ գիտէք թէ Ձեզի ծառայելու համար ,
Սօկօր ամեն բանի պատրաստ է :

ՃԷԼ. Գիտեմ , բայց ի՞նչ կրնաս ընել :

ՍՕԿ. Կրնամ զարնել զայն . ձեր մէկ հրամանին
պիտի հոսեցնեմ Ժօրժ Մալքօլմի երակներուն մջ
արագ թոյնը՝ որ յամբաղոյնս մահուան կ'առաջ-
նորդէ սոսկալի տանջանքներով . կ'ուզէ՞ք որ օտա-

րականը այս գիշեր մեռնի , ըսէ՛ք , պատրաստ եմ ,
դաշոյնս պիտի խեղդէ զայն :

ՃԷԼ. Կ'արդեւում քեզ Ժօրժ Մալքօլմի գլխուն
մէկ մազին դպելու . քեզի և բոլոր մեր եղբարց հա-
մար այս Անգղիացին նուիրական է , իմացա՞ր :

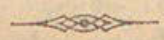
ՍՕԿ. Է՛հ , ի՞նչ , կ'ուզէք որ ապրի՞ :

ՃԷԼ. Այո՛ , կ'ուզեմ որ ապրի չարչարուելու հա-
մար , կ'ուզեմ որ ապրի , իր շուրջը բոլոր իւր սի-
րելիներուն անհետանալը , և իւր բոլոր յոյսերուն
կործանիլը տեսնելու համար . կ'ուզեմ ոտքիս տակ
առնել , ու ճնշել այն հպարտ սիրա՞ր՝ որ չուզեց ինձ
վերաբերիլ : Վերջապէս կ'ուզեմ որ անդադար մահը
խնդրէ , կ'ուզեմ ես ինքնին զարնել , պատճառը ի-
րեն ըսելով . իմացա՞ր հիմայ վրէժխնդրութիւնս Սօ-
կօ՛ր , և կը հաւատա՞ս որ քու վրէժխնդրութե-
նէդ աւելի լաւ կ'արժէ :

ՍՕԿ. (Ճէլայի առջև ձեռքերով) Տիրուհի՛ , քաջ
էք դուք , կը պաշտեմ զձեզ իբր Սկիպի , չարու-
թեան աստուծոյ և Պովհանիոյ ասելութեան դի-
ցուհւոյ սիրելի դուստրը :

ՃԷԼ. (հպարտութեամբ) Թամերլիտները աստուծոյ
դաւակներն են , և ես Թամերլիտաց դուստրն եմ :
(կը հեռանայ) :

(Վարաճայրը կ'ընէ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Բ.

ՈՐՍԸ

(Տեսարանը Բերազայի անտառը կը ներկայացնէ . — օրը պայծառ է . — Որսորդի կ'անցնին կը դասանան խճուկեղեղով: — Տեսարանին առջև Լ. ՍԻՆԿԼԵՑԻՆ, ՍԵՐ ԺՕՐԺ, ԺՕՐԺ, ԷՏՎԱՐՏ, ԳԱԶԻԼ, ԳԱԿԷԼ, ՍԵՐՉԷՆԱՅԷՆ կը քրնասին . ափնին ալ որսորդի զգեստը հագած են:)

ՏԵՍԻԼ Ա.

Լ. ՍԻՆԿԼԵՑԻՆ, ԺՕՂՆ, ԺՕՐԺ, ԷՏՎԱՐՏ, ԳԱԶԻԼ, ՍԵՐՉԷՆԱՅԷՆ, ՈՐՍՈՐԴԻՔ, ԵՒ ԱՅԼԵՆ

Լ. ՍԻՆԿԼ. (Ժօրժի) Սեր Ժօ՛րժ, ի՞նչ կը խորհկը այս տեսարանին վրայ:

ԺՕՐԺ. Միլո՛րա, երևելի դժագրիչ մը՝ սքանչելի պատկեր մը յօրինելու համար պէտք է միայն հաւատարիմ կերպով ընդօրինակել ի՛նչ որ կը տեսնեմք առանց երևակայութիւնը յոգնեցնելու:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Այո՛, անշուշտ . և քանի մը այժմու վու՛վերմանը կրնան հոս զլխաւոր գործեր շինել: (Ժամացոյցը նայելով) Հրաւիրելոց թղթերուն ժամադրութիւնը կ'անցնի, տօնի թագուհին գեւ չերևիր:

ԺՕՂՆ. (Ժպտելով) Միլո՛րա, ճէլա իշխանուհին կին և դեղեցիկ կին է. այս կրկին տիտղոսով իրաւունք ունի սպասեցնել, որսին՝ ինչպէս պարահանդէսին բոլոր ժողովրդէն վերջը գալը՝ շտեղլու ամենահաստատուն հնարքն է, իշխանուհին Էվայի դուստրն ըլլալով զիսէ այս կանոնը ու պիտի գայ:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Ճշգրտութիւնը թագաւորաց բարեբարութիւնն է, ըսաւ պերճ բերան մը. այս առածը ճշմարիտ ըլլալու է թագուհւոց, նոյնպէս թագաւորաց: (Այս միջոցին յայնէր կը լսուին, ափնին ալ դուրս կը նային:)

ԺՕՐԺ. Ի՛նչ է այս:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Իշխանուհին կուգայ, աակաւին չէ՞ք ճանչնար զինքը:

ԺՕՐԺ. Ո՛չ, միլորա:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Ուրեմն հայրերնիդ զձեզ իշխանուհւոյ պիտի ներկայացնէ. բայց մոռցած էի մօտակայ ամուսնութիւննիդ մեր ամենէն չքնաղ հայրենակիցներուն մէկուն հետ. կը պարտիք հաւատարմութեամբ, ջերմաջերմ սիրելու. հաւատացէ՛ք, Սեր Ժօրժ, երջանիկ է այն օրիորդը որուն կը վերարերի ձեր սիրաը, երջանիկ է այն արժանի սիրուհին՝ որ այսպիսի սէր մը կ'ազդէ. (Իշխանահայ ընտրելը կ'սկսէ ճանել. երաժշտութեան. նախ ճէլայի կանանց պահուստըդ. յետոյ ճէլա երեւելի սպիկաններով, ալ կողմը Տարիալ — Սահեյ էշխանը. ճէլայի ետեւն Ամաղնի երկրորդ խումբը. Գաւապ, Հնդիկէ Լայն. ճէլայի զգեստը Եւրոպական է. ալ յետը խարաղան մը, յարստացլ ու փառատարապէս դէպ 'ե Լ. ՍԻՆԿԼԵՑԻՆ կը յառաջանայ, որսն է իրանարկին:)

ՏԵՍԻՒ Բ.

ԻՇԽԱՆՈՒՆԻ, ԺՕՀՆ, Լ. ՍԻՆԿԼԵԹՕՆ, ԺՕՐԺ,
ԷՏՎԱՐՏ, ԵՒ ԱՅԻՆ

ԻՇԽ. (զաննո՛ւ ողջունելով) Շնորհակալ եմ, միլո՛րտք,
չնորհակալ եմ, ընդ ունեցիք հրաւերոս, երախտա-
հատոյց եմ ձեզի: (Ժօրժ Խաչիկու ձեւում կը գրեմ):

Լ. ՍԻՆԿԼ. Իշխանուհի՛, և մենք երջանիկ ու
անձնապատան եմք:

ԻՇԽ. (Ժօհն Մալբուր) Միանգամայն ձեզի կը
պարտիմ շնորհակալութիւն, միլո՛րտ. հազիւ կը
համարձակէի ներկայութիւննիդ յուսալ. կը կարծէի
թէ՛ ձեր դատաւորական ծանր զբաղմունքնիդ՝ այս
որսին զալ կ'արգելեն: Եկաք և հետեանիդ ալ որ-
դինիդ բերիք, ուրեմն հաւատացէք որ խիստ եր-
ջանիկ եմ:

ԺՕՀՆ. Շնորհակալ եմ, իշխանուհի՛. թոյլ տուէք
ինձ, ձեզ ներկայացնել անդրանիկ որդիս, Սիր
Ժօրժ Մալբուր՝ որ քանի մը շարաթէ՛ 'ի վեր Անդ-
ղիայէն եկած է:

ԻՇԽ. (Բաւական ժամանակ բազմապէս Ժօրժի նայելն
ձեռոյ) Սիր Ժօրժ, բարեաւ եկիք, հայրենակիցնիդ
մեծ պատուով ընդ ունեցին զիս. կալվէսի կոմսու-
թեան անտառաց մէջ՝ վէսթմինսթէրի մարզպետին
հետ՝ աղուէսը որսացի, Հէզլանի հաւամրգաց ան-
տառներուն մէջ՝ Գարլիզը կոմսին հետ՝ կինճը. հի-
մայ կարգը իմս է որ ես ալ ձեզ ընեմ՝ փոխարէնը
Հնդկաստանի անտառաց մէջ: Յովազը որս մ'է,
զոր գեռ չէք ճանչնար. ուրեմն ընդ ունեցէք զիս

այսօր իբր առաջնորդ, մինչև երեկոյ ասպետս եղէք.
Հանգիստ եղէք Սիր Ժօրժ, ամեննին վախկոտ կին
մը չեմ. կ'ընդունի՞ք:

ԺՕՐԺ. Խորին յարգանօք, իշխանուհի՛:

ԻՇԽ. Լաւ. միլո՛րտք, կ'աղաչեմ չմոռնաք
ձիերնիդ փոխելու. օ՛ն, ժամանակը կ'անցնի, թող
սկսի որսը, յովազք մեզ կ'սպասեն: Իսկ դո՛ւք,
Սիր Ժօրժ, մի՛ մոռնաք թէ՛ բոլոր օրը ասպետս էք:

ԺՕՐԺ. Իշխանուհի՛, այնպիսի թանկագին երախ-
տիքներ կան, զորոնք անկարելի է մոռնալը:

ԻՇԽ. Բայց որսն առաջ ճաշ մը ընենք, պարո-
նայք, հոս հաճելի՞ է ձեզ:

ԺՕՐԺ. Այո՛, անշուշտ. բայց ո՞ւր է նախաճաշը:

ԻՇԽ. (Ժողովելով) Հոգ մի՛ ընէք, պիտի գայ: (Խա-
կոյն շրջ համբեր բերելու կապերու մը կը փակն, շրջ համբեր
համբեր ալ սեղան մը կը բերն պարբարոսաւորած): Ձեւ հա-
մարձակիր ըսել, սեղան հրամայեցէք, պարոնայք.
յիբաւի աթոռ չունինք, բայց յիշեցէք հին ատեն-
ուան սովորութիւնները, որթի ոււերով պսակուե-
ցէ՛ք. եթէ աւելի լաւ կ'ուզէք, Հոովմայեցեոց պէս
գետին տարածուեցէք. . . : Լ. Սինկլեթօն պիտի
պատուէ զիս՝ աջ կողմս նստելով, և Սիր Ժօհն Մալ-
բուր՝ ձախ կողմս: (Սինկլեթօն կը խոնարհն սա կը
նստն): Մի՛ բաժնուիք զէնքերնուդ, ազնիւ կոչնա-
կանք իմ, կարելի է քանի մը վագրներ, կամ քանի
մը յովազք գետնամանկաց հօտը առնելով մեզի այ-
ցելութեան գալ խորհին, ուստի այս անակնկալ
հիւրերը իրենց աստիճանին պատուով ընդ ունեւու
պարտաստ ըլլամք: (Սինկլեթօն ալ Բարլբուրայն կը խորան.
ճաշը կ'սկսի երաշխաւեամբ. կը խօսն, կը խորան Բաւա-
կան ժամանակ. յանկարծ ցրտեն անկախեան յայտեր կը լսուի):

ՉԱՅՆ ՄԸ: (դրոհն) Օգնութիւն, օգնութիւն.
(ամենին ալ կ'ելլեն ձեզիցէկոս երես նայելով:)

ԺՕՐԺ: (դոսրս նայելով) Յովա՛յ մը . . . ա՛հ, Գա-
ղիլը ծառանս կը փարատէ, ո՛հ, օգնութեան եր-
թանք . . . (էշեանոսնին խոսովեալ կը մնայ. Ժօրժ հրացանը
էջնելով և ստորը հրացանին ծայրը անցընելով՝ դոսրս յար-
շայիլ կ'առչէ. ամենին ալ յետեւինն դեպ 'է Ժօրժ կը դա-
րածեն:)

ԱՄԵՆՔԸ: Մի՛ երթար, մի՛ երթար:

ԺՕՐԺ: (երեւալ առչելով) Կ'ազաչեմ, բարեկամք,
մի՛ արդիւէք, թո՛ղ սուէք զիս:

ԻՇԽ: Սիր Ժօ՛րժ, Սիր Ժօ՛րժ, ի՞նչ պիտի ընէք,

ԺՕՐԺ: Կ'ուզեմ այս խեղճը ազատել, տիկի՛ն:

ԻՇԽ: Զայն ազատե՛լ: Բայց չափազանց ուշ է,
մեռած է նա արդէն:

ԺՕՐԺ: Կարելի է տակաւին յոյս կայ. (դրոհն
ձեռ յայնեք) կը լսէք, կը լսէք անձկութեան ձայները:

ԻՇԽ: Յովազը տեսնելով որ իր վրայ կ'երթաք,
զայն թողլով ձեր վրայ պիտի յարձակի:

ԺՕՐԺ: Է՛հ, արդարև, տիկի՛ն, կը յուսամ, այն
տեսն Գաղիլի մարմինը պիտի թողու:

ԻՇԽ: Բայց դուցէ մահ է քեզի համար:

ԺՕՐԺ: Տիկի՛ն, Աստուած մարդուս կեանք տը-
վաւ, որպէս զի միմիայն մահուան դէմ կենայ. (այր
ըսելով դոսրս կը ներսուէ. նոյնպէս ՍԷՕԷ:)

ԻՇԽ: Ա՛հ, Ժօ՛րժ, Ժօ՛րժ:

ԺՕՂՆ: Աստուած իմ, ազատէ՛ որդիս. (հրացանի
է յայն կը լսուէ. ամենին ալ սուկմա՞ք դոսրս կը նային:)

ԻՇԽ: Վայրենի դազանը վրան կը յարձակի (առ-
ջէջ հրացանի յայն ծ'ալ) Ա՛հ, սուրը դազանին մարմ-
նայն մէջ մնաց . . . ո՛հ, սոսկալի՛ վայրկեան. (երեւը
կե՛ք-ցե՛):

ԷՏՎ: (առախոսութեամբ) Ազատած է, հայր, ա
զատած է. տեսէք դազանը կը սատկի, կ'երկնայ
հողին վրայ. . . չչարժիր. . . ահա կու գան: (Ժօրժ
և ՍԷՕԷ Գաղիլի երկու կողմէն բռնած կը բերեն:)

ԺՕՐԺ: Կը տեսնէք, բարեկամք իմ, ամենափոքր
վերք մը չընդունեցայ. . . ա՛հ, երանի թէ Գաղիլ
ալ ինձ պէս ըլլար. ո՛ն, շուտով այս խեղճին գրա-
դիւք. (Ժօհն ծոցէն սրտուկ մը կը հանէ ու Գաղիլի կը
հնչեցնէ. Գաղիլ կ'առչէ կ'առչէ կ'առչէ):

ԳԱԶ: (առաջելով ու շուր կողմը նայելով) Ա՛հ, կոր-
սուած էի . . . ո՞վ ազատեց զիս, ո՞վ սպաննեց
յովազը:

ԷՏՎ: (Ժօրժը կ'ցցնէ) Ի՛նքը:

ԳԱԶ: (դոսրովելով Ժօրժի առջև կը ծնրադրէ) Տէ՛ր,
արդէն կեանքս ձեր հօրը կը պարտէի. և դո՞ք էք
որ այսօր դարձեալ զայն ինձ կը հատուցանէք, ու-
րեմն ե՞րբ պիտի կրնամ ես ալ իմ բոլոր կեանքս
ձեզ և ձեր հօրը համար տալ:

ԺՕՐԺ: Շնորհակալ եմ, հաւատարիմ բարեկամ:
Սթօ՛փ, Գաղիլը Պէնկալով տա՛ր, որպէս զի Տիկօ-
տօնէ բժիշկը խնամէ զինքը: (ՍԷՕԷ ու Գաղիլի մը ծո-
սայր Գաղիլի կը դառնան:)

ՏԵՍԻԼ Գ

ՆՈՅՆՔԸ (Բայ 'է Գաղիլի և ՍԷՕԷ)

ԻՇԽ: Ժօ՛րժ, քաջութիւննիդ այնպիսի ուրա-
խութիւն մը կ'ազդէ սրտիս, դոր երբէք չեմ զգա-
ցած. ո՛ն, պարտնայք, կ'ազաչեմ, դաւաթնիս մեղի
կ'սպասեն. երբ արտամութիւն մը փարատի, ուրա-
խութեան նշան է: (կը նային:)

ԺՕՀՆ. Եւ այս պարտաւորութիւնը արդարեւ կը կատարեմք :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Իշխանուհի՛, հիւրասիրութիւննիդ յիրաւի անկեղծ է . կը յուսամ թէ շտաբթ օր՝ դահերեցութեան պալատին մէջ՝ պիտի կարենամ կրկին շնորհակալ ըլլալ ձեզմէ :

ԻՇԽ. Շտաբթ օրը :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Ձեզի հրաւեր մը դրկելու պատիւը ունեցոյ տօնի մը համար, տօն մը՝ որ Հնդկաստանի ազնուականաց սեծադոյն մասը, Հնդկաց ընկերութեան և Անգղիոյ բանակին երևելի պաշտօնակազաց պիտի միացնէ :

ԻՇԽ. Այո՛, միւրրաւ, ընդունեցայ հրաւերնիդ :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Ուզեցիք զալ այնպէս չէ՞, թոյլ տուէք որ չկատակածիմ :

ԻՇԽ. Երջանիկ պիտի ըլլայի՛ եթէ կարենայի ընել . (Ժառհարա խորհի նայելով) բայց դժբաղդարար այն օրը դրաղութիւններ ունիմ :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. կը տրտմեցնէք զիս, տիկին . քաղցր յոյս մը ունեի, կ'ուզէի տօնին իշխանութիւնը ձեր ձեռքը դնել . եթէ չգտնուիք դուք, թագուհի չը պիտի ունենանք :

ԻՇԽ. (Ժպտելով) Ա՛հ, միւրրաւ, խնայեցէք համեստութիւնս . կը յուսամ թէ՛ Ձեր շքեղազարդ հայրենակիցներուն մէջ՝ այդ գաւազանը ինձմէ աւելի արժանինք պիտի գտնէ :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Տիկին, վայելչութեան ու գեղեցկութեան կողմանէ միայն երկու հատ կը գտնուի, բայց տակաւին խիստ երիտասարդ են ու աշխարհիս սովորութեանց անվարժ, որով կարենասք անոնց ձեռաց մէջ դնել այն գաւազանը զոր կը յուսայի ձեզի տալ :

ԻՇԽ. Օրիորդներ են կարծեմ :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Այո՛, տիկին, Մարի և Հէվայ օրիորդք՝ որոնք Ար ժօհնի երկու որդւոց սիրուհիներն են :

ԻՇԽ. (Խորհելով) Ա՛հ, Ար ժօրժ կ'ամուսնանայ . (տեսնելով թէ պիտի ճարտարէ) և Միր Բալամբա ալ :

ԺՕՀՆ. Այո՛, իշխանուհի . կը յուսամ այս երկու ամուսնութեամբ՝ ո՛չ միայն սիրուն օրիորդները երջանկացնել, այլ նաև սիրելի որդիքս ալ :

ԻՇԽ. (Բարոյովն դեղնած) Ե՛րբ պիտի կատարուի այս միութիւնը :

ԺՕՀՆ. Տասն և հինգ օրէն, իշխանուհի :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Արդարեւ, իշխանուհի, օրիորդ Մարի և Հէվայ վայելչութեան, գեղեցկութեան և ազնուութեան հրաշալիքներ են . արդէն չոք՝ հիմայ թէ իշխանուհւոյ դէմ առ դէմ կրնան համեմատիլ :

ԻՇԽ. (ակամայ ժպտելով) Գիտե՞ք, միւրրաւ, ի իսս կը գրդուէք քննասիրութիւնս :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Դիւրին է Ձեզի համար զայն հաճեցընել :

ԻՇԽ. Ի՞նչպէս :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Եթէ հաճիր տօնիս գտնուիլ, ձեր բուն աչքերովը պիտի տեսնէք Մարի և Հէվայ օրիորդաց գեղեցկութիւնը ու վայելչութիւնը :

ԻՇԽ. Ուրեմն անձնական կամքիս պիտի հնազանդիմ, զբաղմունք ունիմ, բայց պիտի թողում . կըրնաք ինձ վստահ ըլլալ : միւրրաւ, կ'ընդունիմ հրաւերնիդ, և պիտի գտնուիմ ձեր տօնին :

Լ. ՍԻՆՎԻԼ. Ա՛հ, տիկին, զիս ուրախութեամբ և շնորհակալութեամբ կը լնուք :

ԻՇԽ. (ցած յայնէ, խորհի նայելով) Պիտի տեսնեմ :

Մարինձ : (Ժառանգրան) Թող որսը սկսի . (սրբի սկզբման հոգե կե հնչուի) միւրժաք , պարոնայք , որսի պատարաստութիւնները տեսնուած են :

ԺՕՀՆ . (սրբի ելեւել ժառանգե կե լեցնէ) Միւրժաք , վերջին դաւաթ մ'ալ ձէլալ իշխանուհւոյ կենդանութեանը : (կե խօսի) :

ԱՄԵՆՔԸ . (սրբի ելեւել) իշխանուհւոյ կենդանութեանը : (կե խօսի) :

ԻՇԽ . (Ժորտել ժառանգե կե լեցնէ) Շնորհակալ եմ , պարոնայք . ես ալ իմ դաւաթս կը խմեմ , կ'աղաչեմ օրինակիս հետեւեցէք :

Լ . ՍԻՆԿԼ . իշխանուհի , պատրաստ եմք :

ԻՇԽ . Հնդկաց ընկերութեան կենդանութեանը , նաև այն աղնուականաց՝ որք զայն կը կազմեն Պէնարխուս գահերիցութեան մէջ : (կե խօսի) :

ԱՆԳՂԻՍՅԻՒՅԻՔ . (Ժառանգրան) կեցցէ՛ Հնդկաց ընկերութիւն , կեցցէ՛ իշխանուհի : (կե խօսի) :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Յանձն Անգղիոյ , շնորհակալ եմք ձեզ , իշխանուհի : (Սեղանի կե լեցնայ) :

ԻՇԽ . Օն , յառաջ 'ի անտառ . պարոնայք , վայրկեանէ մը պիտի միանամ ձեզ . (Ժորտի ծորենալով) Սիր Ժօրթ , սպասեցէ՛ք վայրկեան մը , քիչ մը հետերնիդ խօսիլ կ'ուզեմ : (Առջին ալ կե լեցնի) :

ՏԵՍԻԼ Դ .

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ , ԺՕՐԺ

ԻՇԽ . Սիր Ժօրթ , անշուշտ խորագոյնս կը զարմանաք այս առանձին խօսակցութեանէն :

ԺՕՐԺ . Զարմանամ , տիկին . . . կարելի է քիչ

մը , բայց ուրախ եմ այս շնորհքէն՝ որուն չէի համարձակեր սպասել և յուսալ : Ռեբեմն պատրաստ եմ ձեզ լսելու , տիկին :

ԻՇԽ . Սիր Ժօրթ , սիրտ մը կայ՝ զոր մերձակայ ամուսնութեանդ լաւը պիտի կոտրէ . (Ժորթ զարմացած չե մը կ'ընէ) չէ՞ք հաւատար ինձ :

ԺՕՐԺ . Ռեբեմն , տիկին , խիստ պարզ պիտի ըլլայ պատասխանս . Անգղիոյ մէջ ոչ կնային սէր մը և ոչ քաղցր յիշատակ մը թողուցի :

ԻՇԽ . Սիր Ժօրթ , ինչո՞ւ համար կ'ենթադրէք թէ Անգղիոյ վրայ կը խօսիմ ձեր հետ :

ԺՕՐԺ . Ռեբիշ կերպ չկրնար ըլլալ . հազիւ այս երկրիս մէջ եկած եմ , Պէնարխուս մէջ բաց 'ի Լ : Մինկըթօնէ մէկը չդիտեր թէ հոս կը գտնուիմ :

ԻՇԽ . Կը սխալիք , կը սխալիք , այս քաղքին մէջն է որ կին մը կը սիրէ զքեզ . (Ժորթ շատապաշտ չե մը կ'ընէ) պիտի տարակուսի՞ք դարձեալ , երբ ըսեմ ձեզ թէ , կը ճանչնամ ես այս կինը :

ԺՕՐԺ . Ըսաւ ձեզ թէ կը սիրէ՞ զիս :

ԻՇԽ . Այո՛ , ըսաւ ինձ . և ձեզի ցցնելու համար թէ կը գուշակեմ , միայն պետք է որ Սիվայի մեհեանին աւերակները , ու Պէնարխուս մէջ երեք անգամ հնչուած բուին ձայնը յիշեցնեմ ձեզ :

ԺՕՐԺ . (զարմացեալ) Ռեբեմն այս կինը՝ որուն շարունակէ գգուանքները տեսայ , բայց թարխիշ դիմակ մը անդադար դէմքը կը ծածկէր ինձմէ . . . այս կինը . . .

ԻՇԽ . Ինքն է որ կը սիրէ զձեզ . բայց անշուշտ կ'անարդէք զինքը՝ այսպէս բոլորովին ինքզինքը ձեզի յանձնելուն համար :

ԺՕՐԺ . Ա՛հ , տիկին , գէշ կը դատէք զիս . ի՞նչ

պատճառաւ, մեծդ Աստուած, պիտի անարգեմ այս սքանչելի արարածը՝ որ զիս ընտրելու պատիւն ըրաւ. անշուշտ ազատ էր ու հաճեցաւ զիս սիրել. զգացած զգացումս, անարգանք ու քամահրանք ըլլալէ խիստ հեռու, քաղցր շնորհակալութիւն մ'է:

ԻՇԽ. Ա՛հ, իրաւունք ունիք, վասն զի երբէք քամահրանք մը աւելի անարժան, աւելի անօրինաւոր և աւելի թշնամալից չսլիտի ըլլար. ըսի ձեզ թէ՛ կը ճանչնամ այն կիներ՝ որ կը սիրէ զձեզ. բան մը չպահեց ինձմէ. թողէ՛ք որ իր սիրտը իմանամ ձեզի: Արդարև նախ սէր մ'էր, եթէ չեմ սխալիր, անընդդիմակ յափշտակութիւն մը՝ որ այս կիներ ձեր բազկաց մէջ կը հրէր: Ինչպէս որ մագնէտը մագնիսական զօրութեան կը հնազանդի, նոյնպէս ինքն ալ, միայն անգամ մը զձեզ տեսնելով՝ կ'զգայ թէ թողոր իւր անձը դէպ 'ի ձեզ կը դիմէ. միթէ այս աշխարհիս մէջ ամեն բան այսպէս չսկսիր: Հեղեղներուն ու գետերուն անն առնակներ են. երբ խելամուտութեամբ հսկայ մը, քաղցր ու պարզամիտ աղայ մը, կանարար և քաջ դիւցալն մը երևնայիք ձեր անհոգիութեան, կամքը կ'աններևութանար, սէրը կը յաջորդէր, և այն յիմար յափշտակութիւնը սիրոյ կը փոխուէր. վերջապէս, Սիր Թօ՛րժ. այս կիներ կը սիրէ զձեզ, բոլոր սրտովը կը սիրէ զձեզ:

ԺՕԲԺ. Տիկին, ձեր ըսածին հետևողութեամբ անկարելի է կասկածիր. այն անձը՝ որուն համար հաճեցաք թարգման ըլլալ, իմ վրաս այնպիսի մեծ անուրջներ կ'ընէ, դորձք միայն սէրը կրնայ բացատրել: Ա՛րձուի թէ սէրը կոյր է. սխալ. եթէ կոյր ըլլար, սէր չսլիտի ըլլար. կը տեսնէ, բայց սխալ կը տեսնէ: Ա՛րձուս պէտք է որ այս խանդա-

ղատութեան հաւատամ, բայց խորին վիշտ մը կ'ըզգամ:

ԻՇԽ. (անորոշ յայնմ) Խորին վիշտ մը:

ԺՕԲԺ. Ա՛հ սո՛ս . . . այո՛, տիկին:

ԻՇԽ. Ինչո՞ւ համար:

ԺՕԲԺ. Ուղիղ սիրտ մը ո՛չ կրնայ հրամայել և ոչ բաժնուիլ. ես բոլորովին տուած եմ իմ սիրտս:

ԻՇԽ. (հեղու-թեամբ) Օրիորդ Մարի Պիւրթէլի, այնպէս չէ՞:

ԺՕԲԺ. Ա՛յո՛, տիկին:

ԻՇԽ. Գիտեմ որ Մարի պաշտելի օրիորդ մ'է, թէպէտ և անծանօթ է ինձ, սակայն չեմ տարակուսիր ո՛չ իր գեղեցկութեան և ոչ վայելչութեան: Չեղի պէս անձ մը կրնայ նմարել թէ, օրիորդ Մարիի պէս կին մը աղայ է դեռ, սիրտը չճանչնար սիրոյ զգացումը . . . օրիորդ Մարի չսիրեր զձեզ, ըսել կ'ուզեմ թէ պաղութեամբ կը սիրէ. հաստատ եմ որ՝ անոր համար ամուսինը եղբայր մը կամ բարեկամ մ'է:

ԺՕԲԺ. Աւելի՛ լաւ, տիկին, եթէ սիրտը համր է, պիտի խօսեցնեմ, պիտի ուսուցանեմ իրեն սէրը:

ԻՇԽ. (Բեղու-թեամբ ուտը քերէ զաբեւալ) Ա՛հ որ, ի՞նչ է ձեր մեղսխառն և ցուրտ Անդղից օրիորդաց ստանձառուոյց սէրը, բազդատելով այս հրոյն՝ որ զմեզ կ'այրէ, զմեզ՝ կեղիչ երկրի օրիորդքս, և մեր արեան մէջ՝ Հնդկաստանի արեգակնային ջերմութիւնը կը դնէ: Հոս սիրուհին ամուսինէ մը աւելի է, միանգամայն իր ամուսնոյն անհոգիութեան ու գերին: Բերկրութեան մէջ դիտուն ըլլալով՝ բոլորովին կանանի մը կ'ըլլայ, որպէս զի միշտ ամուսնոյն սիրելի երեւի ու երբէք չվերադարձնէ զայն:

ԺՕՐԺ. Տիկի'ն, կ'ուզեմ այն օրիորդը՝ որ իմ կինս պիտի ըլլայ, միայն զգաստ և հաւատարիմ ամուսին մը ըլլայ :

ԻՇԽ. Հաւատարիմ ամուսին մը : Է՛հ, Սիր Ժօրժ, այն՝ որու անուամբ կը խօսիմ ձեր հետ, այն՝ զոր դուք կը քամահրէք այսօր, մինչև անգամ մահը յանձն կ'առնու քեզի համար :

ԺՕՐԺ. Այն՝ զոր կը քամահրեմ կ'ըսէք, ի՞նչպէս կրնամ զայն ատել, քանի որ չեմ ճանչնար զինքը, և այն զիմակը՝ որ դէմքին գծագրութիւնները կը ծածկէր՝ պատենչ մ'էր մեր մէջ :

ԻՇԽ. Բոլոր գեղեցկաց մէջ գեղեցիկ է . փիլիսոփայք իրենց ոտանաւորաց մէջ՝ զայն Գալիի, Հնդկաստանցի Աստղիկին կը նմանեցնեն . երիտասարդութիւնը իր մատաղութեամբը դէմքին վրայ կը միայլի, ու կ'ըսեն թէ աչքերը մոռական զօրութիւն մը ունին ու գիտեն սրտերը գերել :

ԺՕՐԺ. Ինչո՞ւ համար ուրեմն չկրցին իմ սիրտս գերել, երբ ժամանակ էր :

ԻՇԽ. Մտիկ ըրէք զիս, Սիր Ժօրժ, մտիկ ըրէք, որովհետեւ ամեն բան չըսի ձեզ : Այս կինը այնչափ բարձր դիրք մ'ունի, որ զինքը չըջագատող անձանց հայեցողածները հաղիւ մինչև իր ոտքը կ'ելեն . իր նախնիքներէն տակաւին այն Թամերլիսաներն ունի, որոնք Հնդկաց թագաւորները ու աշխարհիս տէրը եղան . հարստութիւնը այնչափ շատ է որ, իր տեսողները միլիոնատէր կ'ըլլան ու երբէք չեն աղքատացներ զինքը . եթէ միայն նշան մը ընէ, իսկոյն երեք հարիւր հազար Հնդիկ կը հնազանդին այն հըրամանին որ իւր բերնէն ելած է : Այս կնոջ և ձեր մէջ, Սիր Ժօրժ, ցեղք, կրօնք, կանխակալ կար-

ծիքք անդունդ մը փորել կը թուին, այնպէս չէ՞ . իսկ արդ, ձեզի մօտենալու համար՝ պիտի լեցնէ այս անդունդը . . . ցեղ, կրօնք, կանխակալ կարծիքք, ամենքն ալ ոտքին տակ պիտի առնէ, և ձեզ իր ամուսինը ընելու համար՝ մինչև քովը պիտի բարձրացնէ ու ձեզի հարստութիւն և զօրութիւն պիտի տայ, այո՛, անյաղթելի զօրութիւն մը ու առասպելական հարըստութիւն մը : Եթէ երկնից կամբը՝ իւր նախնեաց գահը իրեն վերադարձնէ, անոր կէսը պիտի տայ ձեզի : Ահա՛, Սիր Ժօրժ, ի՞նչ որ կ'ընծայէ նա ձեզ ի՞նչ ունիք սրտասխտանելու . . .

ԺՕՐԺ. Աշխո՛ս, իշխանուհի . . .

ԻՇԽ. (Վշտակցեալ) Ա՛հ, Սիր Ժօրժ, անդ՝ ութ խօսքեր :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն, տիկի'ն, կը հեռացնեմ այս խօսքերուն դառն և անիրաւ բառերը . բայց կը կըրկնեմ ձեզ թէ՛ Մարի Պարթէկը կը սիրեմ :

ԻՇԽ. (Նախանշո՞ւթեալ) Ո՛հ, ո՛հ, չէք սիրեր զայն, չէք կրնար սիրել . մուցէ՛ք այդ օրիորդը, իրեն ուրիշ ամուսին մը պիտի գտնենք որպէս զի չուտով մխիթարուի՝ եթէ մխիթարութեան պէտք ունի : Սիր Ժօրժ, անգութ մի՛ ըլլաք . այն բարձր կինը՝ որ մինչև ձեզի աղաչելու կը զիջանի, մի՛ մերժէք իրեն, այն կինը՝ զոր անգութ սէրը այսչափ կը խոնարհեցնէ, իր աղաչելի ձեռքերը կը տարածէ քեզ : Ժօրժ, Ժօրժ, մտիկ ըրէ՛ ինձ, լսէ՛ զիս . . . կը սիրեմ զքեզ :

ԺՕՐԺ. (ազնեալ) Դ՛ուք, տիկին, դ՛ուք . . .

ձե՛լ . (Գողթնեալ կը ծնրադրէ Ժօրժէ առջև) Այո՛, այո՛, ես, ես որ արդէն քուկզ էի, դարձեալ կ'ուզեմ քուկզ ըլլալ . . . այն կինը՝ որուն առջև բոլոր

արարածք կը խոնարհին , հիմայ ինքնին քու առջևդ
ծնրադրած է . . . Ճէլլա իշխանուհին արտասուք-
ներովը ձեռքերդ կը թրջէ . . . դու որ՝ երբ դէմքս
դիմակով գոց էր , առջևս կը ծնրադրէիր կը պա-
ղատէիր , դու՝ որ մարմինս քերելով կը սարսուայիր ,
դու՝ որ կիզիչ շրթանցս կցորդութեամբը կը դեղ-
նէիր . . . յիշէ՛ ասոնք , յիշէ՛ Ժօրժ , հատո՛ ինձ
սիրտդ , տո՛ւր ինձ զայն , դու իմ բոլոր կեանքս ես ,
թո՛ղ զիս ապրելու :

Ժօրժ. Տիկի՛ն , կ'աղաչեմ հանդարտեցէ՛ք , բոր-
բորու մնիդ կը խորտակեն ու արտասուքնիդ գէշ
կ'ընեն զիս :

ԻՇԽ. Դադրեցո՛ւր զանոնք , ո՛հ , կ'աղաչեմ , ինձ
եզիր , ինձ եզիր :

Ժօրժ. Կ'երդնում առածի Աստուծոյ որ կը լսէ
զիս , կ'ուզեմ այս , բայց անկարելի է . . . անկա-
րելի է . . . կը սիրեմ . . .

ԻՇԽ. (որոք թեպէն կը զարնէ յետերը ուրբելով) Դար-
ձեալ այս անո՛ւնը , միշտ այս անո՛ւնը :

Ժօրժ. Այո՛ , տիկին , միշտ . վասն զի եթէ Աս-
տուած ինքնին փորձէ միտքս փոխել , բոլոր զօրու-
թիւնը չսլիտի բաւ է երդումէս զիս լուծելու :

ԻՇԽ. (Բառական ժամանակ Բարիտիւնեամբ բըռնելով Ժոռժ
խորնէլէն յետոյ ցած և համբ յայնչեալ) Մեր Ժօ՛րժ , անմեկ-
ներլի բանդադուշանք մը տիրած էր ինձ , կը յիմա-
րեցնէր զիս . . . այո՛ , խենդ էի . . . ներեցէք ինձ :

Ժօրժ. Ա՛հ , տիկին :

ԻՇԽ. Այս զարմանալի բանդադուշանքէն ստի-
պեալ՝ գաղտնիք մը յայանեցի ձեզ , գաղտնիք մը՝
զոր կը պարտէի սրտիս մէջ մեռցնել ու բնաւ չի-
մացնել ձեզ . սակայն վստահ եմ ձեր հաւատար-

մութեան . այս գաղտնիքը սրտերնուդ մէջ պիտի
մեռնի , այնպէս չէ՞ :

Ժօրժ. Տիկի՛ն , ազնուականութեան պատուոյս
վրայ կ'երդնում , պէտք է որ ապերախտ մը ըլլամ՝
այսպիսի գաղտնիք մը մատնելու ու վատթարու-
թեամբ զիս երդմնազանց ընելու համար :

ԻՇԽ. Լա՛ւ , կը հաւատամ ձեզի . թող անցելոյն
յիշատակները աւրուին ինչպէս կը փարատի դիշե-
րային երազը արշալուսոյ առաջին ճառագայթին :
Չեզի մոռացումն կը խոստանամ . մոռցէ՛ք դուք ալ
ինձ պէս . . . առէ՛ք ձեր ցեղէն կին մը , ամուս-
նացէ՛ք օրիորդ Մարիի հետ , ու երջանիկ եղէք :
Իսկ ես , ինչպէս որ սիրելու քաջութիւնն ունեցայ ,
հանդուրժելու և ապրելու քաջութիւնն ալ պիտի
ունենամ . (Բեկասի) այո՛ , աւրելու , միմիայն վը-
րէժիւնդրութեան համար : (Սօզի կը մոնէ , ու Ժօրժը
տեսնելով հետանալ կ'ուզէ :)

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔ , ՍՕԿՕՐ

ԻՇԽ. (ըստ կեցնելով) Այս ազնուականը ամեն բան
գիտէ հիմայ . ըսէ՛ , ո՛վ դրկեց քեզ , ի՞նչ կ'ուզես :

ՍՕԿ. (Ճէլլայէ ծաղիկ փռնելով ու դուրս) Տիրուհի՛ ,
այս ծաղիկները ձեզի համար են :

ՃէԼ. (սարսուտով փռնելով կ'ասնէ . Բեկասի) Ներ-
գիւնի ծաղիկը , Սիվայի չարութեան աստուծոյ ծա-
ղիկը . ի՞նչ պիտի նշանակէ այս . (Բառը) չորս ծա-
ղիկ կայ , ուրեմն պատգամաւորք չօրս են :

ՍՕԿ. Այո՛ , տիրուհի :

ձե՛լ. Ե՛րբ եկան :

ՍՕԿ. Հիմայ :

ձե՛լ. Մէկը չտեսա՞ւ դիրենք :

ՍՕԿ. Ամենին մէկը չտեսաւ :

ձե՛լ. Լա՛ւ, թող սպասեն : Գնա՛, Սօհօ՛ր, իմ կողմէս իմացուր թէ շատ չպիտի սպասեն : (Սօհօր խոստովանելով կը մեկնի :)

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՁԵՒԼԱ՝ ԺՕԹԺ

ձե՛լ. (+աղցրութեամբ) Ուրեմն հաշտենք . այն միտքով որ քանի մը երկվայրկեան բաժնեց զմեզ , լմնցած է . . . հիմայ բարեկամ եմք , աո՛ւր ձեռքդ ուրեմն . (Ժօրժ ձեռք ձեւումէ կու գայ . հաստատման փողը կը հնչուի . որսորդ էլ հրենէն :)

ՏԵՍԻԼ Է.

ՆՈՅՆՔ , ԺՕՀՆ , Լ. ՍԻՆԿԼՐԹՕՆ , ԷՏՎԱՐՏ ,
ՏՈՒՐԿԱՆ , ՈՐՍՈՐԻՔ , ԵՒ ԱՅԼՆ

ԺՕՀՆ. Իշխանուհի՛ , որդիս շատ երջանիկ է , անոր համար է որ զմեզ առանձին կը թողուք . այնպիսի ձիրքեր ունի որոնց մենք անգամ կը նախանձ ձինք :

Ձե՛լ. Որդինիդ իր ապագային դիտաւորութիւնները կը պատմէր ինձ , Աիր Ժօհն , իր մօտակայ ամուսնութիւնը , սիրուհւոյն վրայ ունեցած սէրը . և

ևս կը հաճէի , դիս այսպէս իր քաղցր և մաքուր յոյսերուն մտերիմ խորհրդակից ընելուն :

Լ. ՍԻՆԿԼ. (Խնդալով) Մեր առիտը միւսներուն պէս ինքնատէր ըլլալով մի բառ միտէ կը պատմէր ձեզ իր պանչեկի սիրուհւոյն մայելչութիւնները , և ամենին չէր մտածեր թէ դուք մեզմէ հետու եք :

Ձե՛լ. Միլ՛րտ , միլ՛րտ , մտաց զարմանալի կորովութիւն ունիք . . . անկարելի է ձեզմէ բան մը ծածկել . . . ճիշդ մարդարէացաք , կտտարելապէս այս է , բայց պէտք է ներել սիրոյ յոյզքին :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Յոյզք մը՝ զոր անկարելի է ձեր առջև չգրաւ , տիկին :

Ձե՛լ. Ա՛հ , միլ՛րտ , ամենին այս բաները ինձ համար չեն . պահեցէք այս գովեստները օրիորդ Մարի Պիւրթիլի , անոր օտքը դնելու է ձեր փառաբանաց մանեակը , որոնք ինձ սուտ մարդրիտներ ըլլալով անոր համար ազամանդեայ քարեր սկիտի ըլլան :

ԺՕՀՆ. Իշխանուհի՛ , ի՞նչ որ կ'ըսէք ինձ մեծ պատիւ է , շնորհակալ եմ ձեր ազնուութենէն , բայց հիմայ կը մնայ մեզ ձեր շքեղ հիւրասիրութենէն շնորհակալ ըլլալ , ու ձեզմէ արտօնութիւն խընդրել :

Ձե՛լ. Է՛հ , ի՞նչ , միլ՛րտ , մեկնի՛՞ կ'ուզէք , և արդէն հիւրերս ինձմէ բաժնե՛լ կ'ուզէք :

ԺՕՀՆ. Աղջամուղջը մթնաշաւուց կը յաջորդէ . կը փափաքիմք կէս դիշեր չեղած Պէնարէս դառնալ :

Ձե՛լ. Թող կամքերնիդ ըլլայ , պարոնայք . հիւրերուս ազատութիւնը իշխանութեանս մէջ կատարեալ ըլլալու է :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Իշխանուհի՛ , թոյլ տուէք ինձ խօս-

տուննիրդ յիշեցնել ձեզ: Շարաթ օր, դռնութիւն ձեզի, պարահանդէսը թաղուհի պիտի ունենայ, այնպէս չէ:

Ճէլ. Խոստացայ, հանգիստ եղէք, միւրա, երբէք չեմ մոռնար: (Տեսա Բարեաանէր, Վեղճեկոյ յերտ էւ Եղճեկ. Ճէլա Ժօրժէ յերտը Եղճեկա տրեկ) Սիր Ժօրժ, մի մոռնաք թէ նախագահին պարահանդէսին, օրհորդ Մարի, պաշտելի սիրուհինիդ ինձ պիտի ներկայացնէք:

ԺՕԲԺ. Պիտի ունենամ այս պատիւը, իշխանուհի:

Ճէլ. Վաստահ եմ, Սիր Ժօրժ. (աօնէն ալ էւ Ֆիշէն Բաց 'է Ճէլայէ:)

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՃԵԼԼԱ (առանձին)

Ճէլ. Թշնամանքը այն ատեն մահկանացու է, երբ անպատիժ մնայ. ինչո՞ւս պէտք թշնամանքին մեծութիւնը, երբ վրէժխնդրութիւն կայ: Վա՛յ անոր որ կը քամահրէ ու զիս ոտքի տակ առնել կ'ուզէ. վա՛յ անոր որ ինձ ախոյեան մը կ'ընծայէ. կամ քրիժս պիտի աւրեմ, կամ անունս պիտի կորսնցնեմ: Ա՛հ, եւրոպական անիծեալ ցեղեր, երկիրնիս ու սրտերնիս ոտքի տակ կ'առնեն, բայց համբերութիւն, համբերութիւն, կը մօտենայ այն օրը, երբ Հնդկաստանի մէջ՝ անոնց ատելի իշխանութիւնը միայն լոկ յիշատակ մը պիտի մնայ. (Սօհօր է Եղճեկ) Սօհօր՝ Բոլոր Անգղիացիք գացի՞ն այս տեղէն:

ՍՕԿ. Այո՛, տիրուհի՛, մէկը չմնաց:

Ճէլ. Լա՛ւ. պատգամաւորք խօսեցա՞ն հետդ:

ՍՕԿ. Այո՛, տիրուհի՛, դուրսը կ'սպասեն:

Ճէլ. Ուսկի՞ց կու գան:

ՍՕԿ. Արեւելք, արեւմուտք, հարաւ և հիւսիսէն:

Ճէլ. Գիտե՞ս անուննին, տեսա՞ր դէմքերնին:

ՍՕԿ. Չեմ գիտեր անուննին և դէմքերնին ծածկուած էր մեծ քօղով մը որ միայն ձեր առջև պիտի իյնայ: Պէ՞տք է հոս բերել զիրենք:

Ճէլ. Այո՛, պատրաստ եմ ընդունելու: (Սօհօր է Եղճեկ) Ի՞նչ լուր կը բերեն արդեօք. որո՞նք են Ալվայի կատաղի աստուծոյ կամքերը, անգղիական արիւն կ'ուզէ. իր որ և իցէ հրամանները զիս հլու պիտի գտնեն: Ա՛հ, ահա՛ կու գան, պիտի խնամա: (Սօհօր զանոնք ներս բերելով էւ հեռանայ. պարգոմատով էւ խոնարհէն Ճէլայէ տալէ:)

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՃԵԼԼԱ, ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐԳ

Ճէլ. Պատգամաւորք Աստուծոյ, Զանսիկարոց և Թուկուոց թագուհւոյն առջևն էք. ո՛չ հետաքրքիր հայեցուածք մը կը դիտէ և ոչ անզգօն տկանջ մը կը լսէ զձեզ, խօսեցէ՛ք բաց դէմքով. (պարգոմատով տրեմնի էւ վերցնեն. Ճէլա ճանչնալով ու շարժացնալէ) Սունիասի կրօնաւորը. . . Աղպար. . . Ճաա՛լ. . . Հօլդա՛ր:

ՍՈՒՆԻԱՍԻ Թուկուոց մէջ ձեռնէ յետոյ ամենէն մեծերը:

ձէլ.՝ Եղբայրք, բարեաւ եկիք. փա՛նք Սիվայի
և Պովհանիոյ, որք զձեզ մինչև հոս բերին. Սոխորի
ձեռամբ ներգիւնի ծաղիկներ դրկեցիք ինձ, այն
դաղանի և նուիրական ծաղիկք՝ որք միայն մեզի
համար սահմանեալ իմաստ մը ունին. ուրեմն վտանգ
կա՞յ մեր վրայ :

Ա.Գ.Պ. Ս.Ս.՝

ձէլ.՝ Ո՛ր կողմէն :

Ա.Գ.Պ. Անգղիացիէ մը :

ձէլ.՝ Ո՞վ է այդ Անգղիացին :

Ա.Գ.Պ. Հնդկաց ընկերութեան մէջ ազնուական
մը, մեծ դատաւորը :

ձէլ.՝ Մեծ դատաւորը. բացատրէ՛, Ագա՛ւր,
կ'սպասեմ :

ՍՈՒՆ. Ս.Ս. Անգղիացին երդմնացած է թէ՛ մինչև
անգամ կեանքն ալ կորսուի, դարձեալ կ'ուզէ
թուկւոց սոսկալի և գաղաւթի ընկերութեան հետքը
դանել, ու Պովհանիոյ որդւոց գործը անհետացնել :

ՃՍ.Ս.Ն. Երդմնալէն ՚ի վեր միշտ կը փնտռէ :

ձէլ.՝ Թո՛ղ փնտռէ. բան մը չպիտի գտնէ :

ՍՈՒՆ. (Կարգաւեմ) Բայց դատած է արդէն :

ձէլ.՝ Անկարելի է :

ՍՈՒՆ. Սակայն և այնպէս ճշմարիտ է, նենգաւոր
եղբարք, վտանգաւոր գաղանթներ մատնած
են. . . հետքը ձեռքին մէջն է, և այս անիծեալ
լրտեսը չպիտի ձգէ զայն. եթէ քայլ մ'ալ առնէ,
զիտցած եղէք՝ մեր ընկերութեան սիրտը պիտի
պատռէ :

ՀՕԼ.Ք. Ճամբաները՝ որոնց մէջ կը քալէ, դեռ
մութ են. անուան մը տիրած չէ, դէ՛մք մը չձանչ-
նար, բայց զմեզ չըջապատող լոյսը ու անոր աչ-

քերէն ծածկող սատուէրը կը պահէ, պատրաստ է
ցայտելու. դուցէ վաղը ամեն բան պիտի գիտնայ,
դուցէ վաղը գլխաւորք և թագուհին անոր համար
ա՛լ դիմակ և քօղ չպիտի ունենան :

ձէլ. (աչքերէն կրակ կը ցարկէ ու սոքը քեօքն կը շար-
նէ Բարկաւեմ) Անգղիա յաղթէ՛ մեզ և մենք ասկէ
ետքը բան մը չկարենամք ընել. Հնդկաստանը անոր
անիծեալ տէրութենէն ազատելու համար. ո՛չ, ո՛չ,
չպիտի ըլլայ այս, կ'երդնում նախնեացս վրայ,
կ'երդնում մեր աստուածոց վրայ թէ չպիտի ըլլայ
այս :

ՍՈՒՆ. Իշխանուհի՛, դուք Պովհանիոյ դուստրն
էք և դիցուհին ձեր մայրն է որ կը խրատէ զձեզ :

ձէլ. Արիւնս երակներուս մէջ կ'եռայ, ինձ
սուրբ կատաղութիւն մը կ'ազդէ :

ՍՈՒՆ. Հիմայ վտանգը գիտէք. ի՞նչ կը հրա-
մայէք :

ձէլ. (տէլ օք կը լսէ) Սունիասի՛, Սիվայ աստուած
կը սիրէ զքեզ, իմաստութիւնը մտքիդ մէջ կը բնա-
կի : Եթէ դու իմ տեղս ըլլայիր, ի՞նչ պիտի ընէիր :
ՍՈՒՆ. Ս.Ս. մարդուն կեանքը պէտք է մեզ :

ձէլ. Արիւն, արիւն պէ՞տք է :

ՍՈՒՆ. Ս.Ս.՝, օտար արիւն. . . անիծեալ աւ-
րիւն. . . ապա թէ ոչ մեր ու մեր եղբարց արիւնը
գետերու պէս պիտի վազէ :

ձէլ. Իրաւունք ունիս, Սունիասի՛, թող մեռնի
այս Անգղիացին :

ՊԱՏԳ. Ս.Ս.՝, թող մեռնի՛, թող մեռնի՛ :

ձէլ. Ս.Ս. գիշեր, գաղանեաց ձորակին մէջ. . .
փիղաց գերեզմանատունը, Սիվայի արձանին առջև :

ՍՈՒՆ. Պիտի կատարուի այս :

ձե՛լ. Հիմայ որ այս մարդը դատապարտուած է,
ըսէ՛ք ինձ անուհը :

ՃԱՍԼ. Աիր ժօհն Մալքօլմ, դատաւոր Պէնտ-
րիսու :

ձե՛լ. (սասիճօմք) Աիր ժօհն Մալքօլմ. (Տէհասի)
ի՞նչ կը լսեմ, հա՛յրը :

ՍՈՒՆ. Կ'երևի թէ իշխանուհին կը խռովի .
հիմայ որ գիտէ մեր անողոք և փորձանաւոր թըշ-
նամուսն անուհը, կը մտածէ՞ խնայել :

ձե՛լ. Խնայե՛լ. օ՛ն, Սուհիասի, չես հաւատար
ըսածիդ . այնչափ քիչ կը վարանիս որ՝ ես պիտի ըլ-
լամ գայն ձեր ձեռքը մատնողը : (պօսուլմ) Մէ՛կը :

ՃԱՍԼ. (խռովեալ) Իշխանուհի, ի՞նչ կ'ընէք :

ձե՛լ. Սօկօրը կը կանչեմ, ո՛հ, մի՛ վախնաք .
կրնաք իրեն վստահիլ : (Սօկօր կը մտնէ) :

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ՆՈՅՆՔ, ՍՕԿՕՐ

ձե՛լ. Մտիկ ըրէ՛ գիս, Սօկօ՛ր, և խօսքերուս ա-
մեն մէկը մտքիդ մէջ տպաւորէ՛. կը ճանչնաս՝ Աիր
ժօհն Մալքօլմը :

ՍՕԿ. կը ճանչնամ :

ձե՛լ. Գիտե՞ս ուր կը բնակի :

ՍՕԿ. Գիտեմ :

ձե՛լ. Իսկ արդ, պէտք է որ այս գիշեր՝ Աիր
ժօհն Մալքօլմ մեր ձեռաց մէջ ըլլայ, կաշկանդեալ
ու զինքը պաշտպանելու կամ օգնութեան գոչելու
անկարող :

ՍՕԿ. Պիտի ըլլայ, տիրուհի :

ձե՛լ. Ամենը չէ այս :

ՍՕԿ. Հրամայեցէ՛ք, տիրուհի, ի՛նչ որ պէտք է
Սօկօր պիտի ընէ :

ձե՛լ. Առանց դատաւորին բնակութեան մէջ
խռովութիւն ձգելու, պէտք է բոլոր թղթերը բերել
մեզ, զորոնք իր տնէն պիտի գանես :

ՍՕԿ. Ինչպէս որ մարդը, նոյնպէս թղթերը
պիտի ունենանք :

ձե՛լ. Լաւ վստահ եմ քու վրադ . իսկ դուք,
պատգամաւորը աստուծոյ և օրհնեալ գործոյ գըլ-
խաւորը, գացէ՛ք եղբայրներնիդ հաւաքեցէք . այս
գիշեր փիղաց գերեզմանատան մէջ՝ երբ ժամը կէս
գիշեր զարնէ, պիտի տեսնեն թէ ի՞նչպէս Պանսի-
կարոց և Թուկուոց թագուհին՝ Պովհանիոյ զաւակաց
գաղտնիքները կը մեծարէ . գացէ՛ք : (Պատգամաւոր
երեսին ծածկելով կը մտնէ . Սօկօր անոնց կը հետևէ . ձե՛լ
լա սասնչին) Ա՛հ, ժօ՛րժ Մալքօլմ, զգուցացի՛ր, վը-
րէ՛ժխնդրութիւնս այս գիշեր պիտի սկսի :

(Վարդարեւ կ'ընէ)

ՊԱՏԿԵՐ Ա.

(Գեշէր . — Փեղաց քերեղմանարանը՝ ուր կը գեանուի Աե՛վայի արշանը որուն արմը երեւոյթանի մը լի ածուխով, որ կը փայլի տեսակ տեսակ փայտերով . — Յեւոյդէ կայնած է երեւոյթանինն տով և շար մը Հնդկիներ ծնրարբեալ երկրպագութեան կ'ընեն Աե՛վայի արմը տեսար երբերով :

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՅԻՒՊՊԷ, ՀՆԴԻԿԻ

ՅԻՒՊ. Ընկերք սոսկալի գործոյ, Սիվայի, չարութեան աստուծոյ հոգին այս բոցին վրայ կը հանգչի . ի՞նչ կը բերէք իրեն :

Ա. ՀՆԴ. (սոք ելեւով) Յիւնկըյի թոյն :

Բ. ՀՆԴ. (նոյնպէս) Գաշոյնը՝ որ կ'սպաննէ :

Գ. ՀՆԴ. (նոյնպէս) Գանակը՝ որ ուղղակի սիրտը կը մղուի : (Յեւոյդէ խարոյինն մեջ անծանօթ հիւր մը կը նետի, ոսակից խնայն կարօր բոց մը կ'ելէ . Հնդկի կը ետնարհին դարչեալ :

ՅԻՒՊ. (ժպտեալով) Աստուածք կը ժպտին, տեսէ՛ք բոցը կը վառի . Սիվայ աստուած ընծանիդ կ'ընդունի : Գացէ՛ք, հսկեցէ՛ք զերեղմանաստուծը, դաշոյնը մէկ ձեռքին և դանակը միւսին մէջ, թողէ՛ք

մեր եղբայրները որք մինչև հոս գան, բայց զարկէ՛ք անդթարար անոնք որ չեն կրնար սրաստոխանել ձեւա՛ երբ դուք Սիվայի անունը տար : (Հընդիկ + Աե՛վայի արմը խոնարհեւով կը զինեն . — Յեւոյդէ դարձեալ խարոյինն մեջ ածուխ կը նետի ու արշանին պարտանդանին վրայ կը նստի . Քշր բոցը կը վառի . Կրտեն տեսար երբէ մը յայն կը լսուի . Յեւոյդէ կը սարսուռայ) Ահա՛ կու գան . (Յայն կը ծօրենայ :

(Գրտին) Ո՛վ դու տխուր Սիվայ աստուած ըսպանող

Դու ես երկնից բոցոյ ծնող,

Բոց՝ որ անշէջ վառեալ վառի 'ի Պ'օման՝,

Կիզիչ հրրովք հոգւոյդ անմահ .

Արքայդ հրոյ, աստեաց փոթորիկ,

Սնուշտ քեզ հնազանդի .

Արքայդ արեան, դաշոյն սպարաստ կայ,

Հնդկաստան սպայծառանայ :

(Բոցերով ծածկասած շար մը Հնդկիներ ներս մտնելով արշանը կը շրջապարեն Քշր երբեւով . — Բաղմախեան մեջ կը տեսնուի ձեւա . — Յեւոյդէ և ձեւա կը խօսակցին ցած յայտինս :

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՃԵԼԼԱ, ՅԻՒՊՊԷ, ՀՆԴԻԿԻ

ՅԻՒՊ. (Հնդկայ) Սոսկալի գործոյ ընկերք, Սիվայի, չարութեան աստուծոյ և Պովհանիոյ կործանման դիցուհւոյ երկրպագու՛ք, դաղտնեաց ձորը մտաք . այն աստուածք՝ որ ձեզի տեսելով իւն և վրէժխնդրութիւն կը սպառնիր, ձեր մէջն է, կը լսէ զձեզ, երգեցէք աստուծոյ երգը :

Պատեաց զճարհ պատերազմական ,

Արա՛ սրոյ շողիւն փայլական .

Ահա՛ մերձ է ժամ՛, տո՛ւր դոյն կարմիր երկրի մերոյ ,

Ընդ աչօք քովք յարենէ սորա հեղեղոյ :

(Երէջ եւ դարբի . երկու շնորհիւ սեւ Կոչով ծածկուած Կոչով մը եւ Բերեմ ու երեւոյնիսն աստու ին դնեն :)

ՅԻԻՊ. Այո՛, չմոռնանք կրօնական պաշտօնը , եղբա՛րք . գիշերային թռչունը որ մահը կ'երդէ , եթէ առանց բոցին դպելու թռի , և եթէ հեռուէն անոր տխուր ձայնը լսէք , աստուած մեր հետ է , զմեզ կը պաշտպանէ և բոլոր գործերնիս պիտի յաջողին . (Շնորհիւն) վերցո՛ւր քօղը . (Շնորհիւն Կոչովն եւ Բանայ , ուսկից անուի Բա մը կ'ելլէ , ու Կիւ մը վարանուի յետոյ եւ Բաի աստուց Բոցին դպելու) թռչունը չը դպաւ բոցին , հիմայ մտիկ ընենք , մտիկ ընենք . (Լուսնիւն . դրոնի Բաի յոյնը եւ Լուսնի) լսեցի՞ք . փա՛ռք Արվայի որ զմեզ կը պաշտպանէ :

ՇՆՊԻԻԲ. Փա՛ռք Արվայի :

ՃԷԼ. (Չեղան) Անշուշա Սօհօր յաջողեցաւ . (դասարանն աստուց յոյնը եւ Լուսնի) Այո՛, ինքն է . (Սօհօր կը զոնէ) :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆՔ. ՍՕԿՈՐ

ՃԷԼ. Սօհօ՛ր , յաջողեցա՞ր :

ՍՕԿ. Այո՛, տիրուհի :

ՃԷԼ. Ուրեմն հոս բեր զինքը . (Սօհօր խոնարհելով)

իւ Չեղնի . ՃԷԼ. արշաւնի մեկ աստիճանը ելելով Բարչայայն) Սոսկալի գործոյ զաւակնե՛ր , գիտե՞ք , ինչո՞ւ համար այս գիշեր զձեզ հոս հաւաքեցի . ձեզի թշնամի մը պիտի ցցնեմ , յաղթուած թշնամի մը . ականատես եղէք Պովհանիոյ արդարութեան . (Սօհօր Ժօհն Մալտօի առաջները և Բերանը կայած ներս կը Բերէ . Բաղճանիւնը կը սուկոյ) Սօհօ՛ր , քակէ՛ ձեռքերը . (Սօհօր Ժօհնի յետոյ կը բռնէ . ՃԷԼ. Ժօհնի ճոթեմալով էր յետոյ մտնէ անոր ուր կը Բանայ . Ժօհն ՃԷԼ. Կեանքով կը սուկոյ) Ժօհն ճանչցա՞ր զիս :

ԺՕՀՆ. Ա՛հ , իշխանուհի՛ն , բայց ո՞ւր եմ ես , (չորս Կոչովն նայելով) փիղաց գերեզմանատո՛ւնը , և այս բազմութի՛ւնը . . . կ'երազեմ . . . բայց ի՞նչ կ'ուզեն ինձմէ :

ՃԷԼ. Ո՛չ , երազ չէ տեսածդ , հիմայ պիտի իմանաս :

ԺՕՀՆ. Ուրեմն վախճալու բան մը չունիմ . յայտնի է որ սխալութեան մը զոհ եղած եմ , և անշուշտ պիտի կրնաք բացատրել ինձ , իշխանուհի՛ , ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ երկու ժամ առաջ խաղաղ բնակարանս բռնաբարուեցաւ խուսք մը սատանաներէ որք զիս դիակի պէս կատաղի ձիոյ մը վրայ կապելով հոս բերին :

ՃԷԼ. Աւելի ևս պիտի զարմանաք , Ժօհն Մալքօլմ , եթէ ըսեմ ձեզ թէ բոլոր ասոնք իմ հրամանովս են :

ԺՕՀՆ. Ձեր հրամանա՛ւ . . . բայց ինչո՞ւ համար այս բռնութիւնը այն մարդուն՝ որ տակաւին երէկ ձեզի հետ սեղան կը նստէր և դուք ձեր բարեկամը կ'անուանէիք զինքը :

ՃԷԼ. Փախաքդ յագեցնելու համար , Ժօհն :

ԺՕՀՆ. Փափա՛քս . . . տիկի՛ն, բան մը չեմ հասկնար :

ՃԷԼ. Հանդիստ եղի՛ր, պիտի բացատրեմ : Ժօ՛հն, Պէնարիսու մէջ դատաւորական պաշտօն վարելէդ ՚ի վեր, կեանքդ խորհրդի մը հետամտութեամբ կ'սպառես :

ԺՕՀՆ. Ի՞նչպէս խորհուրդ :

ՃԷԼ. Կ'ուզես սոսկալի գաղտնիքի մը խորը թափանցիլ, բայց քու պարապ խուզարկութեանդ հետքը ամեն օր կը փախչի առջևէդ, ոգի մը կը հալածես, ոգին միշտ կը խուսափի քեզմէ . խսկ արդ, ես ուզեցի փափաքդ կատարել :

ԺՕՀՆ. Բայց ի՞նչ էր նպատակս :

ՃԷԼ. Մտիկ ըրէ՛, Պովհանիոյ, սպանութեան և ջնջման դիցուհւոյ այս գաւաղը, այս գաղտնի թիւկը որք երդմնացած են Հնդկաստանի փոշիին վրայ գըտնուող Անգղիացւոց հետքը ջնջել, այս Ֆանսիկարք որք օձի պէս խորամանկ ու մահացու են, վերջապէս պարապ տեղը այս անտեսանելի թշնամիները կը փնտռես . ես դէմ առ դէմ պիտի ցցնեմ քեզ, ո՛չ միայն դանոնք, այլ նաև իրենց գլխաւորը : Ահա՛ Տաւրիկալ—Սահիպ, ահա՛ Ագսար, Սունիասի, Հօլքար, Ճաալ, և վերջապէս ասոնց ամենուն հրամայող բարձրագոյն թագուհին, այն կիներ՝ որուն առջև բոլոր արարածք կը խոնարհին, ես, Ճէլլա՛ :

ԺՕՀՆ. Դո՛ւք . . . դո՛ւք . . .

ՃԷԼ. Այո՛, ես . ահա՛ ինչո՞ւ համար հոս կը գտնուիս :

ԺՕՀՆ. Ենթահակալ եմ, տիկի՛ն, լոյս տուիք ինձ, լոյսը չպիտի մարի, հիմայ որ գիտեմ, ա՛լ չպիտի մոռնամ :

ՃԷԼ. Յիշելու համար պէտք է սպրիլ . սակայն ժամանակը սուղ է, վայրկեաններդ հաշուած են :

ԺՕՀՆ. Կ'ըսեմ՝ քեզ թէ արդարութիւնը պիտի կատարուի :

ՃԷԼ. (աւելլելով շարժելով) Անմիտ, անմիտ, պիտի մեռնիս, ու տակուին արդարութիւն կ'արտասանես :

ԺՕՀՆ. Եթէ մարդկային արդարութիւնը չէ, Աստուծոյ արդարութիւնը պիտի ըլլայ :

ՃԷԼ. Պովհանի քու մահը կը հրամայէ :

ԺՕՀՆ. Եւ իմ Աստուծոս վրէժխնդիր պիտի ըլլայ :

ՃԷԼ. Կ'արհամարհենք իրեն վրէժխնդրութիւնը :

ԺՕՀՆ. Արհամարհեցէ՛ք, բայց նաև դողացէ՛ք անոր ահուելի բարկութենէն, դողացէ՛ք անոր թընթական ձայնէն, որմէ կը սարսին սաղայելք, և կը դողան լերինք :

ՃԷԼ. (Բարկութեամբ) Պիտի տեսնենք : (Հնդկաց) Եղբա՛րք, պէտք է որ գաղտնիքնիս անրոնարարելի մնայ . վա՛յ անոր որ Հնդկաց գաղտնիքին խորը թափանցիլ կ'ուզէ . պիտի մեռնի, ինչպէս որ այս մարդը պիտի մեռնի հիմայ . Զաւակք Պովհանիոյ, կատարեցէ՛ք պարտաւորութիւննիդ : (Երկու Հնդկ, մէկը դաշայն, միւսը դանակ բռնած Ժօհնի կը մօտենան) :

ԺՕՀՆ. (Կարողութեամբ) Ա՛հ անիծեալներ . . . առանց զէնքի սպաննել զիս . բայց պիտի սպառնա պանեմ դիրքս, անտերէ չըջապատեալ վաղրի պէս, եղունքներովս, ահուաներովս պիտի կուռիմ . (դաշայն բռնող Հնդկին ջրայ կը յարձակէ, միւս Հնդկը դանակը Ժօհնի «երբեք կը մեռնի» վատեր . . . ա՛հ վատեր, վատեր :

ձեւ. Ժամանակը կ'անցնի, զարկէ՛ք. (Երեւոյր
Հնդիկը որաշարը Ժօհնէ կողմ կը ղէ, որուն երկաթը մարմնոյն
Գլ կը մայ:)

ԺՕՀՆ. Ո՛հ, անգո՛ւթ դազան, վա՛տ կին. . .
ա՛հ, սիրաս. . . կը փարատի. . . կը մեռնիմ. . .
(նոստղելով) ա՛հ, զաւակներս, զաւակներս. . .
ա՛հ. . . անէ՛ծք, անէ՛ծք. . . (արյունէն Ժանէ մը Ժայ
հեռու կ'իջնայ:)

ՀՆԳԻԿԻՔ. (ոտրախոսութեամբ) Կեցցէ՛ Սիվայ, կեցցէ՛
Պովհանի:

ձեւ. (Սօհօրէ) Սօհօ՛ր, թղթե՛րը:
ՍՕԿ. (Զբոսը մը որաշար) Ահաւասիկ, տիրուհի՛:

ձեւ. Հոս, իր դիակին քով՝ սյրե՛նք այս ծա-
նօթութիւնները, որք իւր բոլոր ոյժն էին ու զմեզ
պիտի կործանէին: (Ընթերը կը խառնէ մէջը խօսելով)
Անիծեալը հետքին վրայ էր. . . յիրաւի այս մարդը
խիստ քաջատես էր. . . իւր հայեցողածքները ա-
մենամթին ազմամուղջները կը պատաստէին. . .
կարդանք այս թուղթը. . . (Բարձրաճայն) «Ահադին
ընկերութիւն մը, Հնդկաց ընկերութեան կործա-
նումը երգմնցած է. ձեռքը որ միտոյ մէջ կը զարնէ՛
ամեն տեղ է, բայց Պէնարիսու մէջ պէտք է փնտուել
գլուխը որ կը խորհի. . . » (Բարձրաճայն Բարձրաճայն
կը խօսէ) մեր մէջ մատնիչներ կան. յանուն Պովհա-
նիոյ, կ'ըսեմ ձեզ, վա՛յ անոնց, ո՛վ որ մեր գաղտ-
նիքները կը մատնէ, այս մարդուն պէս պիտի մեռնի:
(Ընթերը. ձեւ. Ընթերը հեղուկութեամբ Բոյնի մօտեցնելով
է՛լայրէ ու վար կը նետէ) Թո՛ղ Սիվայի օրհնեալ կրակը
այրէ և անհետացնէ մեզի դէմ պատրաստուած գէն-
քերը. (Ընթերը յետոյ յետը որաշարով) ընկե՛րք սոս-
կալի գործոյ, կ'երդնօ՛ւք այս մոխրոց և այս դիա-

կին վրայ, Հնդկաց ընկերութիւնը ջնջելու:
ԱՄԵՆՔԻ. Կ'երդնօ՛ւք, կ'երդնօ՛ւք:
ձեւ. Լա՛ւ, կ'ընդունիմ երգումնիդ. մտ է այն
ժամը, երբ Թամարիսաց վաղեմի երկիրը արեան
բազանիքի մը պիտի դառնայ: Այժմ, եղբա՛րք,
բաժնուեցէ՛ք ու մանաւանդ մի՛ մոռնաք: (առնալն ու
կը մեկնէ երթելով. Ժօրժ, Գաղէ, Սիօ՛հ և երկու անձանօք
Հնդիկ ներս կը մտնեն:)

ՏԵՍԻԼ Ե

ԺՕՐԺ, ԳԱԶԻԼ, ՍԹՕՓ, ԵՐԿՈՒ ՀՆԳԻԿ

ԺՕՐԺ. (Երբ մտնելով) Գաղի՛լ, ի՛նչ է այս ձայնը
որ կը հեռանայ:

ԳԱԶ. Չեմ գիտեր, տէ՛ր:

ՍԹՕՓ. Ա՛հ, բարձրապատի՛ւ, կ'երդնում որ
սատանաներ են. սաճց հանդիպումը բարի նշան
չէ. թող բարձրութիւննիդ կեանքին մէջ գոնէ ան-
գամ մը իր ծառային խրատին հետեի, որն որ մի-
այն իր տիրոջը երջանկութիւնը կ'ուզէ: Այս գե-
րեղմանատունը սոսկալի տեղ մ'է, ուր մեզի համար
աղէտ մը կ'սպասէ. ո՛վ որ փռանդ կը փնտուէ, վը-
տանգին մէջ կը կորսուի: Գառնաճայն, Պէնարիս դառ-
նանք, կէս զիշերէն ժամ մը առաջ մեր բնակու-
թիւնը պիտի մոռնենք, ու հոն մինչև առաւօտ ա-
կանջներնուս վրայ պիտի քնանանք:

ԺՕՐԺ. (Ենթաշարով) Խե՛ղճ Սթօփ, մինչև վերջը
այսպէս նապաստակի պէս վախկո՞տ պիտի ըլլաս.
Դու կրնաս Պէնարիս դառնալ, մենք այս գերեզմա-
նատունը պիտի դիտենք:

ԱթօՓ. Ախոսս, խորագէտ մարդիկ ս'ըջափ խորհրդաւոր բաներ ըսեն, դարձեալ մտիկ չեն ընե՞ր. ստոր համար աշխարհք աղէկ չերթար: (Երէն յայնք փշո կը լսուի):

ԺՕԲԺ. Աստեք կրօնաւորներ են, այնպէս չէ՞ Գազիլ:

ԳԱԶ. Կարելի է, տէ՛ր: (Գեղ 'ի քերեղմանստան Կրօնք երկու լի կը Գեղ):

ԺՕԲԺ. Ի՞նչ կ'ընես:

ԳԱԶ. Տէ՛ր, հոս զգուշութիւն պէտք է. կրօնաւորք չեն թողուր արտաքին հայեցքուածոց՝ որք իրենց կրօնքին գաղանխքները նկատեն. կարելի է աներևոյթ աչքեր գերեզմանատունը կը հսկեն ու պատրաստ են առ 'ի մահ վարներէլ այն հետաքրքիր յանդուգն որ կը համարձակի հոս մտնել:

ԺՕԲԺ. Ի՞նչ հոգ. լաւ գիտես որ վտանգէն չեմ վախնար:

ԳԱԶ. Գիտեմ, տէ՛ր, երէկ ալ փաստը ցցուցիք, իմ կեանքս ազատելով, բայց չեմ ուզեր որ ստուէրին մէջ պահուըտող ձեռք մը հնդկային դաշոյնով զձեզ ոտքիս առջև ձգէ. այսպէս մեռնիլը անարժան է ձեզի:

ԱթօՓ. Իրաւունք ունի Հնդիկը. մեծ գործեր գործելու համար ծնած եմք. մեր կեանքը շահաւոր է աշխարհիս, ուրեմն վտանգի տակ չդնենք զայն:

ԳԱԶ. (Երբ քալով) Տէ՛ր, կրնաք փախաքնիլ յազեցնել. կրօնաւորք հեռացած են:

ԺՕԲԺ. Բազդ չունիմ. կ'ուզէի կրօնաւոր մը իր պաշտօնին կրթութեան ատեն տեսնել. բայց ինչ և իցէ, որովհետև անկարելի է այս, դոնէ փիղաց կմախիքները նկատենք. . .

ԱթօՓ. (Կրօնք յայնք մը) Փիղաց կմախիքներ. . . կարծեմ աղէկ չլսեցի, կմախիքներ կան հոս:

ԺՕԲԺ. Անշուշտ:

Աթօ Ի. Ա՛հ, բարձրապատի՛ւ, գիտէ՞ք, այս գիշեր մազերս բոլորովն պիտի ձերմկնան:

ԺՕԲԺ. Աթօ՛ւփ, կամ հետեէ ինձ, կամ ետ դարձիր. չեմ ուզեր որ քու ծաղրալից անժառութեամբդ երկար ժամանակ ձանձրացնես զիս:

ԱթօՓ. Պիտի հետեիմ քեզ: (Գազիլ Ըսն մը կը լսուի):

ԺՕԲԺ. (արշանին մօտենալով) Որչա՞փ մեծ է այս. (Ըսնը Գազիլէ յետէն առնելով՝ Անձայէ Գեղ մը կը նկատէ) ուրեմն այս դեղին քթով, կարմիր ու կանաչ ծնուտով վարմանալի անմիտը սուկալի Սիվան է. որչա՞փ ահուելի կերպարանք. օ՛ն, Սիվայ աստուծոյ մեծարանք չեմ ըներ, բոլոր դօրութեամբը ջանալու էր քիչ մը կերպարանքը փոխելու: Եթէ Անգղիա վերադառնամ, ասիկայ հետս պիտի տանիմ ու զայն իբր խրատուիլ պարտէզին մէջ պիտի դնեմ: (Երկու Հնդիկէ Բարիտեմօք արշանին կը նային. ԺՕԲԺ Ըսնը Հնդիկէն հոս որայ. յանկարծ Գազիլ Գեղի մօտենալով սուկալի ճիւղ մը կ'արշակէ) Ի՞նչ կայ, Գազիլ:

ԱթօՓ. (Բարձր յայնք մը) Կ'երդնում որ վիշապ մ'է, սև յովազ մը. . . մեծ յովազառիւծ մը. . . կատաղի վազր մը. . . կորսուած ենք, փախի՛նք, յանուն երկնից, փախի՛նք:

ԺՕԲԺ. (Գազիլէ) Գազիլ՛, ըսէ՛, պատասխանէ՛, ի՞նչ կայ:

ԳԱԶ. (Կրօնք յայնք մը) Գիտէ՛ք մը:

ԺՕԲԺ. Գիտէ՛ք մը:

ԳԱԶ. Այո՛, տէր :

ՄԹՕՓ. (Նետրը իջնաձև շարժելով) Կը նուազի՛մ . . . մեռած եմ :

ԳԱԶ. (Դիտելով սրտին դաշտը հանելով. մեկտան) Դիտուհոյ անուամբ դաշտն մը . ուրեմն Պոլճանի հըրամայած է այս մարդուն մահը :

ՄԹՕՓ. Այս անիծեալ տեղը , այս սատանայական գերեզմանատունը , Հնդկաստանի բոլոր ժառը— Ծարբարտացեոց ճիշդ բնակարանն է . (Ժօրժ Զահը ասնելով դիտելով Կոլ կ'երևայ , կը ծախ սա Զահը դիտելին դեմը կը լուսաւորէ , յանկարծ կ'ելլէ սասկալի ճիշտը ար- յոյիելով . Զահը յետոյն կ'իջնայ . ու կը մարի) :

ԺՕՐԺ. (սոսկմամբ) Ո՛հ , ո՛չ , ո՛չ . . . երա՛ղ մ'է այս . . . ցնորք մը . . . դժոխային ստույթիւն մը . . . լաւ չտեսայ , յիմար եմ . . . (ծախելով) Այս դէմքը՛ , եթէ ճշմարիտ է . . . Աստուած իմ , Աստուած իմ , ծնրադրեալ կ'աղաչեմ քեզ , հեռացո՛ւր ինձմէ այս ստուէրը , անկարելի է . . . սուտ է այս . . .

ԳԱԶ. (զարմացեալ) Տէ՛ր , տէ՛ր , ի՞նչ ունիք . (Մեծ աղաթ կը մտայ) :

ԺՕՐԺ. (Իջնաձև դիտելով) Կ'ուզեմ դարձեալ տեսնել , բայց չեմ համարձակիր նայիլ . կ'ուզեմ դարձեալ տեսնել , բայց կը վախնամ , կը դողամ : (Գաղելի յետոյն Բանելով) Ծո՛ւէ՛ , դու ալ , Գաղի՛լ , ծո՛ւէ՛ ու նայէ՛ . չես ճանչնար այս դէմքը , այնպէս չէ՞ . յանուն կենդանի Աստուծոյ , շո՛ւտ պատասխանէ , ըսէ՛ ինձ , կը ճանչնաս : (Գաղել Զահը ասնելով կը ծախ սա դիտել ճանչնելով կ'աղաչակի) :

ԳԱԶ. Ա՛ր ժօհն Մալքօ՛ւմ :

ԺՕՐԺ. (սոսկմամբ) Ա՛հ :

ՄԹՕՓ. (նայելով) Ա՛հ :

ԺՕՐԺ. (դիտելով ասնա ծնրադրելով) Հայր իմ , հայր իմ :

ՄԹՕՓ. Ա՛հ , անիծեալ երկիր :

ԳԱԶ. (մեկտան , յաստահար յայնով ժը) Բարերարս սպաննեցին . և ասոնք իմ եղբայրներս են :

ԺՕՐԺ. (հօրը ճակարը և յետոյն հաճոյսքելով) Արտէն պարնուած . . . խեղճ հայր իմ . . . արիւնաթաթախ , անչնչացեալ . . . ալ չկրնար լսել զիս . . . ալ չկրնար տեսնել զիս . . . խեղճ ծերունի , սըրտիս և հոգւոյս պէս կը սիրէի զինքը , քեզմէ հեռու անցուցած այնչափ տարիներ դարձեալ սէրս վառած էին . երջանկութիւն կը յուսայի , հիմայ մահն է փափաքս յագեցնողը . . . ամսո՛ս . . . եղո՛ւկ . . . (կ'արտասուէ) մահը , ինչո՞ւ համար մահը . . . ո՛չ , ո՛չ , չեմ հաւատար , չեմ ուզեր հաւատալ , դեռ կ'ապրի հայրս , Աստուած պիտի օգնէ ինձ որ ազատեմ զինքը . (ծախելով դիտելով յետոյն կը Բանէ) հայր իմ , հայր իմ , որդիք է , մտի՛կ ըրէ ինձ , ըսէ՛ զիս , հոս՝ քու քովդ է որդիք , հայր իմ , բաց աչքերդ , թող ձեռքերդ իմ ձեռքերս սեղմեն . . . նայէ՛ ինձ , հայր իմ , ճանչցի՛ր զիս . . . ա՛հ , չպատասխանէր , չլսեր զիս . . . (արտասուելով) ո՛հ , մարմարիտնի պէս սառած են ձեռքերը . . . (Նետրը սրտին վրայ դնելով) սիրտը շհարկաներ , դաշտնին երկաթը սիրտը մտած է . . . ո՛րչափ արիւն , Աստուած իմ , ո՛րչափ արիւն : Ա՛հ , անիծեալ էակ մ'եմ ես . հայրս մեռած է և ես կ'ապրիմ դեռ . (ծնրադրեալ կ'արտասուէ) :

ԳԱԶ. Բարերարս սպաննեցին . . . ո՛հ , վատե՛ր , վատե՛ր :

ԺՕՐԺ. (յանկարծ սրտ կ'ելլէ ու հոտոտաբարան յայնու
 փ) Օ'ն, պարագ տեղը տկարութիւն պէտք չէ. ի'նչ
 բանի կը ծառայեն արտասուբբ. . . ա'լ պէտք չէ
 հայրս ողբալ, այլ պէտք է գործել, պէտք է վրէժ
 առնել: (Գարշեալ Ժառեալ) Բայց ո'վ գործեց այս վատ
 գործը, ո'վ այս աղնուտկան և մեծանձն ծերունին
 սպաննելու վատութիւնն ունեցաւ: Աստուած իմ,
 հզօր Աստուած, որովհետեւ թոյլ տուիր այս ոճրին,
 դռնէ վրէժխնդրութեան ալ թոյլ տուր, օգնէ'
 ինձ, մի' թողուր զիս միայն իմ գորութեանս, դի'ր
 ձեռացս մէջ հաղորդիչ թելը, և դի'ր աչացս առջև
 նշանակ մը որ մարդասպանը յայտնէ ինձ: (այբժ
 Բղիները Գեանելու կ'առնէ) Այրած թղթեր. Աստուած
 ձայնս լսեց. վառէ' ջահը, Գաղիլ, վառէ' ջահը.
 (Գաղիլ կը վառէ ջահը. Ժօրժ Բղիները Խառնելու) ոչի'նչ,
 ոչի'նչ, և ոչ բառ մը, կրակը բան մը չէ ձգած,
 (Խառնէ իր Գեանելու) ո'հ, քանի մը ամբողջ դիժեր,
 լուսաւորէ' զիս, Գաղիլ, լուսաւորէ' զիս. (Գաղիլ
 Գաղիլեան յետոյ վառէ ջահը կը մտնի) հօրս դի'րը. . .
 այո', այո', իր դիրն է. . . ա'հ, եթէ միայն նշանակ
 մը գտնէի. . . ո'հ, առանց հետեանքի բառեր.
 (Կարգաւ) ճասկալի ընկերութիւն մը. . . » կրա'կը,
 միշտ կրա'կը, ա'հ, այս բառերն ալ, Ե. . . Պէնա
 րիտու մէջ պէտք է փնտռել. . . » Ահա ամենը,
 ուրիշ բան մը չկայ. . . այս բառերը բան մը չեն
 յայտներ ինձ. հայրս՝ որ երկու ժամ առաջ քովս
 էր, ինչպէս հոս կը գտնուի, ո'վ բերաւ հոս. ո'ր
 պիտի դժոխային որոգայթ մը լարած էին իրեն,
 միթէ մասնաւոր վրէժխնդրութեան մը զո'հ եղած
 է, կամ այն գաղտնի ընկերութեան, որոյ վրայ
 իր նամակաց մէջ գրած էր ու կը պարտէր երկու

օրէն իր բոլոր գաղտնիքները իմացնել ինձ: Ինչպէս
 գուշակելու է. . . ինչպէս գիտնալու է. հայր իմ,
 հայր իմ, պէտք է ճիւղները անպատիժ թողուլ:
 Իսկ արդ, ո'չ, չպիտի ըլլայ այս, Աստուած ինձ ոյժ
 և խորամանկութիւն պիտի տայ, պիտի պաշտպանէ
 զիս այն սուբբ պատերազմին մէջ՝ զոր պիտի սկսիմ
 . . . : Մնաս բարեաւ, հայր իմ, լսէ' որդւոյդ՝ սա
 առեցեալ ձեռացդ վրայ՝ ըրած երդումը. կ'երդ
 նում գրեզ սպաննողները գտնել, պաշարել և սպան
 նել. եթէ չընեմ այս, վատ է Ժօրժ Մալբօլմ:

(Վարդապետ կ'ընէ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Գ.

(1. ՍԻՆԿԼԵՆՏԻ պատրիս Ֆել պարահանդես . ճաշի սե-
ղանի վր՛ որում շարքը նորած ես էջիտանահին , աջ կողմը
1. ՍԻՆԿԼԵՆՏԻ , ՄԻՐԻԿ . յաի կողմը էրջարր , Հե՛վայ և Մ-
բէ , և որքէշ ասնէ վը անյիստի)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՃԷԼԼԱՍ, 1. ՍԻՆԿԼԵԹՕՆ, ԷՏՎԱՐՏ, ՀԷՎԱՍՅ, ՄԱՐԻ,
ՄԻՏԼԷՅ, ՍԳԻԻԼԼԻԻ, ԷԼԼԵՆԱՍ, ՍԹԸՎԱՐՏ,
ՆԱՆՍԻ, ԵՒ ԱՅԼՆ

1. ՍԻՆԿԼ. Իշխանուհի, զձեզ տեսնելով ճշմար-
տութեան տէրութիւնը կը ձգեն , դիւթութեան
տէրութեան մէջ կը մտնեն . բոլորովին արևելքն է
որ կը կենդանանայ , պատմիչներուն Տաճկաց բամ-
բիչներով արևելքը :

ՃԷԼ. Միլո՛րտ , անշուշտ ըսել կ'ուզէք թէ՛ ես
այն բամբիչներուն մին եմ :

1. ՍԻՆԿԼ. Այո՛ , տիկին , ամենէն գեղեցիկը և
ամենէն հրապուրիչն էք :

ՃԷԼ. Ա՛հ , միլո՛րտ կուսակալ , զգուշացէ՛ք , աս-
տուածներն անգամ կը տաղտկանան երբեմն խնկոյ
ծուխ շնչելէ :

1. ՍԻՆԿԼ. Տիկին , ինչպէս որ անցեալ օր ըսի
ձեզ , այս գիշերուան տօնը թագուհւոյ մը պէտք
ունի , ուստի գաւազանը ձեր ձեռքը կը դնեմ :

ՃԷԼ. Կ'ընդունիմ , միլո՛րտ , կ'ընդունիմ :

1. ՍԻՆԿԼ. Շնորհակալ եմ , տիկին , զիս ուրա-
խութեամբ լցուցիք . (Գաւազնը վնջեւով) ուրեմն իշ-
խանուհւոյ կենդանութեանը . (Կը խօսէ) :

ՃԷԼ. (Խնդաւով Գաւազնը կը վնջէ) Շնորհակալ եմ ,
միլո՛րտ , ես ալ կը խմեմ ձեր և Հնդկաց ընկերու-
թեան կենդանութեանը : (Կը խօսէ)

ՄԱՐԻ. (Կած յայտն Հե՛վայի) Ինչպէս կը գտնես իշ-
խանուհին :

ՀԷՎ. Շատ գեղեցիկ . և դ՛ուր :

ՄԱՐԻ. Զմայլելի . . . սակայն իր գեղեցիկութիւնը
վախ կը պատճառէ ինձ :

ՀԷՎ. Ինչո՞ւ համար ուրեմն :

ՄԱՐԻ. Ժանա աչքեր և անգութ նայուածք մը
ունի :

ՀԷՎ. Բայց ինձ քաղցր կ'երևին անոր աչքերը
ու նայուածքը :

ՄԱՐԻ. Լա՛ւ գիտէ , պիտի տեսնես թէ իրաւունք
ունիմ ,

ՎԱՐՈՅԱՒՈՐ. Մեծապատիւ Տուրկալ—Մահիպ :
(1. ՍԻՆԿԼԵՆՏԻ կ'ելլէ զայն դիտարելուաւ)

ՃԷԼ. (Էրջարրի) Ա՛ր իտվարտ , չպիտի՞ տեսնենք
այս գիշեր հայրերնիդ :

ԷՏՎ. Իշխանուհի , այս առաւօտ շտեռայ զինքը ,
բայց կարծեմ թէ պիտի գայ :

ՄԱՐԻ. (Գրե՛ն յետք Բանեւով սոսկ կ'ելլէ) Նայէ՛ , քոյր
իմ , նայէ՛ , ահա այս մարդն է զոր միշտ կը տեսնենք ,
այս մարդը՝ որուն հայեցուածքը երբ դէմքիս վրայ

յառէ, հրոյ ճառագայթի պէս արտևանողներս կ'այրէ: Հէվայ, Հէվայ, կը վախնամ. . . ինձ այնպէս կը թուի թէ՛ այս մարդը դժբազդութեան մը պատճառ պիտի ըլլայ:

Հէվ: Մերո՛ւն քոյր իմ, բան մը չեմ հասկնար սոսկումէք. եթէ իշխանը շտա ատեն մեզ կը հանդիպի, միայն զիպուածն է այս պատահմանց պատճառը. եթէ կը նայի՝ քեզ, որովհետեւ դու հրեշտակի պէս գեղեցիկ ես: Կը յաւելում թէ իշխանը սիրուն է, և անզուգական վայելչութեան հետ մեծագին գգեսաններ կը կրէ. նաև մեր խնամակալը կը ճանչնայ, ու կարծեմ թէ շատ ալ կը պատուէ զինքը. ուրեմն ի՞նչ ունիս վախնալու:

ՄԱՐԻ: Ձեմ գիտեր, բայց կը դողամ, գուցէ տկար ու յիմար եմ. բայց իմն չէ յանցանքը, մարդկութիւնը անկարող է իր զգացմանը հրամայել. (Տարիւ ալ ինչ. . . ասենք ալ քաց 'ի ճէլայէ որդիքն):

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՆՈՅՆՔ, ՏՈՒՐԿԱԼ—ՍԱՀԻՊ

Լ. ՍԻՆԿԼ. (դիմապրելով) Իշխան, բարեաւ եկիք. այս պալատին մէջ՝ որ անգլիական հող է, երջանիկ և հպարտ եմ գծեզ հիւրերուս մէջ ատենելով:

ՏՈՒՐԿ. Միւ՛րա, ձեռքս կու տամ ձեզ, սիրտս ալ ձեռքիս կը հետևի. հայրենիքնիս, աստուածնիս այլևայլ են, սակայն եղբայր եմք միշտ:

Հէլ: (Տարիւ) Տուրկա՛լ, Լ. Սինկլըթօնի կողմանէ այս գիշեր թագուհի եմ, ինչո՞ւ համար չէք գար մեծարանքնիդ ձեր վեհապետին ոտքը դնել:

ՏՈՒՐԿ. Կ'սպասէի որ թագուհին հաճի զայն թոյլ տալ ինձ: (Ճէլայէ Ժե Կոլէ ինչ. . . դարձեալ ասենք ալ ինչ. . .)

Հէլ: (Կոլէ Երեմիա Տարիւ) Նոր լուր մը կա՞յ:

ՏՈՒՐԿ. (Նոյնպէս) Գեռ ոչ:

ԷՏՎ. (որդ ելլելով) Իշխան, պատիւ ունիմ ձեզ ներկայացնել օրիորդ Մարի և Հէվայ. (Երեւ օրիորդի կողմէն շնորհակալ):

ՏՈՒՐԿ. (Խոնարհելով) Օրիորդ Մարի, օրիորդ Հէվայ, թոյլ տուէք ինձ ծուներ կրկնել ձեր առջև, ինչպէս մեհեանի դիոց առջև. բայց կ'աղաչեմ, ըսէ՛ք ինձ, ինչո՞ւ համար Սիր Ժօն և Սիր Ժօրժ ներկայ չեն այս տօնին:

Հէլ: Անշուշտ իր դատաւորական զբաղմունքները թոյլ չտուին:

ՄԱՐԻ. Հաւանական է, տիկի՛ն: (Ճէլա Մարիէ ինչ Ժողի):

Հէլ: Սիր Էտվարա, ըսէ՛ք այս գեղեցիկ օրիորդաց՝ թէ Սիր Ժօն Մալքօլմի ու ձեր բարեկամուհին եմ, և կը յուսամ իրենցն ալ ըլլալ:

ԷՏՎ. Կը լսեն դձեզ, տիկի՛ն:

Հէլ: (տակէ Կոլէրէնի տօն) Հէվայ. . . Մարի, յիրաւի սքանչելի անուններ են ասոնք, իրենց նորազարդ դիմաց պէս քաղցր և մաքուր: Անկեղծաբար խնդակից եմ ձեր եղբորը ընտրութեանը, և ձերն ալ, Սիր Էտվարա: Օրիորդ Մարի, ձեզի երջանիկ ապագայ մը կը գուշակեմ. երիտասարդութիւն, վայելչութիւն և գեղեցիկութիւն ունիք, այս աշխարհիս բոլոր դանձերուն մէջ ասոնք են, զորոնք ամուսին մը կը պարտի աւելի մեծարել:

ՄԱՐԻ. Տիկի՛ն: (Տարիւ) Ո՛հ, կարծես թէ հէզ-

նութիւն մը կայ ձայնին մէջ :

Ճէլ. Կը կրկնեմ ձեզ, օրիորդք, Սիր Ժօհն Մալքօլմ ու իր սրդին Սիր Էսփարտ, երկար ատենէ 'ի վեր բարեկամներս են. կ'ուզէ՞ք դուք ալ բարեկամութիւնս, կ'ընդունիք, այնպէս չէ՞, ըսէ՞ք ինձ, կ'ընդունի՞ք :

ՄԱՐԻ. (Հարանելով) Չեմ համարձակիր, տիկին :

Հէվ. Ներողամիտ եղէք երկչոտութեանը, տիկին. այսպիսի երջանկութիւն մը չէիք յուսար :

Ճէլ. Սիրուն զաւակք, մոռցէ՞ք որ իշխանուհի եմ ես, հասարակ կին մը համարեցէք դիս. (Մարէի) կին մը՝ որ ձեր երջանկութենէն կը զուարճանայ : Մարի, Սիր Ժօրժի երաշխաւոր եմ ես. արդարեւ երևելի ազնուական մ'է, անկեղծ և ուղիղ սիրտ մը ունի. իր սէրը ամենեկին չիտխուիր ու բերանը չը ստեր :

ՄԱՐԻ. Ինչո՞ւ համար պիտի ստէ, տիկին. ես որք ու գրեթէ աղքատ եմ, իսկ ինք հարուստ : Ըսաւ ինձ թէ կը սիրէ դիս. հաւատացի իրեն, և ուրախ եմ հաւատալուս :

Ճէլ. (Չոր ծագելով) Երջանիկ, ո՛հ, երջանիկ դուստր. Ժօրժի սիրաը, այն սիրաը զոր քեզի կը նուիրէր, առաջին անգամ կը հարկանէր, և այն երդումները՝ զորոնք դաշն ձայնիւ քու ականջիդ կ'ըսէր, բնաւ իր շրթունքներէն ելած չէր : Այսպիսի սիրոյ մը արժանալու համար, բոլոր հարստութիւնս, զօրութիւնս և կեանքս կու տամ :

ՏՈՒՐԿ. (Ծած Եայնի-Մարէի) Մէկը գիտեմ, որ այսպէս կը սիրէ զքեզ. (Մարէ և շեշտի) :

Ճէլ. Այո՛, Սիր Ժօրժ երջանիկ ամուսին մը, և Ժօհն Մալքօլմ երջանիկ հայր մ'է : Այն օրը, երբ

ձեր միութիւնը պիտի օրհնէ, իրեն համար երջանկութեան օր մը պիտի ըլլայ :

ՄԱՐԻ. Կը յուսամ, տիկին :

Ճէլ. Եւ ես չեմ տարակուսիր : Տուէ՞ք ինձ ձեռքերնիդ, Մարի, տուէ՞ք ինձ այդ սիրուն, սպիտակ, փափուկ և ազնուական ձեռքը, լաւ հաւատացէք որ ես ձեր բարեկամուհին եմ. կը հաւատաք, այնպէս չէ՞ :

ՄԱՐԻ. (Երկչոտութեամբ յետոյ ձեւայի գալով) Կը հաւատամ, տիկին :

Ճէլ. Լա՛ւ, ահա այսպէս ըլլալու է միշտ, սիրուն օրիորդ. մի՛ կասկածիր երբէք քեզ սիրողներէն : (որտե՛ղի կ'ըլլէ. նայնպէս ասնո՞ն ալ) Տօնը կ'սկսի. այս գիշեր դարձեալ պիտի տեսնուինք : Տուրկա՛լ, տուէ՞ք ինձ թևերնիդ ու ցցուցէք ինձ Լ. Սինկլըթօնի պարտէզներուն սքանչելիքները : (Եւ Տարիսի կու գայ ու օրիորդաց անգամ մ'ալ նայելով Քիտսի) Որչա՛րի կ'ատեմ այս անիծեալ աղջիկը : (Կը Քիտի շո՛ք զայտ. սեղանը կը վերնայ) :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԷՏՎԱՐՏ, ՀԷՎԱՅ, ՄԱՐԻ (Գեղնած)

ԷՏՎ. Մարի, ի՞նչ ունիք :
ՄԱՐԻ. (Գեղնած Ժածիկէն) Էսփարտ, այս կնոջմէ կը նախանձիմ :

ԷՏՎ. Կը նախանձի՞ս. բայց յիմարութիւն մ'է այդ :

Հէվ. Խաւուք ունի, քո՛յր իմ, յիմարութիւն մ'է :

ՄԱՐԻ Միթէ՞ իմն է յանցանքը . կը նեղուիմ և կ'ուզեմ արտասուել, կը հեղձնուամ և կ'ուզեմ մեռնիլ: (Երաժշտութիւնը կ'սկսէ . — Մարէ կ'արբասուի . — ձէլէս, Տարիւլ և Տրեմն ին ինէ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՆՈՅՆՔ, ՁԷԼԼԱ, ՏՈՒՐԿԱԼ, Լ. ՍԻՆԿԼՐԹՕՆ,
ԵՒ ԱՅԼՆ (և Տրեմն)

Ձէլ. Մի՛ր՛րա, ի՞նչ գեղեցիկ և դիւթական դաշնակութիւն:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Իշխանուհի, այս երաժշտութիւնը Հնգիկ կարաւիշներուն գալուստը կ'աւետէ, զորոնք Նէլլօրի մեհեանէն բերել տուի, հիւրերուս շացուցիչ հանդէս մը ցցնելու համար:

Ձէլ. Մի՛ր՛րա, արդարև իշխանական աղնուականութիւն մ'է այդ: Ա՛հ, դուք Եւրոպացիքդ աշխարհիս արքայն էք: Այս գիշերուան տօնին փոխարէնը, վաղը Պէնարիսու ժողովուրդը տօն մը պիտի տայ ձեզի:

Լ. ՍԻՆԿԼ, Ա՛հ, այո՛, Յակարնաթի կառքին հուշակաւոր թափօրը:

Ձէլ. Հնդկաց կրօնական տօնախմբութեանց ամենէն մեծը:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Շատ անգամ այս տօնին գտնուեցայ ու անոր զարմանալի հրաշակերտներուն դարձացայ:

Ձէլ. Ուրեմն, միլո՛րա, աւելի ևս պիտի զարմանաք, վասն զի վաղուան տօնին համար քուրմերս սքանչելիքներ կը պատրաստեն. (Բաղձնութիւնը կատարէ՛ւք, կատարէ՛ւք և պատար. կատարէ՛ւք պարելով և Տրեմն. — Երաժշտութիւն . — Պարը կ'սկսէ ու ևս քան բառական ժամանակ):

ՎԱՐՈՅԱԻՈՐ (պարէն ժամանակ) Սիր ժօ՛րժ Մալթօ՛ւմ:

ՄԱՐԻ. (ուրախութեամբ) Աստուած իմ:

ԷՏՎ. (նայեցէս) Ահա՛ վերջապէս եկաւ, անշուշտ հօրմէս լուրեր պիտի տայ մեզ:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Հաւանական է:

Ձէլ. (Տարիւլէ յետոյ Բանելով ցած յայնիս) Նայէ՛ այս մարդը, Տուրկա՛լ, նայէ՛, ի՞նչ դիւթ արդեօք:

ՏՈՒՐԿ. (նայեցէս) Լուսթիւն, տիկի՛ն, հանդարտեցէ՛ք, ինքզինքնիդ պիտի մատնէք: (Ժօրժ սհաւելէ ու դեղնած կերպարանօ և Տրեմն):

ԷՏՎ. (Ժօրժէ) Եղբայ՛ր իմ, ի՞նչ ունիս մեզի ըսելու, ինչո՞ւ համար այսչափ դեղնած ես: (Մարէ և Հէլայ Բելլէն և Բրիլն):

ԺՕԲԺ. (սասնց Էրձարոյ պատասխանելու, Լ. ՍԻՆԿԼէն Ներեցէ՛ք, միլո՛րա, ներեցէ՛ք ձեր տօնը այսպէս խռովելուս ու հաճոյքին մէջ սուգ բերելուս:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Սո՛ւք:

ԷՏՎ. Եղբայ՛ր իմ, ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

ԺՕԲԺ. (Էրձարոյ յետեւը Բանելով) Եղբայ՛ր իմ, յիշէ՛ որ մարդ մ'ես ու մտնաւանդ Անգղիացի մը. քա՛ջ եղիք, ժողովէ՛ բոլոր քաջութիւնդ, վասն զի ժամանակը եկած է զայն դործածելու:

ԷՏՎ. Ժօ՛րժ, կը սոսկացնես զիս, ի՞նչ կայ ուրեմն:

ԺՕԲԺ. (Լ. ՍԻՆԿԼէն) Կուսակա՛լ Պէնարիսու, ձենէ արդարութիւն և վրէժխնդրութիւն կը խընդրեմ:

ՄԱՐԻ. }
Հէ՛վ. } Աստուած իմ:

Ձէլ. (Տարիւլէ, ցած յայնիս) Իմացած է:

ՊԱՏԿԵՐ Բ.

1. Սէնկլեմէնտի պալատին մէջ դաստաստարական սրահ մը ,
ալ կողմը սեղան մը .

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՃԱՍԼ (Անգլիացի սպասարարի գլխարկ հագած)

ՃԱՍԼ. (Գրասեղանին վրայ ծրար մը դնելով) Փնտռեցէ՛ք ,
փնտռեցէ՛ք . երբ Հնդիկ մը կ'ուզէ հետը մը ծածկել ,
Եւրոպացւոյ աչքը չկրնար դայն դանել . . .
Անգլիացիք , փնտռեցէ՛ք . . . բան մը չպիտի գըտնէք . . .
Ժօհն Մալքօլմի վրէժը չպիտի լուծուի : (Գաղէլ ներս կը մտնէ ,
երկուսն ալ Վեյլմէի սեղանը կը զարմանան :

ՏԵՍԻԼ Բ :

ՃԱՍԼ, ԳԱԶԻԼ

ԳԱԶ. Ճաա՛լ , հո՛ս , այս պալատին մէջ , և այս զգեստո՛ւմ :

ՃԱՍԼ. Այո՛ , ճէլլա իշխանուհին զիս կուսակալին ծառայութեան տակ դրաւ . բայց դու , Գաղի՛լ , ի՞նչ ընել կու գաս հոս :

ԳԱԶ. 1. Սինկլեմէնտի կ'ուզէ հետս խօսիլ :
ՃԱՍԼ. Կուսակալը . բայց ի՞նչ կ'ուզէ քեզմէ :
ԳԱԶ. Ձեմ՝ դիտեր , սակայն . . . (կը վարանի) :
ՃԱՍԼ. Լ'մնցո՛ւր :

ԳԱԶ. Կարծեմ Սիր Ժօհն Մալքօլմի սպանութեան վրայ զիս հարցաքննելու դիտաւորութիւն ունի :

ՃԱՍԼ. Ժօհն Մալքօլմի սպանութի՛ւնը . ի՞նչ դիտես ուրեմն դու :

ԳԱԶ. Սպանութեան գիշերը զոհին որդւոյն առաջնորդութիւն կ'ընէի . անոր հետ փիղաց գերեզմանատունը մտայ , ու ամենէն առաջ դիակը ես տեսայ :

ՃԱՍԼ. Դո՛ւ . . . ուրիշ մէկու մը ըսած ես ասիկայ :

ԳԱԶ. Ո՛չ , վասն զի մէկը չհարցուց ինձ :

ՃԱՍԼ. Ստուգի՛ւն :

ԳԱԶ. Կ'երդնում . . . բայց ինչո՞ւ համար ասոնք կը հարցնես ինձ :

ՃԱՍԼ. (Գաղիւն բազուկը կը բռնայ ու մտոր մարմնոյն վրայ գրասեղանին մէջ դնելով ի՛նչո՞ւ յայտնուի) Գիտե՞ս , դիտե՞ս ինչ է այս :

ԳԱԶ. (ցած յայնիս) Գիցուհւոյ նշանը :

ՃԱՍԼ. Այո՛ , գիցուհւոյ նշանը , որ մորթիդ վրայ դրօշմուած է տղայութենէդ 'ի վեր . Պովանիոյ զաւակ մ'ես դու , օրհնեալ գործոյ եղբայր մը . ուստի կը պարտիս գիցուհւոյ հրամանները քեզ տուողներուն հնազանդիլ . . . հնազանդիլ կամ մեռնիլ . . . դիտե՞ս այս :

ԳԱԶ. (Գաղիւն ծածկելով փար յայնիս) Գիտեմ :

ՃԱՍԼ. Արդ ուրեմն, ես իբր գլխաւոր և տէր,
լուութիւն կը հրամայեմ քեզ:

ԳԱԶ. Լուութիւն. չեմ հասկնար, ի՞նչ ըսել
կ'ուզես:

ՃԱՍԼ. (Բնէն քանելով ցած յայնէն) կը տեսնե՞ս
այս պատրաստութիւնները, կը տեսնե՞ս այս սրահը,
ժամը երեքին դատաստանը պիտի սկսի: Լ. Սենկը-
թօն, Ժօհն Մալքօլմի սպանիչը գտնելու համար
դատաւոր կարգուած է. արդ՝ կը հրամայեմ քեզ
լուութիւն պահել. . . դու չես Ժօհն Մալքօլմի դիա-
կի գտնողը:

ԳԱԶ. Բայց . . .

ՃԱՍԼ. (Իհար յայնով) Կ'ըսեմ քեզ թէ դու չես,
հնազանդութիւն կամ մա՛հ: Յիշէ՛ որ դիցուհին կը
հսկէ, և ո՛վ որ Պովհանիոյ հրամանները չպահեր,
իսկոյն իր զօրաւոր ձեռօք շանթահարեալ կ'իյնայ:

ԳԱԶ. Պիտի հնազանդիմ: (Տեհասէ) Ա՛հ, միտքս
կը զայրանայ, սիրտս կը խորտակի, բայց զիցուհին
կը հրամայէ, պէտք է որ լսեմ:

ՃԱՍԼ. (Տեհասէ) Ասկէ վախնալու բան մը չկայ,
ձեռքերնուն մէջն է: (Ժօհն երեք իջ զարնէ) Ա՛հ, քննու-
թեան ժամը. . . դու գնա՛, բայց մի՛ մոռնար ը-
սածներս. հնազանդութիւն կամ մա՛հ: (Գուհի իջ
Տեհէ, Լ. Սենկըթօն, Ժօրթ, Էպիսոպոս, Տէրօթե Էպիս-
կոս մտնեն):

ՏԵՍԻԼ Գ.

Լ. ՍԵՆԿԼԹՕՆ, ԺՕՐԺ, ԷՏՎԱՐՏ, ՏԻԷՕՏՕՆԷ,
ԵՒ ԱՅԼՆ

Լ. ՍԵՆԿԼ. (տեղաւին առջև նստելով) Պ. բժիշկ,
ի՞նչպէս, լինցաք քննութիւննիդ Ա՞նգղիոյ պաշտօ-
նակալին ներկայութեամբը:

ԲԺԻՇԿ. Այո՛, միւրրտ:

Լ. ՍԵՆԿԼ. Ի՞նչ եղաւ ձեր քննութեանց հետե-
ւանքը:

ԲԺԻՇԿ. Միւրրտ, մեր դժբաղդ բարեկամ Ժօհն
Մալքօլմ շանթահարեալ ինկած ըլլալու է, որով-
հետեւ սիրտը վիրաւորուած է. յիրաւի մարմնոյն
վրայ ամենեւին բռնութեան նշան չկայ, բայց մա-
հացու գէնքը բոլորովին սիրտը մտած է:

Լ. ՍԵՆԿԼ. Գտա՞ք գէնքը:

ԲԺԻՇԿ. Ո՛չ, բայց կարծեմ հնդկային դաշոյն մ'է:
ԺՕՐԺ. (չփեսաքէն գահէն դաշոյնը հանելով) Չէք ոխա-
ւիր, Պ. բժիշկ, ահա՛ այն դաշոյնը որ իմ հայրս
սպաննեց:

ԲԺԻՇԿ. (Դաշոյնը գիտելով) Լա՛ւ. և աւելի ան-
վրէպ հարուած տալու համար, երկաթը թունա-
ւորուած էր:

ԷՏՎ. Ա՛հ, վատե՛ր:

Լ. ՍԵՆԿԼ. (Դաշոյնը քննելով) Այո երկաթին վրայ
գրեք կը տեսնեմ. . . ա՛հ, այո՛, Պովհանի դիցու-
հւոյ անունն է:

ԺՕՐԺ. Պովհանի, սպանութեան ատուածու-
հի՛ն. բայց ուրեմն անկարելի է կասկածի մը ստուէրն

անգամ ունենալ. հայրս սպանողները Հնդիկներ են, դուք ալ այսպէս չէ՞ք գտներ, միւր'րտ :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Սիր Ժօ'րժ, զգուշացէ՛ք, հեռուութիւննիդ խորհական չէ. Պովհանիոյ անուամբ դաշոյն մը դարկաւ հայրերնիդ, բայց հնդկային գէնք մը կրնայ Եւրոպացւոյ մը ձեռքը գտնուիլ :

ԷՏՎ. (աճաղարեւով) Եւրոպացի' մը, Անգղիացի մը այս ոճիբը գործէ՛. միւր'րտ, ճիւղակիան է այս, անշուշտ դուք ալ չէք հաւատար ըսածնուդ :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Այո՛, ես ալ ձեզի պէս եմ, կը կասկածիմ ու կը փնտռեմ :

ԺՕՐԺ. Միւր'րտ, հայրս թշնամի ունէ՞ր :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Շատ դժուարին է, ու գրեթէ անկարելի այսպիսի հարցման մը պատասխանել, բայց ես մէկ հատ մը չէի ճանչնար :

ԺՕՐԺ. Դիակը կողոպտուած չէր, վասն զի իր վրայ քսակը և ժամացոյցը գտանք. ուրեմն գողերը չեն զինքը սպանողները :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Յայտնի է արդէն :

ԺՕՐԺ. Անշուշտ գիտէք, միւր'րտ, թէ հայրս իր կեանքը դաղտնի խուզարկութեանց կը նուիրէր :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Այո՛, գիտէի :

ԺՕՐԺ. Կ'աշխատէր սոսկալի ընկերութեան մը հետքը գտնել. այնպիսի ընկերութիւն մը՝ որ բոլոր Հնդկաստանի վրայ շողալով՝ ստուէրին մէջ Անգղիոյ իշխանութեան կործանումը կը պատրաստէր :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Արդարև կայ այսպիսի ընկերութիւն մը :

ԺՕՐԺ. Իսկ արդ, միւր'րտ, հաստատ եմ որ սպաննեցին զինքը, որովհետև արդէն դաղտնեաց մեծ մասը իմացած էր. սպաննեցին զինքը, որպէս զի չկարենայ աւելի առաջ երթալ :

ԷՏՎ. Այո՛, այո՛ եղբայր իմ, իրաւունք ունիս, այսպէս ըլլալու է :

Լ. ՍԻՆԿԼ. (շանթաւը և հնէջնէ. ճառը և մտէ) Գազիլ հո՞գ է :

ՃԱՍԼ. Այո՛, միւր'րտ կուսակալ :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Թող գայ : (ճառը և մտէ ու Գազիլէ հետ և մտէ. իսկ ինչ փոխանակ հետամուտ և պահուի, այնպէս որ մայն Գազիլ կարենայ տեսնել :)

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՆՈՅՆՔ. ԳԱԶԻԼ

Լ. ՍԻՆԿԼ. Գազիլ. . . եկու՛ր հոս, ու լսէ՛ զիս : Սիր Ժօհն քու բարերարդ էր. երկու տարի առաջ իր կեանքը վտանգի տակ դրաւ՝ քու կեանքդ ազատելու համար, նոյնպէս ալ երկու օր առաջ իր որդին : Եթէ կը գուշակես զայն սպանողները, երախտահատոյցքը կ'արգիլէ քեզ լուսթիւն պահել, լուսթիւն մը՝ որ կրնայ դաղտնի դաւ մը ըլլալ. . . պիտի խօսիս, պիտի օգնես մեզի Սիր Ժօհն Մալքօրմի վրէժը լուծելու :

ԳԱԶ. (ճառը տեսնելով) Միւր'րտ կուսակալ, երէք ասկերախտ մը չեմ ես. . . այո՛, կը սիրէի զինքը : Արիւնաթաթաղ, երկրին վրայ տեսնելով՝ ուր բացի այն դիակը որուն կեանքս կը պարտէի, նա՛ ամենեւին չպիտի աւրուի մտքէս, ու իր դէմքը չը պիտի անհետանայ սրտէս. այնչափ ազնիւ և մեծանձն անձին վրայ մտածելով՝ դեռ աչքերս արցունք կը թափեն : Եթէ Սիր Ժօհն Մալքօրմը յարուցանելու համար մեռնիլ պէտք ըլլայ, չպիտի

վարանիմ . . կ'երդնում մեր բոլոր աստուածոց վրայ թէ պիտի մեռնիմ առանց տրտնջալու , պիտի մեռնիմ ուրախութեամբ . . . (ցած յայնիս) բայց բան մը չեմ կրնար ըսել , որովհետև բան մը չեմ գիտեր :

ՃԱՍԼ . (հեռանալով) Բարեբաղդաբար հոս էի . եթէ հոս չըլլայի՝ կարելի է խօսէր :

ԺՕՐԺ . (Գուգիէ յեռեքը Բանելով) Բարեկամ , հայրս կը սիրէր զքեզ . ես իրեն պիտի յաջորդեմ :

ԳԱԶ . Շնորհակալ եմ , տէ՛ր , շնորհակալ եմ . (Բեկասէ) լուե՛լ . ո՛հ , սոսկալի է այս :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Սիր ժօ՛րժ , ամենախորին անյայտութիւնք կը վարատին , երբ կամի Աստուած : Անթափանցելի գիշեր մը ձեր հօրը և մեր յաւիտեան ցաւազին բարեկամին սպանութիւնը կը պատէ այս վայրկեանիս , բայց վաղ կամ անաղան պիտի լուսաւորուի , և երկնային արդարութիւնը մարդկային արդարութեան օգնական պիտի ըլլայ . տարի մը , երկու տարի , տասը տարի ալ անցնի , դարձեալ ժօհն Մալքօլմի վրէժը պիտի լուծուի :

ԺՕՐԺ . Տարի՛ մը , երկու տարի , տասը տարի կ'ըսէք , միլո՛րտ . ո՛չ ; ո՛չ , չպիտի սպասեմ այսչափ երկար ժամանակ . . . կ'երդնում խիստ վաղ պիտի զարնեմ :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Եթէ կամի Աստուած :
ԺՕՐԺ . Պիտի կամի , միլո՛րտ , մի՛ կասկածիք , վասն զի արդար է նա . պիտի պոչտալանէ այն զաւակները՝ որոնք իրենց սպաննուած հօրը համար վրէժանդութիւն կ'ազաղակեն : (Ճառ կը հփնէ) :

ՃԱՍԼ . Միլո՛րտ կուսակա՛լ , իշխանուհին ճէլլա :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Իշխանուհին . արդեօք բարի լո՛ւր մը կը բերէ մեզ . կրնայ դալ : (Ճառ կը Բեկէ) Սիր

Ժօ՛րժ , Սիր Էսովա՛րտ , հաճեցէ՛ք Պ . Տիէօտօնէի հետ մօտակայ սրահը անցնիլ :

ԺՕՐԺ . Այո՛ , միլո՛րտ . երանի թէ , ինչպէս որ դուք ալ կը յուսաք , իշխանուհին լոյս բերէր մեզ . եկու՛ր , եղբայր իմ , եկէ՛ք , Պ . բժիշկ : (Ժօրժ , Էսովա՛րտ , Տիէօտօնէ կը Բեկնեն) :

ՏԵՍԻԼ Ե .

Լ . ՍԻՆԿԼԸՐԹՕՆ . ՃԷԼԼԱ (հանդարտ կերպարանօ)

Լ . ՍԻՆԿԼ . (բեհասարելով) Բարեա՛ւ եկիք , իշխանուհի՛ , լուրե՛ր կը բերէք մեզի :

ՃԷԼ . Լուրե՛ր . ի՞նչ նպատակաւ :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Բան մը գիտէ՞ք ժօհն Մալքօլմի սպանութեան վրայ :

ՃԷԼ . Ո՛չ , միլո՛րտ , ես ալ եկայ հոս հարցնելու համար թէ , գտա՞ք մարդասպանը :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Գեռ ամենևին նշան մը չուենիք :

ՃԷԼ . Արդարև յուսահատական է այս : Խե՛ղճ Սիր ժօհն , մահը շատ արտմութեան պատճառ պիտի ըլլայ :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Վիշաք համամիտ են . ա՛հ , գոնէ կարենայինք վրէժը լուծել :

ՃԷԼ . Ես ալ ձեզի պէս կը բաղձամ այդ : Այս երկրիս մէջ փոքր ինչ ազդեցութիւն ունիմ . եթէ այս ազդեցութիւնը կրնայ ձեզի օգտակար ըլլալ , վստահ եղէք ինձ ամեն բանի և ամեն պարագայի մէջ , միլո՛րտ :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Շնորհակալ եմ , իշխանուհի՛ , այո՛ ,

օգնեցէք մեզի վատթար ոճիր մը պատժելու , այն ատեն ազնուութեամբ վարուած կ'ըլլաք :

Ճէլ. Ա՛հ , հարստութեանս կէսը պիտի տամ յանցաւորաց պատճոյն ներկայ գտնուելու համար , վասն զի անոնք՝ որք միտոյ մէջ կը դարնեն , խիստ ապիրատ և խիստ վատ են :

ՃԱԱԼ. (Գոնելով) Միլ՛րտ , մեծապատի՛ւ Տուր-կալ—Սահիպ :

Ճէլ. } (դարձացեալ) Իշխանը՛ : (Ճէլու Ռի՛նէ և Յասցնէ :)

Լ. Սի՛նկլ. Ի՞նչ կ'ընէք , իշխանուհի՛ , կը մեկնի՞ք :
Ճէլ. Կարելի է իշխանը ձեզի գաղտնի հաղորդակցութիւններ ունի ընելու , չեմ ուզեր արդեւք ըլլալ : (Տուրկալ խորհեալ կը Գոնէ :)

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՅՆՔ, ՏՈՒՐԿԱԼ

ՏՈՒՐԿ. Կեցէ՛ք , իշխանուհի՛ , կեցէ՛ք . կը պարտաւիր դուք ալ լսել ըսելիքս , վասն զի Հնդկաց ընկերութեան բարեկամ էք : Միլ՛րտ կուսակալ , կ'ողջունեմ զձեզ :

Ճէլ. Ի՞նչ ունիք , Տուրկալ , կերպարանքնիդ կը դարհուրեցնէ զիս . ի՞նչ ընել կու գաք հոս , ի՞նչ ունիք իմ առջևս ըսելու :

Լ. Սի՛նկլ. Ի՞նչ պիտի իմացնէք մեզի :

ՏՈՒՐԿ. Սիր ժօհն Մալքօլմի սպանողին անունը , (Ճէլու կը դառնարձանայ . այս մեջոցիս ժօրժ , Էրզրոյր և Տիեթրօնէ դասն առջև կ'երևին :)

Լ. Սի՛նկլ. Սիր ժօհն Մալքօլմի սպանողը՛ . կը ճանչնամք զայն : (ժօրժ և Էրզրոյր կը սարսառան :)

ՏՈՒՐԿ. Այո՛ :

Ճէլ. Խօսեցէ՛ք ուրե՛ն , Տուրկա՛լ , խօսեցէ՛ք շուտ :

Լ. Սի՛նկլ. Ըսէ՛ք , իշխան , կ'աղաչեմ ձեզ . . . բայց չէք պատասխաներ , ինչո՞ւ համար կը լռէք , ինչո՞ւ չէք ըսեր , ինչո՞ւ համար չէք սար այս ապիրատին անունը . (Տուրկալ Գըր կը լռէ . Լ. Սի՛նկլ. անհամբերութեամբ) բայց ըսէ՛ք , ըսէ՛ք , կ'աղաչեմ , ո՞վ է այս մարդասպանը :

ՏՈՒՐԿ. (Էլուիւր քրտած) Զոհին որդին ժօրժ Մալքօլմի :

ժօրժ. } (սակճամբ պօռալով) Ա՛հ :

Ճէլ. (Երբին դարձալով Ռի՛նէ) Ա՛հ , հո՞ս էր : (Տուրկալ դաժան կերպարանօժ ժօրժի կը նայէ . Էրզրոյր գեղ' է Տուրկալ և յառաջանայ :)

ԷՏՎ. (Բարկութեամբ) Իշխան . . .

Ճէլ. Տուրկա՛լ , այսպիսի ահուելի ամբաստանութիւն մը ընելու համար սոսկալի վկայութիւն պէտք է . լա՛ւ խորհեցէք :

ժօրժ. Ներեցէ՛ք , միլ՛րտ , ներեցէ՛ք , իշխանուհի՛ , միայն զիս կ'ամբաստանէ իշխանը , ուստի միայն ես կը պարտիմ պատասխանել . թոյլ կու տամք , միլ՛րտ . (Լ. Սի՛նկլ. անհամբերութեամբ) իշխան , հաճեցէ՛ք նստիլ . միայն ամբաստանեալը կը պարտի ոտքի վրայ կենալ : (Տուրկալ Բարկութեամբ կը նստի :)

ԷՏՎ. Ի՞նչ կ'ըսես , եղբայր իմ , ամբաստանեալը , ամբաստանեալը ըսիր :

ԺՕՐԺ. Այս, ըսի և կը կրկնեմ դարձեալ, որովհետև իշխանը կամբաստանէ զիս :

ՃԷԼ. Ի՞նչ պէտք է վիճել այս սուտ ամբաստանութեան վրայ :

ԺՕՐԺ. Ենորհակալ եմ, տիկին, բայց արդէն իմացուցի ձեզ թէ փաստարանի պէտք չունիմ . (Տարիակէ) Պարո՛ն, անշուշտ գիտէք թէ հօրս և ձեր մէջ, կրօնից աննմանութիւնը և հարստութեանց անհաւասարութիւնը անդունդ մը կը կազմեն . ուրեմն լաւ կը ճանչնայի՞ք զինքը՝ որ դուք ալ այսպէս վրէժխնդրութեան մասնակից կ'ըլլաք ու այսչափ շուտով մարդասպանը գտաք :

ՏՈՒՐԿ. Այո՛, ճանաչեցի Սիր Ժօհն Մալքօլմը, կը սիրէի, կը սրտուէի զինքը, և կ'ուզեմ վրէժը լուծել, Անդղիոյ դատաստանին՝ Անդղիացւոյ մը սպանիչը մատնելով :

ԺՕՐԺ. Եւ այս մարդասպանը ե՛ս եմ, ե՞ս, Ժօ՛րժ Մալքօլմ :

ՏՈՒՐԿ. Այո՛ :

ԷՏՎ. Եղբայր իմ, եղբայր իմ, ՚ի սէր երկնից պաշտպանէ՛ ինքզինքդ :

ԺՕՐԺ. (Եղբօրը յեռեքը քանելով) Յանուն մեր հօրը լուութիւն կը հրամայեմ քեզ : (Տարիակէ) Իշխան, վկայ ունի՞ք :

ՏՈՒՐԿ. Լուսաւոր, սոսկալի և կործանիչ . . .

ՃԷԼ. Չգուշացէ՛ք, Տուրհա՛լ, երբեմն վկայք կը մտորին ու զձեզ կը մատնեն, զգուշացէ՛ք ստութեանէ :

ՏՈՒՐԿ. Ստութիւն . ինչո՞ւ համար պիտի ստեն, տիկին. չեն կրնար Ժօրժ Մալքօլմը ատել, վասն զի հազիւ կը ճանչնան զինքը :

ԺՕՐԺ. Բայց կրնայ գտնուիլ մէկը՝ որ անոնց սուտ ըսել տալու շահ ունենայ : (Տարիակ կը արտասուէ) Ժօրժ Նշմարելով կը խորի ու դասն հեղինակութեամբ կ'ողջանէ շունի :

ՏՈՒՐԿ. Ո՞վ ուրեմն :

ԺՕՐԺ. Իշխան, հանդարտեցէ՛ք, մէկը չեմ ամբաստաներ, միայն կ'ուզեմ գիտնալ թէ որո՞նք են այն ծանրութիւնք՝ որք իմ վրաս տեղալով պիտի կործանեն զիս :

ՃԷԼ. Իրաւունք ունիք, Սիր Ժօ՛րժ, վասն զի անշուշտ պիտի կրնաք մէկ բառով այս ճիւղաղական ամբաստանութիւնը ջնջել :

ՏՈՒՐԿ. (Քարիստիւթեամբ) Է՛հ, իշխանուհի :

ԺՕՐԺ. (Ճեւտէ կը խորի, Էնպէս գէլ ինչ ասու Տարիակէ) Տիկին, ինչո՞ւ համար կը պաշտպանէք զիս :

ՃԷԼ. Ինչու համար . որովհետև Ժօհն Մալքօլմ պատիւ, առաքինութիւն և ուղղամտութիւն ունէր, և ես չեմ կարծեր թէ՛ իր որդին ապիրտտ մարդասպան մը . . . վատթար հայրասպան մ'է . . .

ԺՕՐԺ. (Էջնանունին դիմելով) Ենորհակալ եմ, տիտին, լաւ կը դատէք զիս . այս ոճիրը՝ այն ոճիրներէն մին է, որոնք՝ գոհութիւն Աստուծոյ, շատ քիչ ատեն կ'արատեն մարդկութիւնը . . . (դեմքը քրքրելով կ'արտասուէ) Ե՛ս, հայրասպան, ե՛ս, ո՛հ, Աստուած իմ : (հանդարտութեամբ Տարիակէ) Ո՞րպիսի ամբարիշտ պատճառ մը գրգռած է զիս այս ատելի գործը կատարելու :

ՏՈՒՐԿ. Պարո՛ն, այդ պատճառը չեմ գիտեր, և գիտնալու ալ պէտք չունիմ . յատենի պաշտօնեայ մը չեմ ես, այլ ամբաստանող մը : Երբ որ յանցաւորը մատնեմ, այն ատեն պարտաւորութիւնս կատարած պիտի հասարիմ :

ԺՕՐԺ. Այո՛, ճշմարիտ է ըսածնիդ . թոյլ տուէք ինձ հարցնել ձեզ թէ՛ արդեօք ասիկայ պատահական ամբաստանութիւն մ'է, կամ թէ ձեր հրամանաւ դործօն խուզարկութիւնք այս անասան վկայութեան առաջնորդեցին զձեզ:

ՏՈՒՐԿ. (հպարտութեամբ կ'ելլէ) Պարո՛ն, ես Տուրկալ—Սահիպ իշխանն եմ, իրաւունք ունիմ իշխանութեանս մէջ եղած ոճիրները ճանչնալ, քանի որ Ժօհն Մալքօլմի արիւնը իշխանութեանս սահմաններուն վրայ թափուած է:

ԺՕՐԺ. (ծաղրական յայնով) իշխան, արդարև Հընդկաց ընկերութեան ստիկանութիւնը առանց ախոյեանի պիտի ըլլար, եթէ Տուրկալ—Սահիպ իշխանն հաճէր անոր գլխաւոր ըլլալ:

ՏՈՒՐԿ. (Քարկաւթեամբ օրտէսելով) Անգղիացի՛, կշտէ՛ խօսքերդ . կը մոռնաս թէ որո՞ւ հետ կը խօսիս:

ԺՕՐԺ. (ծպրելով) Այո՛, գիտեմ թէ դուք անդամ էք այն ընկերութեան, որ մթոյ մէջ Անգղիացիներ կ'սպաննէ. դուցէ կ'ուրանաք ալ այս ընկերութեան կացութիւնը:

ՏՈՒՐԿ. (Երկրորդ անգամ Քարկաւթեամբ ախտէն ելլելով) Պարո՛ն, կարծեմ դուք էք որ զիս կը հարցաքննէք:

ԺՕՐԺ. (յետք քրտակալանին զարնելով) Այո՛, պարո՛ն, կը հարցաքննեմ զձեզ. կեանքս և պատիւս վտանդի տակ են. մին կը պաշտպանեմ, իսկ միւսը ազատել կ'ուզեմ:

Ճէլ. (ապշտած) Է՛հ, ի՞նչ, երկու կողմէ ալ այսպիսի հաստատութիւն մը, ո՞ւր է ստութիւնը. ուրեմն, իշխան, պէտք է լինցնել այս տեսարանը, ո՞ւր են վկայք:

ՏՈՒՐԿ. Դուքը կ'սպասեն:

ԺՕՐԺ. Ա՛հ, դ՞ուրսն են. ուրեմն թոյլ դան, կ'սպասեմ:

Ճէլ. Իրաւունք ունիք, Սիր Ժօրժ, անոնց ձայնը պիտի արդարացնէ զձեզ:

ՏՈՒՐԿ. (Լ. Սեփիլեթօնէ) Միւր՛րա, թոյլ կու տա՞ք: Լ. Սեփիլ. Այո՛:

ՏՈՒՐԿ. (Գեղ 'է դուրսը երեւալով շատել) Թող դան: ԺՕՐԺ. (Զաղրանապէս Տարկալէ և Ճէլայն նայելով) Մին կը պաշտպանէ և միւսը կ'ամբաստանէ զիս. ինչ պիտի նշանակէ այս:

ԷՏՎ. (Քէփէլին յետք քանելով՝ ցած յայնիս) Պ. բըծի՛չ, Պ. բժի՛չ, կը ցնորիմ:

Բժիճիկ. Եւ ես արբեալ մարդոց պէս եմ, գրուխս կ'եռայ: (Ճատլ երկու վայները կը թերե, որոնք Լ. Սեփիլեթօնէ առջև կը խոնարհեն:)

ԺՕՐԺ. (Ըսննտ ճանաչելով) Ա՛հ, ի՞նչ կը տեսնեմ. . . այո՛, ճիշդ անոնք են. երէկ զիշեր ինձ հետ Պէնսիլբիան ելան ու ամենևին չբաժնուեցան ինձմէ: Մտի՛կ ըրէք զիս, բարեկամք իմ, և պատասխանեցէք ձեր խղճին համեմատ: Ատելի ոճրի մը համար կ'ամբասանեն զիս, որուն միակ խորհուրդը ցնորք կը բերէ. կը դատապարտեն զիս, իբր Ժօհն Մալքօլմի, հօրս սպանիչը՝ փիղաց դերեզմանատան մէջ: Ըսէ՛ք, կ'սղաչեմ, ի՞նչպէս մտաք ինձ հետ այս տխուր տեղը, և ի՞նչպէս գտանք վատարազ հօրս անչնչացեալ զիսիւր:

Ճէլ. Ըսէ՛ք, բարեկամք իմ, խօսքերնիդ պիտի բաւեն Սիր Ժօրժ Մալքօլմի անմեղութիւնը յայտնելու, և Տուրկալ—Սահիպի ամբաստանութեան նշանաւոր ստութիւնը երևան հանելու:

Լ. ՍԻՆԿԼ. Այո՛, [սօսեցէ՛ք, բայց նախ երդմնցէ՛ք ձեր աստուածոց ամենապատուաւորին վրայ՝ թէ ճշմարիտը պիտի խօսիք :

Ա. ՀՆԴԻԿ. (ձերադրեւո՛ւ) Կ'երդնում Սիվայ աստուծոյ և Պովհանիոյ քօղին վրայ :

Բ. ՀՆԴԻԿ. (նշոյեա՛ւ) Կ'երդնում վիշնուի մարմնաւորութեան և դիցուհւոյ մատանիին վրայ :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Հիմայ վկայութիւննիդ կ'սպասեմ . դո՛ւ՛ որ առաջ երդմնցար, առա՛ջ խօսէ :

Ա. ՀՆԴԻԿ. Սպանութեան գիշերը, այս մարդը՝ որ Ժօրթ Մալքօլմ կ'անուանի, ուղեց փիղաց գերեզմանատան օրհնեալ արգելոցին մէջ մտնել . ահամայ մեր ընդդիմակացութեան և մեր պաշտօտանաց :

ԺՕՐԺ. (Քարկաթեօ՛ք) Սո՛ւտ է, սո՛ւտ է :

Բ. ՀՆԴԻԿ. Չուզեցինք իրեն հետևիլ, վասն զի Սիվայ աստուծոյ արձանը աննուածելի ստակում մը կ'ազդէր մեզ :

ԺՕՐԺ. (Լ. ՍԻՆԿԼԻ՞ծնէ) Միլո՛րտ, միլո՛րտ, յանուն երկնից սո՛ւտ է, մի՛ մտիկ ընէք այս մարդիկը, մի՛ հաւատար իրենց խօսքին :

Լ. ՍԻՆԿԼ. Թողէ՛ք որ խօսին, Սիր Ժօ՛րթ, ձեր կարգն ալ պիտի գայ . շարունակեցէ՛ք :

Ա. ՀՆԴԻԿ. Օտարականը առանձին գերեզմանատուն մտնելէն քիչ մը վերջը վախ ազազակ մը լռեցինք ներսէն :

ԺՕՐԺ. (Յեօօեբը «լրեւո՛ւ») Ա՛հ վատեր . . . ո՛հ Աստուած իմ :

Ա. ՀՆԴԻԿ. Այն ատեն քննասիրութիւնը ստակումէն զօրաւոր եղաւ, ուղեցինք տեսնել, և օրհնեալ ձորակին մէջ մտնելով տեսանք թէ՛ Սիր Ժօրթ՝

տակուրս շասսպառ դիակի մը վրայ ծռած՝ անոր մահարեք վէրքէն արիւնսթաթաղ դաշուն մը կը հանէր : (Ժօրթ երեւը կը քոցէ :)

ԷՏՎ. (Երեւը քոցելով) Ո՛հ, ստակալի՛ է այս, ստակալի՛ :

ԺՕՐԺ. (Քարկաթեօ՛ք Գաղիլիոյ) Գաղիլիոյ՝ որ իմ հայրս զարկաւ, հնդկային դաշոյն մը ըլլալը լաւ դիտէք :

Ա. ՀՆԴԻԿ. Պէ՛նարխու մէջ հնդկային դաշոյն շատ կայ, նաև նշմարեցինք թէ՛ դեռ գերեզմանատուն չմտած՝ այն դաշոյնը իր մէջքն էր :

ԺՕՐԺ. (անպատուօ՛ հոգաւորեօ՛ք) Բաւակա՛ն է, բաւակա՛ն է, լռեցէ՛ք, վատ ստակասնէ՛ր :

ՏՈՒՐԿ. Ինչո՞ւ համար պիտի ստեն :

ՃԵՂ. Միլորտ կուսակա՛լ, ստակասութիւնը չը կրնար յաղթահարել . մերժեցէ՛ք այս կրօնաւորաց վկայութիւնը, թէպէտ և երդմնցած են թէ Հնդիկ մը չստեր երբէք . հարցուցէ՛ք Գաղիլի, որ երկու անգամ իրենցմէ ազատած է մահէն, անիկայ ճշմարիտը պիտի խօսի :

ԺՕՐԺ. (Եռանդօ՛ւ) Այո՛, այո՛, միլո՛րտ, հարցուցէ՛ք Գաղիլի, վատասութիւն ունիմ իր վրայ . երկվայրկեան մը զատուած չէ քովէս, նաև ինք եղաւ առաջին անգամ դիակը տեսնողը :

Լ. ՍԻՆԿԼ. (դմբուի կը հնչեցնէ) Մէկը՛ . (ճառ և ծփնէ) Գաղիլը հո՛ս բեր . (ճառ Խնարհելով կը ժեկէ) Արդարև Գաղիլ հաւատարիմ և անկեղծ սպասաւոր մ'է, կը յուսամ թէ պիտի լուսաւորէ զմեզ :

ՃՍԱԼ. (Գաղիլը ներս քերելով՝ ցած յայնէն) Յիշէ՛, Պովհանի կը հրամայէ . լուսութիւն կամ մա՛հ :

ՏԵՍԻԼ Է.

ՆՈՅՆՔԻ ԳԱԶԻԼ

ԺՕՐԺ. Գազիլ, սիրելի բարեկամ, խօսէ՛ ու պաշտպանէ՛ զիս : Երբ փիղաց գերեզմանատունը մտայ, դու և այս երկու շնդիկները հետս չմտա՞ք :

ԳԱԶ. (Բլուրիւ ծաւելով՝ ուրախ յայտնելով) Ո՛հ :

ԺՕՐԺ. }
ԷՏՎ. } (սակմամբ) Ա՛հ :

ՃԷԼ. Է՛հ, ին՞չ, ա՛ն ալ կ'ամբաստանէ գրեզ :

ԺՕՐԺ. (Գաղտնի յետք թափելով) Բարեկամ, ուրեմն չհասկցա՞ր ըսածս. չե՞ս յիշեր, դու առջեկէս կ'երթայիր, և ես քեզմէ վայրկեան մը չհեռացայ :

ԳԱԶ. (Չէշ Բլուրիւ ծաւելով) Ժօրժ Մալքում մինակ էր գերեզմանատան մէջ :

ԷՏՎ. Եղբայր իմ, ամենքն ա՛լ... ամենքն ա՛լ կ'ամբաստանեն գրեզ :

ԺՕՐԺ. (Յետք ծափելն շարժելով) Ա՛հ, թշուա՛ռ, թշուա՛ռ ժօրժ, հաւատարիմ ծառաս ալ կ'ամբաստանէ զիս :

ՃԷԼ. (Չարտոնեալ) Բայց առելի է այս : (Ժօրժ կուրծքէ ձեւայի և նայի) :

Լ. ՍԻՆԿԻ. Ժօրժ Մալքում, ձեր պաշտպանութեան համար ի՞նչ ունիք բռնելու :

ԺՕՐԺ. (Ինչ ոչ Բլուրիւ յայտնելով) Այս վայրկենիս, միւլ՛րտ, ոչի՛նչ :

Լ. ՍԻՆԿԻ. (Ելելով ս. յետք ժօրժի ոտին վրայ դնելով) Ուրեմն յանուն Օրինաց կը ձերբակալեմ գրեզ :

ԱՄԵՆՔԸ. (Բայ 'է Տարիտի' սակմամբ) Ա՛հ : (Ժօրժ կ'արտասուէ) :

Լ. ՍԻՆԿԻ. (Չարտոնեալ և հնչելով, ճառ և նայի) Իմացո՛ւր Միտլէյ տեղակալին՝ թէ բանտարկեալի մը համար խու՛մբ մը զօրքով հոս դայ :

ԷՏՎ. Միւլ՛րտ, միւլ՛րտ, ուրեմն եղբայրս հայրասպա՛ն կը կարծէք :

Լ. ՍԻՆԿԻ. Բացատրութիւն պէտք չէ՛ ալ : (Տարիտի յետք ծափելով) Շնորհակալ եմ, իշխա՛ն, մեծ պատժապարտ մը յանձնեցիք մեզ. հիմայ կը մնայ ինձ, զայն Անգղիոյ դատաստանին յանձնել :

ՃԷԼ. Անգղիոյ դատաստանին, կը սխալիք, միւլ՛րտ, շնդկաստանի դատաստանին պիտի յանձնեմ :

ՏՈՒՐԿ. Միւլ՛րտ, երբ Անգղիոյ ատեանը իմ վրայ յուժեանս պէտք ունենայ, պատրաստ եմ :

Լ. ՍԻՆԿԻ. Շնորհակալ եմ, իշխա՛ն, ես ալ այսպէս կը յուսայի :

ՃԷԼ. Ա՛հ, Սիր ժօրժ, վստահ էի ձեր վրայ, ի՞նչպէս ակնկալութիւնս խաբեցիք : (Ժօրժ Բնամուկի ձեւայի և նայի. Միտլէյ շարժելով և նայի) :

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՅՆՔԻ ՄԻՏԼԷՅ, ԶԻՆԻՈՐՔ

ՄԻՏ. (Չարտոնեալ ողբով) Միւլ՛րտ, պատրաստ եմ ձեր հրամանին :

Լ. ՍԻՆԿԻ. Տեղակալ, Սիր ժօրժ Մալքում քեզ կը յանձնեմ, բերդը պիտի տանիք զինքը. լաւ հսկողութիւն :

ՄԻՏ՝ Այ՛, միլո՛րա :

ՃԷԼ. (Տարկաւ) Թեւդ, Տուրկա՛ւ, քեդ կը վառ-
հիմ մինչև պալատս զիս տանելու: (Ժօրժ քլաւիւ ծառժ՝
չէնաորնէրան մեջ կը մտնէ, որանս կ'սկսին դասըս ելլել
Ժօրժի շարժը պարելով. Էրվարր և Տէօթօնէ կ'առնին
Ժօրժի հետեւէլ:)

Է. Սի՛նկլ. (զանաւտ արքեիլով) Կեցէ՛ք, պարոններ,
կ'արգելում ձեզ քայլ մը աւելի առնել:

ԷՏՎ. } Ա՛հ, եղբայր իմ, բարեկամ իմ:
Տիե՛Օ. }

(վարագործ կ'իջնէ)

ՊԱՏԿԵՐ Ք.

(Յակարնաթի լեռէօրը. — Սօհօր, Սանիասի և Հօլթար
Ճէլլայն հետ զաժ յայնիւ իտեիլն յետոյ կը միկնին. Տար-
կաւ տիւ մը հետանն կայնաժ է. Գագիւլ ծածկապէս զանոնս
կը բիտէ.)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՃԷԼԼԱ, ՏՈՒՐԿԱԼ, ԳԱԶԻԼ (պահուած)

ՃԷԼ. Ընդունեցէ՛ք մեծարանքներս, Տուրկա՛ւ,
այսչափ չէի յուսար:

ՏՈՒՐԿ. Սակայն, իշխանուհի, կ'երդնում թէ՛
չատ դժուար էր այս դերը: Երբ ժօրժ Մալքօլմի
աչքերը աչացս կը հանդիպէին, կ'զգայի թէ՛ անոր
հայեցուածքը հոգւոյս խորը կ'իջնէր. այն ատեն կը
պարտէի գերբնական զօրութիւններ դործածել.
աւելի լաւ կը համարէի ատրճանակ կամ դաշոյնով
այս մարդուն հետ դէմ առ դէմ դանուիլ:

ՃԷԼ. Թշնամոյ մը դէմ ամեն բան օրինաւոր է.
Ժօրժ Մալքօլմ մեր թշնամին է, վասն զի Անդ-
ղիացի է:

ՏՈՒՐԿ. Միայն առ սլատճատաւ չէ որ կ'ատեմ
զինքր

ձե՛լ. Ի՞նչ, ուրեմն անձնական ատելութի՞ւն մը
ուսիք անոր գէ՛մ:

ՏՈՒՐԿ. Այո՛, ճակատագիրը զայն արդեւ մը Ը-
րած է ինձ այս աշխարհիս մէջ:

Ձե՛լ. Ձեռն հասկնար . . . Տուրկալ—Մահիւ իշ-
խանի և ժորժ Մալքոյլի մէջ ի՞նչ յարաբերութիւն
կրնայ ըլլալ:

ՏՈՒՐԿ. Որովհետեւ երկուքնիս ալ Մարի Պիւր-
թէլը կը սիրենք:

Ձե՛լ. (Հայրենի ուրախութեամբ) Ա՛հ, զ՞ուր ալ կը
սիրէք այդ օրիորդը:

ՏՈՒՐԿ. Ի՞նչպէս արութեամբ. եթէ Մարի Պիւր-
թէլ իմս ըլլալու համար՝ զինքը օրինաւոր կնոջ տեղ
դնել հարկ ըլլայ, չպիտի վարանիր:

Ձե՛լ. Յիմարութիւն է այդ:

ՏՈՒՐԿ. Գիտեմ, բայց ի՞նչ կրնամ ընել. Մարի
Պիւրթէլը դեռ չտեսած, հեշտութիւնը կը ճանչնայի
միայն, բայց սէրը չէի գիտեր . . . այսօր այս գե-
ղեցիկ օրիորդին մէկ համբոյրին համար՝ կանանցիս
բոլոր կիները կը թողում:

Ձե՛լ. (Ֆէյտա՛ն) Եւ այս Մարի Պիւրթէլին էր որ
ժորժի սիրտը ինձմէ դողցաւ, որովհետեւ կը սիրէր
այս օրիորդը որ զիս վանեց, զիս ձե՛լաւ իշխանու-
հին՝ որ սրտին հետ գահ մը կ'ընծայէր: Օ՛ն, Գալի
և Պովհանի կը պաշտպանեն զիս, վրէժ խնդրութիւնս
աւելի գեղեցիկ և աւելի կատարեալ պիտի ըլլայ:
(Քարէք) Տուրկա՛լ, քանի որ այդպէս է, կը պարտիք
սաստկապէս ատել զժորժ Մալքոյլ:

ՏՈՒՐԿ. (Հայրենի կերպարանով) Այո՛, կ'ատեմ զինքը,
կ'ատեմ բոլոր այժօփս և հոգոյս բոլոր զօրութեամբ
ըր, միայն այն ատեն հանգստութիւն, քուն և

խնդում պիտի ունենամ, երբ նա ապրելէ դադրի:
Ձե՛լ. Ուրեմն երջանիկ եղէք, Տուրկա՛լ, վասն
զի ժորժ Մալքոյլ պիտի մեռնի:

ՏՈՒՐԿ. (Գլուխը շարժելով) Ձեռն յուսար:

Ձե՛լ. Ի՞նչ, ուրեմն չյաջողեցանք:

ՏՈՒՐԿ. Այո՛, բայց մինչև վերջն ալ պիտի յա-
ջողի՞նք: ժորժ Մալքոյլ Անդղիացուց ձեռքն է և
Անդղիոյ արդարութիւնը պիտի դատէ, ըսաւ ի:
Սինկլըթօն: ժորժ Մալքոյլ պիտէ փճէ մեր վկա-
յութեանց դէմ, իր հայրենակիցներով բաղկացեալ
ատենի մը առջև պիտի պաշտպանէ զինքը, իր ան-
մեղութենէն ճարտարան խօսքեր պիտի հանէ, ան-
ընդդիմակ արտաբերութիւններ պիտի ունենայ, և
այնչափ մեծաւ աշխատութեամբ չինած չէնքերնիս
վերջապէս մեր վրայ պիտի փրի:

Ձե՛լ. կը հաւատաս՞ք, Տուրկա՛լ:

ՏՈՒՐԿ. Այո՛, կը հաւատամ և կը սոսկամ: (Ձե՛լ
լա՛ որոտայտն ու սասանայական կերպով ինչ կը խնդայ.
Տուրկալ Ֆէյտա՛ն) Արդեօք յիմարացա՞ւ:

Ձե՛լ. (Ֆէյտա՛ն հասկնալով) Ո՛չ, Տուրկա՛լ, յիմար չեմ
ես, դուք չէք հասկնար:

ՏՈՒՐԿ. Ի՞նչ բան ուրեմն:

Ձե՛լ. Խորհուրդներս անպիտիօս և վճիռս անբո-
ղոք է. մինչև անգամ բաղդին ալ կը հրամայեմ:
Անդղիացիք չպիտի դատեն զժորժ Մալքոյլ, քանզի
դատապարտուած է արդէն, ես դատապարտեցի
զինքը, Տուրկա՛լ, ժամէ մը Մարի Պիւրթէլի սիրելին
պիտի մեռնի:

ՏՈՒՐԿ. Բայց մտածեցէք անգամ մը թէ զօրաց
մէջ է նա՛, ՚ի հրամանատարութեան Անդղիացի պաշ-
տօնակալի մը:

ձէլ. Ըսի թէ պիտի մեռնի :

ՏՈՒՐԿ. Ո՞վ պիտի զարնէ զինքը :

Ձէլ. Ո՛չ ոք . . . ամեն մարդ . մտիկ ըրէք զիս :

Այսօր Յակարնաթի տօնը կը կատարուի , զիչ ժա-
մանակէն բանտարկեալը մեծ հրապարակէն ու կան-
գէսի վրայէն պիտի անցնի , հոն մեր շքադրոյ պիտի
հանդիպի . Սօկօր , Հօլքար և Սուելիասի հրաման-
ներս կը կատարեն այս վայրկենիս , կը հասկնա՞ք
հիմայ :

ՏՈՒՐԿ. Այո՛ :

Ձէլ. Մենք պիտի դիտենք այս տեսարանը , և
սրտերնիդ մղեղնութեամբ պիտի հարկանէ , քանզի
Մարի Պիւրթէլ տակաւին կին չեղած որբւարի պիտի
մնայ : Հիմայ մեկինիք այս տեղէս ու երթանք մենք
ալ մեր եղբարց ժողովը դրդուել : (կը հեռանան , Գա-
ղէլ պահառած որեղէն ելլելով անոնց կը հեռուի :)

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԺՕՐԺ. ՄԻՏԼԷՅ, ԶՕՐԱԿԱՆՔ. (Ժօրժ քլախը ծոռած է)

ՄԻՏ. (Ժօրժէ) Սիր Ժօ՛րժ, սաստիկ կը ցաւիմ ,
հաւատացէ՛ք ինձ , այս վայրկենիս կատարած տաղ-
տուկ պարաաւորութեանս համար ընտրուելուս :

ԺՕՐԺ. (տկար յայնիս) Մի՛ ցաւիք ամենևին , տե-
ղակա՛լ, դուք սարտքերնիդ կը կատարէք :

ՄԻՏ. Թոյլ կու տա՞ք ինձ , Սիր Ժօրժ, ձեզի բան
մը հարցնելու :

ԺՕՐԺ. Այո՛ , պարո՛ն , ի՛նչ որ ալ ըլլայ այս հար-
ցումը , կանխաւ կը խոստանամ պատասխանել :

ՄԻՏ. Սիր Ժօ՛րժ , ինչո՞ւ համար Լ. Սինկլըթօն
զձեզ բերդը կը զրկէ :

ԺՕՐԺ. Որովհետեւ Տուրկալ—Սահիպ զիս Անգլիոյ
արդարութեան կը մատնէ իբր հայրասպան :

ՄԻՏ. (սրտագոհութեամբ) Հայրասպան , դո՞ւք , Սիր
Ժօ՛րժ . . . ասլիրատը կը ստէ , ահա ձեռքս , Սիր՛ ,
կ'երդնու՞մ որ միշտ ձեր բարեկամը պիտի ըլլամ :

ԺՕՐԺ. Ծնորհակալ եմ , տեղակա՛լ , շնորհակալ
եմ :

ՄԻՏ. Ինչպէ՞ս , կարելի՞ է , Լ. Սինկլըթօն՝ որ
այնչպի հմուտ է , այսպիսի անմիտ ու սոսկալի ամ-
բաստանութեան հաւատա՛յ :

ԺՕՐԺ. Լ. Սինկլըթօն այնչպի իմ անմեղութեանս
վրայ հաստատ է , որչափ որ իր անմեղութեանը
վրայ :

ՄԻՏ. Բայց ուրեմն , ինչո՞ւ համար . . . (կը փորձի)

ԺՕՐԺ. Զիս բերդը կը զրկէ , այնպէս չէ՞ :

ՄԻՏ. Այո՛ :

ԺՕՐԺ. Միայն ինք պիտի կրնար այսպիսի հարց-
ման մը պատասխանել , բայց եթէ ինք չհրամայէր
բանտարկութիւնս , ես զայն պիտի խնդրէի իրմէ :
(Միտլէյ խորին շարժացմամբ Ժօրժէ կը նայ . այս միջոցիս
Բնդանօթի մը յայն կը տեսի) Բայց ի՞նչ կը նշանակէ այս :

ՄԻՏ. Յակարնաթի տօնին սկզբման նշանն է :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն կ'աղաչեմ ձեզ , մեկինի՛նք , քանզի
կարելի է թափօրը մեզ հանդիպի : (Միտլէյ զբոսց հրո-
ճած մը կու որայ , որոնք իսկայն կ'սկսին բախել .)

Պատկեր .

(Կանգնեալ քետիկն կամարըն՝ որան եղբրքը քլախը մը :)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՃԷԼԼԱ, ՏՈՒՐԿԱԼ, ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ (որան ՁԷ կը որանանին ՁԷր Գաղէ, Սօկօր, Հօլթար)

ՃԷԼ. (Տորհիտի) Ժամանակը կը մօտենայ: (Թնդաւ նօթէ յայնը երկրորդ անգամ կը լսուի:)

ՏՈՒՐԿ. Վայրկեանները ինձ ժամեր կը թուին: (կը զի նի նի տես կողմին:)

ԳԱԶ. (տաննին) Սօկօր ցած ձայնիւ սոսկալի դորժոյ եղբարց հետ կը խօսէր, Հօլթար ժօրժ Մալքօլի անունը կուտար. ի՞նչ կը նիւթեն արդեօք, ի՞նչպէս զխոնարու է այս: (Ստանիտի հողագործի մը հետ խօսելով կը մտնէ. Գաղէ կը պահուի:)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՍՈՒՆԻԱՍԻ, ՀՈՂԱԳՈՐԾ, ԳԱԶԻԼ (պահուած)

ՍՈՒՆ. Թափօրը և բանտարկեալը այս հրապարակէն պիտի անցնին, բայց չպիտի կարենան կամ մուրջին վրայէն անցնելու:

ՀՈՂԱԳ. Ուրեմն հո՞ս պիտի մեռնի Սնգղիացին:

ՍՈՒՆ. Այո՛, անոնց աչաց առջև, որոնք իր մահը հրամայեցին:

ԳԱԶ. (տողալով զիտանի) Ա՛հ:

ՀՈՂԱԳ. Եթէ զինուորք դէմ կենան:

ՍՈՒՆ. Ո՛չ, երբ Պովհանիոյ անունը լսեն, խիոյն գէնքերնին պիտի ձգեն:

ՀՈՂԱԳ. Բայց սալաթօնակալը:

ՍՈՒՆ. Պալաթօնակալը. եթէ չհնազանդի, պիտի սպանեն զինքը. հիմայ զնա՛ ընկերներուդ քով և կրկնէ անոնց թագուհւոյն հրամանները: Առաջին նշանը Սիվայ, երկրորդը Պովհանի: (կը զի նի տես զի կը զի կողմ:)

ԳԱԶ. (տորաւ ելելով տաննին) Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր որ մեռնի. բայց ի՞նչ ընելու է, ի՞նչպէս իրեն մօտենալու է, ի՞նչպէս խօսցնելու է սալաթօնակալին. նաև զինուորք կը մատնեն զինքը: Սակայն և այնպէս կորսնցնելէս ետքը պէտք է որ սպասեմ տէրս. . . այո՛, կ'ուզեմ զայն ազատել կամ մեռնիլ: (տորաւ կը ներսնայ, ամբողջ շար կողմն ներս կը լսուի. ընդամեններուն յայնքը կը լսուի:)

ՀՆԴԻԿԻԲ. (աղաղակելով) Յակարնա՛թ, Յակարնա՛թ:

ՍՈՒ. (ժողովրդոյ) Ձեռքերնիդ դառնցնելուդ վրայ ու պատրաստուեցէ՛ք: (Երաժշտութիւն, ահագին ցնծութեամբ շարքերը կ'ոյսէ անցնել. նախ Հնդիկ զբոսեր, էշիաններ, յետոյ դարձող Տաճիկ կրօնաւորներ մըր դառնալով, յետոյ Պովհանիոյ, Սիվայի և Գաղէի բոլոր բնակիչներէն: Ճէլլայի պահանջարկայ խոսք մը, յետոյ դարձող կրօնաւորներ՝ որոնք հարիւր յետոք կուտար մը կը բերեն. վերջապէս կուտար մը՝ որան ՁԷ կը որանան Յակարնաթի արշաւը զնորներով շրջապատուել, որոնց երկու կամ քան Պրահմաններ, սուկալի գործոյ իրաւոր, Ճէլլա, Տորհիտի և այլն. . . երբ կուտար ներս կը մտնէ: ամենք զի բերան կ'աղաղակեն:)

ՍՄԵՆՔԸ. Փա՛ռք Յակարնաթի, հզօր աստուծոյ: (Ընդամենները կը ներսնային, զանգակները կը հնչուին:)

ՏՈՒՐԿ. (Ճէլլայի) Ինչո՞ւ համար կ'սպասեն:

ՃԷԼ. Ձեմ գիտեր. կարծեմ թէ պատեհ ժամանակն է. (ստալետա յայն մը կը լսուի. շարքերը կը կայնին:)

նայեցէ՛ք , Տուրկա՛լ , ահա կու գան : (Քանդարկեալը զինասրնեբով կը ծոյնէ):

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔ. ԺՕՐԺ. ՄԻՏԼԷՅ, ԶԻՆԻՈՐՔ. ԲԱԶՄՈՒԹԻԻՆ

ՀՆԳԻԻԿՔ. Զինւո՛րք , զինւո՛րք :

ՍՕԿ. (Քարնրայայն) Զինւորք բանտարկեալ մը կը բերեն :

ՍՈՒՆ. (նոյնպէս) Անդդիացի մարդասպան մը :

ՍՕԿ. Հայրասպան մը , հայրասպան . թող մեռնի վատը որ իր հայրը սպաննեց :

ԱՄԲՈՒՍԸ. (սոսկմով) Թող մեռնի՛ , թող մեռնի՛ հայրասպանը :

ԺՕՐԺ. (ողորմ յայնիւ) Աստուած իմ , կը թողո՞ւս զիս , կը թողո՞ւս որ անմեղ մը մեռնի :

ԳԱԶ. (Տէկուսէ) Ա՛հ , թշուա՛ռ Ար ժօրծ : (օյն պէս սողալով Քաղճոսեանն զիջ կը ծոյնէ):

ՄԻՏ. (պոռալով) Ճանապարհ , ճանապարհ : (Մէկը շարժի):

ՍՕԿ. (պոռալով) Ասիկայ հայրասպան մ՛ է , թող մեռնի : (տէկոսէ ալ դաշտայնին կը հաննի):

ՄԻՏ. (Տէկուսէ) Ար ժօրծ կորսուած է , բայց ես եմ իրեն համար պատասխանատու . եթէ պէտք ըլլայ , կեանքս պիտի կորսնցնեմ զինքը պաշտպանելու համար : (Քարնր) Ճանապարհ , կամ վա՛յ ձեզ . (Քաղճոսեանն զիջ իւրորո՞՞ն) Զինւո՛րք , ուղղեցէ՛ք սլաքները , օլէտք է բռնութեամբ անցնիլ : (զինասրտ Քանդարկեալը կը հնազանդեն):

ՍՕԿ. (պոռալով) Ա՛վա՛յ , Ա՛վա՛յ :

ՀՕԼԳ. } (նոյնպէս) Ա՛վա՛յ :
ՍՈՒՆ. }

ՀՆԳԻԻԿՔ. (դաշտայնով զբայ զբայ յարնակելով) Պովհանի՛ , Պովհանի՛ : (զինասրտ ցիբոսցան կ'ըլլան):

ԺՕՐԺ. Ա՛հ , վատե՛ր :

ՄԻՏ. Ա՛հ , վատե՛ր , ատելի վատե՛ր : (սառը յետոք ժօրժէ տալէ կը նեղուի . քառասունի հարսուած մը յետոքն սառը ցեղին կը յիջ . Հնդիկէ պաշտպանալը զիջեցնա յետոք սառը ժօրժէ տալէն կը հետապնեն):

ԺՕՐԺ. (Տէկուսէ) Ո՛հ , վերը հօրս պիտի միանամ . ներէ՛ ինձ հայր իմ , չկրցի վրէժդ լուծել : (Քարնր) Այսպէս մեռնի՛լ . . . ա՛հ , սոսկալի է այս . . . զէ՛նք մը , զէ՛նք մը կ'ուզեմ , ո՞վ պիտի տայ ինձ զէ՛նք մը :

ԳԱԶ. (Քաղճոսեանն զիջէն դառնա նեղուելով ու ժօրժէ դաշտն մը որովով ցած յայնիւ) Ե՛ս :

ԺՕՐԺ. (դաշտայնը տանելով) Շնորհակալ եմ , բարեկամ , շնորհակալ եմ , դոնէ առանձին չպիտի մեռնիմ :

ԳԱԶ. (նոյնպէս) Տէ՛ր , հաղար Հնդիկ ալ սպաննէք , գիտցած եղէք որ դուք ալ պիտի մեռնիք վերջը . . . բայց կանդէսը հոն է . . . հասկցա՞ք :

ԱՄԲՈՒՍԸ. (տանելէ ևս ժօրժէ ծոյնալով) Թող մեռնի՛ , թող մեռնի՛ :

ԺՕՐԺ. (դաշտայնը շարժելով) Ա՛հ , պալիրատոներ , զիս ողջ չպիտի՛ բռնէք : (Հնդիկէ սոսկմով ետ կը տալ ստէն , ժօրժ կանգնէ կը ծոյնալու):

ՃԷԼ. (շնչասպաս) Տուրկա՛լ , ձեռքերնուս պիտի թռնի՛ :

ՏՈՒՐԿ. (Տէկոսէն սարճանալ մը հանելով) Օ՛ն , միթէ կարելի՞ է :

ԺՕԲԺ. (Բլաւրին զբայ ցարկեւոյ) Ո՛վ որ կը համար-
ձակի, թո՛ղ հետեւի ինձ : (ամբսից կարողաբար Ժօրժի
զբայ կը յարնակի . Ժօրժ զեորը կը ներսուռի :)

ՃԷԼ. (Տարկաւն) կրա՛կ, կրա՛կ : (Տարկաւ Բլաւրին
զբայն արքանակը կը պարպէ :)

ՏՈԻԲԿ. (ժպտելով) Երբէք ծիծառ մը չեմ մտա-
ցընէր թո՛ւսած սաննը . հանդիստ եղէք, իշխանու-
հի՛, մեռա՛ծ է Ժօրժ Մալքօրմ : (Քիսսէ) Ա՛լ ասկէ
ետքը Մարին խնս է :

ՃԷԼ. (Քիսսէ) Վրէժս ասի Ժօրժ Մօլքօրմէն,
բայց այս չէ ասննը . հիմայ կարողը Մարի Պիւրթէ-
լին է որ Ժօրժի սիրտը ինձմէ գողցաւ : (Երաժշտու-
թեանը կ'ուկի, Քաժօրը տանի ցնթութեամբ դուրս կ'ելլի :)

ՍԹՕՓ. (Ձերարդեաւ կ'արդասուտ) Ո՛հ, խեղճ տէրս,
սպաննեցին զինքը :

ԳԱԶ. (ցած յայնիւ Սթօֆի) Ելի՛ր, պէտք չէ որ
ձանչնան զքեզ . եթէ գիտնան թէ՛ դու Ժօրժի ծա-
ռան ես, քեզ ալ կ'սպաննեն :

ՍԹՕՓ. (ոտ ելլելով) Այստ՛ն, բաւական չէ՞ որ
տէրս սպաննեցին, զի՞ս ալ սպաննել կ'ուզեն :

ԳԱԶ. Գնա՛, հոս տեսածներդ Սիր Էտվարտի և
Պ. բժիշկին խմացո՛ւր :

ՍԹՕՓ. Բայց դու հետս չե՞ս դար, ազնիւ բա-
րեկա՛մ :

ԳԱԶ. Ո՛չ, անոնք որ Սիր Ժօրժը սպաննեցին,
գուցէ իր սիրելիները պիտի բռնեն . ես պիտի ջա-
նամ պաշտպանել զանոնք, և զանոնք պաշտպանե-
լու համար պէտք է որ լրտեսեմ : (Կը Քիսի շրայաւ :)

(Վարսեայրը կ'իջնէ)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.

(Յաճըրտեանի մաս . — Պէնկալովէ պատրին Քեզ լայն սրահ
մը, ի որը պարտէմ մը . Հէվայ և Մարի ճերմակներ հագած
ու զքեստներ կը կարեն . սեղանի մը զբայ ճրագ կը վառէ)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՄԱՐԻ, ՀԷՎԱՅ

ՄԱՐԻ. (աշխարհաբանի դարձելով) Գիշերը կը մտա-
նայ . . . դեռ մէկը չերեցաւ . ո՛հ, Աստուած իմ,
այս երկար բացակայութիւնը կը խռովէ զիս :

ՀԷՎ. Քո՛յր իմ, գուցէ մարդասպաններուն
հետքը գտան :

ՄԱՐԻ. (յետեքը փոցնելով) Աստուած ձայնդ լսէ :
ՀԷՎ. Եթէ այդպէս է, անշուշտ քննութիւն
կ'ընեն, և կը տեսնես որ անոնց բացակայութիւնը
մեզի խռովութիւն մը ազդելու տեղի չունի :

ՄԱՐԻ. (տրջը հեթ փոքրելով) Սիրելի քո՛յր իմ,
զիս հանդարտեցնել կ'ուզես, բայց չես կրնար .
կը նշմարեմ որ դու ալ խռովեալ ես :

ՀԷՎ. Կ'երդնում քեզ թէ՛ ո՛չ :

ՄԱՐԻ. Ի՞նչ բանի կը ծառայէ երդնուլը . միթէ
դէմքիդ վրայ չե՞մ կարդար . դեղնութիւնդ ալ կը
մատնէ զքեզ : Ահա՛ արտասուքներդ կը հոսին, կ'ը-

սեմ՝ քեզ թէ՛ դու ալ կը չարչարուիս, դու ալ կը դողաս . պատասխանէ քրոջդ, սիրուն Հէվայ, ամեռնելին մի՛ աշխատիր խաբել զիս, ըսէ՛ ինձ ամեն բանս

Հէվ. Այո՛, ճշմարիտ է, կը չարչարուիմ, կը դողամ, աղետալի կասկածներով լի է հոգիս :

ՄԱՐԻ. Իրաւունք ունիս դողալու . ինձ այնպէս կը թուի թէ՛ չարչարանաց վերջը չենք դեռ, ինձ այնպէս կը թուի թէ՛ մեր խնամակալին՝ այն ազնիւ անձին սպանութիւնը մեզի համար սոսկալի հետեւութիւններ պիտի պատրաստէ, վերջապէս նոր դժբաղդութիւն մը յանկարծ մեր վրայ լյնալով պիտի ջնջէ զմեզ :

Հէվ. (սուկամբ) Ուրեմն կորսուած եմք :

ՄԱՐԻ. Միայն Աստուած կրնայ պաշտպանել և ազատել զմեզ՝ եթէ ուզէ : Ո՛հ, քո՛յր իմ, քո՛յր իմ, աղօթենք, աղաչենք իրեն որ պաշտպանէ զմեզ :

Հէվ. Այո՛, աղօթենք, քո՛յր իմ. (Երկու օրէորէն ծնրադրենն) :

ՄԱՐԻ. Աստուած՝ իմ, խնայէ՛ մեզ, գթա՛ մեր վրայ, ազատէ ժօրժ և Էտվարտ՝ մեր վերջին յոյսերը : (դուստը կը զարնուի, Հէվայ և Մարի սոսկալով կ'ելեն) Ո՞վ կը զարնէ դուռը :

ՉԱՅՆ ՄԸ. (դրսեն) Բացէ՛ք, օրի՛որդք, բացէ՛ք, բարեկամուհի մ'է :

ՄԱՐԻ. Ո՞վ է այս :

Հէվ. Չեմ գիտեր, բայց կարելի է Սիր Էտվարտ և Սիր ժօրժէն լուրեր կը բերեն մեզի, բանա՞նք դուռը :

ՄԱՐԻ. Իրաւունք ունիս, քո՛յր իմ, այո՛, բաց : Ո՛հ Աստուած իմ, ինչ նոր աղետ մը պիտի լսեմ արդեօք : (Հէվայ դուստը կը քանայ, ժողով ծածկասած կենդնութեամբ օրիորդները կ'ողջանան) :

ՏԵՍԻԼ Բ .

ՆՈՅՆՔԻ, ԱՆԾԱՆՕՅԻ ԿԻՆԸ

ՄԱՐԻ. Տիկի՛ն, այցելութիւննիդ կարեւոր պատճառ մը ունենալու է . թոյլ տուէք ինձ նախ հարցընել . . .

ԱՆԾ. Թէ ո՛վ եմ ես, այնպէս չէ՞ . . . (Երեսը կը քանայ) :

ՄԱՐԻ. }
Հէվ. } (Հայն ծանուալով ծէլ ժը կ'արկայեն) Իսխանուհին :

Ճէլ. Այո՛, ես եմ, ես . խեղճ սիրուն զաւակներ, ներկայութիւնս կը սարսափեցնէ զձեզ, այնպէս չէ՞ :

ՄԱՐԻ. (Խուճուխեամբ) Տիկի՛ն . . .

Ճէլ. (Մարիէ յետեւը քանելով) Ո՛հ, սիրուն օրինորդք, հանդարտեցէ՛ք . այն պատճառը՝ որ զիս հոս կը բերէ, միմիայն ձեզի համար զգացած խորին յօժարութիւնս, միմիայն ձեր ինձ թելադրած սաստիկ համակրութիւնն է : (Գաղել ծածկայես պարզեմին առջև տեսնուելով կը պահուի) :

ԳԱՁ. (Ժեխուի) Ասկէց ամեն բան պիտի տեսնեմ և պիտի լսեմ :

Ճէլ. (տեսնէ +աղջր) Իսկ ա՛րդ, սիրելի որդեակք իմ, ինչո՞ւ չէք պատասխաններ ինձ . . . սակայն և այնպէս բարեկամուհի մ'եմ ես . . . ո՛հ, այո՛, անկեղծ և հաւատարիմ բարեկամուհի մը . (Գաղջրայն հասուելով) Այն վայրկեանը, երբ դժբաղդութիւնը զարկաւ զձեզ, ուղեցի զալ պաշտպանել և մտիթարել զձեզ :

ՄԱՐԻ. Մենք զօրաւոր պաշտպան մը ունինք , տիկին , որ չպիտի մոռնայ զվեզ :

ՃԵԼ. Ո՞վ է ուրեմն այդ պաշտպանը :

ՄԱՐԻ. Լ. Սինկլըթօն , Պէնարիսու կուսակալը :

ՃԵԼ. Ես ալ անոր կողմէն կու գամ հոս :

ՄԱՐԻ. Ուրեմն անշուշտ տեսաք զՍիր Ժօրժ և զՍիր Էտիարտ :

ՃԵԼ. Այո՛ , Լ. Սինկլըթօնի քովն են , և տխուր պարտաւորութիւնք կարելի է տակաւին երկար ժամանակ պիտի կեցնեն զանոնք հոն :

ՀԵՎ. (Մտնէ) Կը լսե՞ս , քո՛յր իմ , կը տեսնե՞ս որ խոռովութիւննիս անմիտ էին :

ՄԱՐԻ. Ճամարիտ է , կասկածք երբեմն խաբեքայ կ'ըլլան :

ՃԵԼ. Սիրուն որդեակք , մեր ընդհանուր բարեկամ Լ. Սինկլըթօնի հետ երկար ժամանակ ձեր և ձեզ սպառնացող վտանգին վրայ խօսեցանք :

ՄԱՐԻ. Ի՞նչպէս վտանգ , տիկին :

ՃԵԼ. Պիտի ջանամ կրցածիս չտի բացատրել : Երկար ժամանակ Անդրիա բնակեցայ . չեմ մոռնար թէ՛ այս քաղքին մէջ ամեն տեսակ ազատութիւն կայ . բայց ս'ըջափ որ մեծ ըլլայ Անդրիոյ մէջ այս ազատութիւնը , դարձեալ թոյլ չտար օրիորդաց՝ որք երիտասարդաց հետ առանձին բնակին , այնպիսի երիտասարդներ՝ որոնք ո՛չ իրենց եղբայր և ոչ աղքատական են : Այս վիճակը ձերն է , սիրուն օրիորդք , ժօհն Մայքօլմի մահու ընէ՛ ՚ի վեր : Ահա՛ հոս է վրտանդը , և այս վտանգը շատ մեծ է , ո՛չ թէ ձեզի համար , այլ ձեր պատւոյն :

ՀԵՎ. (Դողբօքով) Պատիւնիս :

ՄԱՐԻ. Բայց ամենեւին մէկու մը գէշութիւն չենք ըներ :

ՃԵԼ. Ճամարիտ է . բայց կրնան սուտ խօսիլ , կրնան զրպարտել . արդ՝ օրիորդի մը պատիւը ամենաթանկագին գանձ մ'է . պէտք է որ այս գանձը անվթար մնայ , նախ իրեն համար , յետոյ անոր՝ զոր կը սիրէ :

ՀԵՎ. Իշխանուհին իրաւունք ունի , քո՛յր իմ , մենք չխորհեցանք այս :

ՃԵԼ. Բարեբաղդաբար խորհեցայ ես , ես՝ որ կը սիրեմ զձեզ :

ՀԵՎ. Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել :

ՃԵԼ. Ո՛հ , խիստ դիւրին է այս . միայն պէտք է որ Լ. Սինկլըթօնի փափաքացը զիջանիք :

ՄԱՐԻ. Բայց մենք չենք գիտեր իր փափաքները :

ՃԵԼ. Ձիս թարգման կարգեց , իմ ձայնովս կը խնդրէ ձեռնէ ընդունիլ պալատիս մէջ այն ընծան՝ զոր ձեզի մատուցանելու համար եկած եմ հոս :

ՀԵՎ. } (Հարանելով) Ձեր պալատին մէջ , տիկինս

ՄԱՐԻ. }
ՃԵԼ. Այո՛ , սիրուն որդեակք , յիրաւի Լ. Սինկլըթօն կ'ուզէր իր պալատին մէջ ընդունիլ զձեզ , բայց խորհելով թէ՛ կնոջ մը ձեռքը աւելի քաղցր է արտասուքներ սրբելու , և ձայնը աւելի հաւանեցուցիչ վիշտ փարատելու , չուզեց զձեզ ընդունելուս համար զգացած ուրախութենէս զրկել զիս :

ՄԱՐԻ. Ո՛րջտի բարութիւն , տիկին , զվեզ ամօթապարտ կ'ընէք :

ՃԵԼ. Սիրուն դաւակնք , ես ձերն եմ , բոլորովին ձերը . երբ սիրտս կու տամ , ա՛լ ետ չեմ առներ զայն : (Օրիորդաց յետաւանները Բայքօլմի քանակով) Միթէ պիտի սիրէ՞ք զիս :

ՀԵՎ. Ո՛հ , տիկին , կը հասկնամ հիմայ թէ՛ ո՛րչափ բարի էք :

ձե՛լ: Չեզ սիրելը բարի ըլլալ է, խեղճ սիրուն որդեակք, (Մարէն) և դուք, օրիորդ Մարի՛, վասն զի միանգամայն ձեզի համար էր որ երկիրը և անփաստահուժիւն ունէի:

ՄԱՐԻ: Ի՛նչ որ քոյրս ըսաւ, ես ալ նոյնպէս կը խորհիմ:

ձե՛լ: (Մարէն համբոսելով) Ա՛հ, շնորհակալ եմ, շնորհակալ, սէրս չէք մերժեր, զիս խիտա կ'երջանակացնէք. ուրեմն որոշեալ է, Շահապատի պաշտատս ձեր առժամանակեայ բնակութիւնը պիտի ըլլայ, Սիր ժօրժ և Սիր Էտվարտ ամեն օր պիտի գան դձեղ ատենել: (Գասարը կը քացուի անջայն, Էտվարտ դրան առջև կը գնանաւ, Էջեանսահէն գնանելով կը սսսկայ):

ԷՏՎ: (Վեհաստի) Իշխանուհին հո՛ս: Ի՛նչ համարձակութիւն:

ձե՛լ: (առանց Էտվարտը գնանելու) Կ'ուզէք ինձ ընկերանալ, այնպէս չէ՞, սիրուն օրիորդք:

ԷՏՎ: (նոյնպէս) Իրեն ընկերանա՛լ:

ՄԱՐԻ: (առանց Էտվարտը գնանելու) Այո՛, տիկի՛ն, պիտի հետևինք ձեզ, բայց վաղը:

ձե՛լ: Վա՛ղը կ'ըսէք. բայց ինչո՞ւ համար վաղուան կը թողուք:

ԷՏՎ: (նոյնպէս) Ա՛հ, կը հասկնամ, կը հասկնամ:

ձե՛լ: (նոյնպէս) Ինչո՞ւ համար չէք գար պսօր, ինչո՞ւ համար տակաւին ամբողջ գիշեր մը անցնել այսպիսի տաղտուկ և այսպիսի վտանգաւոր վիճակի մը մէջ: Գահաւորակս դուքսը մեզ կ'սպասէ. . . եկէ՛ք:

ՄԱՐԻ: Բայց անկարելի է, տիկի՛ն:

ձե՛լ: Ինչո՞ւ համար ուրեմն:

ՄԱՐԻ: Չենք կրնար առանց Սիր ժօրժի իմացնելու:

Հե՛վ: Եւ Սիր Էտվարտի:

ԷՏՎ: (Յետերը խաչայն կործին շրայ դրած յասու ջանալով քարձը յայնիս) Իմացա՛ծ է, իմացա՛ծ է:

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆՔ, ԷՏՎԱՐՏ

ձե՛լ: (սսկածա՞ք Վեհաստի) Ինքը՛, ա՛հ. . . եթէ հինգ վայրկեան ալ չգար, յաղթող էի:

ԷՏՎ: (Ետս յայնով զե) Տիկի՛ն, չեմ հասկնար դձեղ, ի՛նչ ընել կու գաք այս տունը. լաւ գիտէք թէ՛ այս օրիորդները՝ որք ժօրժի և Էտվարտի սիրուհիներն են, չեն կրնար ընդունիլ իշխանուհւոյ հիւրասիրութիւնը:

ձե՛լ: (Նեղոսալեամբ) Ի՛նչու համար, Սիր Էտվարտ:

ԷՏՎ: Գիտնա՛լ կ'ուզէք. լա՛ւ, պիտի խօսիմ և դուք պիտի իմանաք: Ձե՛լլա իշխանուհւոյ, որ Տուրկալի բարեկամ է, և Հէվայ ու Մարիի մէջ՝ ամենեւին յարաբերութիւն մը չկայ, տիկնոջ ընծան պարզապէս որոգայթ մ'է. չեմ գիտեր ի՛նչ նպատակաւ. բայց ես 'ի դերև կը հանեմ այս որոգայթը և յանուն եղբօրս ժօրժ Մայքօլի, կը հրամայեմ ձեզ, տիկի՛ն, որ այս անէն դուրս ելլէք: (Օրիորդ ծեւ զե կ'արձակեն):

ձե՛լ: (Երկու քայլ յասու ջանալով՝ անտել և վայրենի կերպիս Էտվարտի կը նայի) Ուրեմն կը վունտե՞ս զիս: (Էտվարտ կը խոնարհի. ձե՛լլա հանդարտալեամբ երկու օրիորդաց նայելով կը ծայրի, յետոյ երեւը ծածկելով առ յան շատայլ քեռոյ 'ի գոտաւ երկնալով) Մարի՛, Հէվայ, և դո՛ւ Սիր Էտվարտ, ձեզի մնաք բարեաւ չեմ ըսեր, այլ

դարձեալ տեսնուինք : (Կը հեռանայ , Գաղիւ պահաւած
տեղէն Ելեւոջ երեսն կ'երթայ):

ԷՏՎ. (օրհորդաց ճեղնալով) Այս կինը մեր ամե-
նուն թշնամին է , մեր անհաշտ , կատաղի և ան-
գութ թշնամին . գիտցէք որ միմիայն զձեզ կ'որսնցը-
նելու համար եկած էր :

ՄԱՐԻ. Ինչո՞ւ համար կ'ամբաստանէք այս կինը :

ԷՏՎ. Որովհետեւ քանի մը ժամ առաջ Լ. Սինկ-
լըթօնի առջև դժոխային համարձակութիւն մը ու-
նէր , որչափ որ դայն պաշտօնանել կը ձևացնէր ,
Տուրկալ—Սահիպի ձեռքով եղբայրս ամբաստանել
իր հայրասպան :

ՄԱՐԻ. }
Հէվ. } (սոսկմօք) Ա՛հ , սոսկալի է այս :

ՄԱՐԻ. Բայց անշուշտ Ար ժօրժ ինքզինքը պաշա-
պանած և արդարացուցած է այս անկարելի ոճրէն ,
այնպէս չէ՞ :

ԷՏՎ. Լ. Սինկլըթօն եղբորս անմեղութիւնը գի-
տէր , բայց Ար ժօրժը բռնել տալով զօրքերով
բերդ զրկեց :

ՄԱՐԻ. (շեշտ) Ար ժօրժ բանտարկեալ է :

ԷՏՎ. Բայց հիմայ բանտարկեալ չէ :

ՄԱՐԻ. Ի՞նչպէս :

ԷՏՎ. Երբ Պէնարիսու հրատարակէն կ'անցնէին ,
Յակարնաթի տօնին պատճառաւ զինուորք պաշար-
ուեցան ժողովրդէն որ անշուշտ հրամանի մը կը
հնազանդէր ու կը պօսար դաշոյն 'ի ձեռին « թող
մեռնի՛ Անգղիացին , թող մեռնի՛ հայրասպանը » :

ՄԱՐԻ. Ո՛հ , սոսկալի վայրկեան . . . (երեսը կը փոցէ)

ԷՏՎ. Այս վայրենի տեսարանը կանգէսի կա-
մուրջին վրայ կը կատարուէր , այն միջոցին երբ

ամենքը վրան նեաուիլ կ'ուղէին . ժօրժ բլուրին
վրայ ցատկեց ու զո՛վ որ կը համարձակի , թող հե-
տևի ինձ պօռալով գետը նեաուեցաւ :

ՄԱՐԻ. (բողբոլով) Կանգէսը . . . այն սոսկալի դե-
տը . . . մեծդ Աստուած իմ . . . բայց ուրեմն
կորսուած է :

ԷՏՎ. Չեմ կարծեր . եղբայրս ճարտար լուղակ
մ'է . . . ծովու մէջ մոթորիկը կ'արհամարհէ ու
ալեաց հեռ կ'ըրօնու . վստահ եմ իր քաջութեան
և զօրութեան , միանգամայն հաւատարմութիւն ու-
նիմ Աստուծոյ որ չզարնէր այսպէս որդի մը հօրը հետ :

ՄԱՐԻ. (ծնրաբեւով) Աստուած իմ , Տէ՛ր Աստ-
ուած , տե՛ս արտասուքներս , լսէ՛ ձայնս և քու ար-
դարութեամբ և մարդասիրութեամբ պաշտպանէ
զժօրժ Մալքօրմ :

ԷՏՎ. (բորբոշոյնով) Ահա՛ Սթօփ և Պ. բժիշկը
կուգան . արդեօք ի՞նչ պիտի իմացնեն մեզի , միթէ
նոր սո՞ւգ մ'է որ կը բերեն : (Տէ՛օրժի և Սթօփ տեսար
կը յայննէ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՆՈՅՆՔ. ՏԻԼՕՏՕՆԷ՛ ԱԹՕՓ

ՄԱՐԻ. Խօսեցէ՛ք , Պ. բժի՛շկ , խօսեցէ՛ք շո՛ւտ ,
ի՞նչ գիտէք :

ՏԻԼՕ. Ոչի՛նչ , ախա՛ս , բան մը չեմք գիտեր .
Կանգէսը իր գաղանկը պահած է , Ար ժօրժի
մարմինը ամենևին չէ տեսնուած :

ԱԹՕՓ. Ո՛հ , տէ՛ր իմ , խե՛ղճ տէր իմ , ա՛հ , աղէկ
գիտէի թէ այս անիծեալ Հնդկաստանը մեզի եր-
ջանկութիւն չպիտի տար :

ՄԱՐԻ. (յոսասհասարակեանքի յետադնեբը սլարեւոյ) Ո՛հ, Աստուած իմ, Աստուած իմ:

Հէվ. (տոբը հովհաննէսեւոյ) Քոյր իմ, սիրելի քոյր իմ, հանդարակէ՛, դեռ ամեն յոյս կորսուած չէ, դուք Մասուած մեր վրայ պիտի գլխայ:

ՄԱՐԻ. (յոսասհասար) Ո՛հ, ոչ, ոչ, ա՛լ յոյս չունիմ:

ԷՏՎ. Պ. բժիշկ, նաւավարներուն հարցուցի՞ք:

ԲԺԻՇԿ. Այո՛, չորս մղոնէն աւելի չընկեցանք դեռ ան երկայնութեամբը, և չմնաց ոչ խաղ մը, ոչ մացառ մը դորքնեմ չըլլանք:

ԷՏՎ. (յոսասհասար) Բայց ուրեմն Աստուած մեզի գէ՞մ է. ո՛հ, երէկ հայրը, այսօր որդին . . . խեղճ եղբայր իմ: (Կ'արդաստեղէ):

ՄԱՐԻ. (արդաստեղէ) Մեռած . . .

ՉԱՅՆ ՄԸ. (տրեմ) Ո՛հ, դեռ կասիրի: (Գոսարը կը Բացուի, Ժօրժ նաւավարի գլխոր հոգած ներս կը մտնէ):

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔԻ ԺՕՐԺ.

ԷՏՎ. (Ժօրժէ Գերե Ներսէսեւոյ) Եղբայր իմ: (Կը Գործէ):

Հէվ. }
ՄԱՐԻ. } (Եկեղեցիս յետոք Բոնեւոյ) Ժօ՛րժ, Ժօ՛րժ, օրհնեալ է Աստուած որ ազատեց դքեդ:

ՍԹՕՓ. Ա՛հ, բարի աէր իմ, հիմայ ուրախութեան էս պիտի ցնորիմ:

ԺՕՐԺ. Մտի՛կ ըրէք զիս, չկասկածեցաք ինձմէ, այնպէս չէ՞:

ԷՏՎ. Եղբայր իմ, ի՛նչ կ'ըսես:

ԲԺԻՇԿ. Չենէ կասկածի՛լ, աւելի ևս ես ինձմէ կասկածելու եմ:

ԺՕՐԺ. Շնորհակալ եմ, բարեկամք իմ, շնորհակալ եմ:

ՄԱՐԻ. Սիր Ժօ՛րժ, ո՛վ համարձակեցաւ ըսել թէ՛ դուք մարդասպան մ'էք:

ԺՕՐԺ. Անձե՛ք՝ որք իմ մահս կ'ուզեն, օրիորդ, և առանց Հնդիկի մը որ սուտ վիսյութիւն ըրաւ ինձ գէ՞մ, ստիպյն և այնպէս ինձ օգնութեան հասաւ, զիս ամենեկին չպիտի տեսնէիք:

ԷՏՎ. Հնդի՛կ մը. եղբայր իմ, Քանգիլ է, այնպէս չէ՞:

ԺՕՐԺ. Այո՛, ինքը որ ձեռքիս մէջ դառչն մը դրաւ, ծիչդ այն վայրկեանին երբ . . . բայց հիմայ ժամանակը չէ այս պատմութիւնը ընելու, վերջը պիտի պատմեմ ձեզ: Հիմայ մտիկ ըրէք: (Գծ չայնիս) Այս գղեատով մէկը չճանչնար զիս և թշնամիներու և ոչ մէկը գիտէ թէ՛ ես կենդանի եմ, բայց պէտք է որ մահուանս լուրը տարածեմ:

ՄԱՐԻ. (յոսասհասար դեռ 'է Ժօրժ կ'երկնցնէ յետեբը) Թողը՛ւլ զմեզ:

ԺՕՐԺ. (Մարէի յետոք Բոնեւոյ) Պէ՛տք է, սիրուհի օրիորդ. իմ հոս դալս միայն դձեղ հանդարակեցնել էք. հիմայ պիտի աներևութանամ, ազատութիւնս ձեր լուսութենէն կախում ունի. ողբացէ՛ք զիս իբր թէ մեղած եմ, ողբացէ՛ք, որպէս զի լրատեսները ձեր արտասուքներէն խարսին: Ժօրժ Մայքօլմ ա՛լ չապրիր և ասիկայ օտարական մը, անձանութ մը, թափառական մ'է՛ որ պիտի յուզէ Հնդկաց գողանիքը, մինչև որ պաշարէ Ժօհն Մալքօլմի սպանիչները:

ԷՏՎ. Անհող եղևր, եղբայր իմ, պիտի հնա-
ղանդ իմք կամացդ, ոչ որ զքեզ տեսած պիտի ըլլայ
հոս :

ՄԱՐԻ. Գիշեր ցերեկ անդադար պիտի աղօթենք
քեզի համար :

ԺՕՐԺ. Ուստի նոր կեանքս սկսելու համար կ'ու-
զեմ օգուտ քաղել մթութենէ՝ որ զիս կը պաշտ-
պանէ, վասն զի դուք ալ զիտէք թէ՛ մթութիւնը
բարեկամ է բոլոր անոնց՝ որոնք կը պահուին. հիմայ
սենեակէս ստակ և դէնք առնելով պիտի հեռանամ.
Անշուշտ պիտի դանեմ հնար մը ձեզի հետ հազար-
դակցութիւն ընելու համար, բայց եթէ քանի մը
օրուան մէջ բան մը չպատահի. մի՛ ըսէք թէ՛ մեռած
եմ, կը փնտռենք ըսէք :

ՄԱՐԻ. Ա՛հ, ժ.Օ՛րԺ, ժ.Օ՛րԺ, զքեզ դտանք կրկին
կորսնցնելու համար :

ԺՕՐԺ. (Մտքէն յետք բանելով) Մարի՛, սիրուհիդ
իմ, մխիթարուէ՛. Նախախնամութիւնը կը հսկէ,
Աստուծոյ օգնականութեամբ օր մը պիտի միա-
նամք՝ ա՛լ ամենևին չբաժնուելու համար, և այն
օրը գուցէ մօտ է : Հիմայ, սիրելի՛ք իմ, մտէք սենե-
կակնիդ, վասն զի հանդստանալու ժամանակ է :

ՄԱՐԻ. Բարեկամ, կը հնաղանդ իմք քեզ, մտքեր-
նիս միշտ քու հետդ պիտի ըլլան, սրտերնիս սրտիդ
հետ անդադար պիտի հարկանան և հող ինիս ամեն
տեղ պիտի հետևի քեզ. թող Աստուած պահէ զքեզ
Ժ.Օ՛րԺ :

ՀԷՎ. Թող Աստուած պահէ զքեզ :

ԺՕՐԺ. Ա՛հ, ի՛նչպէս չպիտի ընէ, քանի որ հրեշ-
տակներ են ասոնք, որք զայն կը խնդրեն իրմէ.
Նորհակալ եմ, սիրուն զաւսթիք, շնորհակալ եմ :

(Օրիորդաց հետ կը փարէ. ա՛նհոն ալ կը զեկնին. որոնք սոս-
կելու յայնք կը լսուին. Գաղիլ յանկարծ պարզութիւն առ-
տեսանալով սրահին վեջ կը նայէ սա փորին զբայ պարտաճ՝
յայնքը զորէն ընելով՝ պարտահանին ներս կը ցարկէ. նայն
ձեջին Սեօ՛ք ներս կը մտնէ, Գաղիլը տեսնելով կ'ուսկ աղա-
ւակել, Գաղիլ կ'արբէիւն :)

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԳԱԶԻԼ, ՍԹՕՓ

ՍԹՕՓ. Հնդի՛կ, Հնդի՛կ, ինչո՞ւ համար կ'արգելես
զիս խօսելու :

ԳԱԶ. (տեղանին զբայն ճրտէք մարելով տեսարանը կը
ճիւնայ) Լու՛ն և մտիկ ըրէ. վայրկեան մը կորսնցնե-
լու առեմ չկայ, մեծ փորձանք մը կ'սպառնայ այս
բնակութեան ընտանեաց :

ՍԹՕՓ. (տողալով) Փորձա՛նք մը :

ԳԱԶ. Ա՛յո՛, գնա՛ Սիր Էտվարտի իմացուք :

ՍԹՕՓ. Ազնի՛ւ Հնդիկ, կ'ուղէի վաղել, բայց
ամենևին սրունք չունիմ :

ԳԱԶ. Աճապարէ՛, աճապարէ՛, ձեր ամենուղ
աղատութեանը համար է այս, վասն զի ամենքնիդ
ալ պիտի մեռնիք. գնա՛, գնա՛, ևս պիտի հսկեմ հոս :

ՍԹՕՓ. (երկուով) Ո՛հ, Հնդկաստան, որպիսի քա-
ղաք : (կը զեկնէ. Տե՛ս սոսկելու յայնքը կը լսուին :)

ԳԱԶ. (առանկին) Սուտ վկայութեամբ մը տէրս
ամբաստանեցի, բայց այս անգամ յանցանքս պիտի
գնեմ, նոր ոճրի մը գործակից չպիտի ըլլամ. օրիոր-
դաց սենեակը հոն է, ներս մտնելու համար՝ պէտք
է որ նախ զիս ոսկաննեն : (տեսնակնի որոն սոսկել կը

կայնէ, չանկարծ պատասխան զն կը կարրէ աւ արանը Հնդրիկ
ժն ճանելով շարս կողմն նայելն յետոյ պատասխանին կը ծօրենայ
աւ կը սաւրէ . ինչոյն որսէն սաւելլաւ յայները կը կարրին)

ՀՆԳԻԿԻ ԳՈՒՈՐ ԿՈՆ ԸԼԼԱՂՈՒ Է : (Բողոքի լապտեր
էն շտանելով Գաղիլէ կը պեանէ). Գաղիլ, դո՞ւ ևս :

ԳՍՁ. Այո՛, Սամի՛տ, ևս եմ :

ՍՍՄ. Ի՞նչ կ'ընես հոգ :

ԳՍՁ. Գուռը կը հսկեմ :

ՍՍՄ. Որո՞ւ դէմ :

ԳՍՁ. Ձեր ամենուդ դէմ :

ՍՍՄ. Կ'ուզեմ անցնիլ :

ԳՍՁ. Չպիտի անցնիս :

ՍՍՄ. Հրաման Պոլհանիոյ :

ԳՍՁ. Կը մերժեմ հնազանդիլ, բաւական եղաւ
այոջապի ոճիրներ :

ՍՍՄ. (չան Ֆէրէ երէւզ) Ի բայ կա՛ց, 'ի բայ
կա՛ց, ապատամբ հպատակ :

ԳՍՁ. Չպիտի անցնիս :

ՍՍՄ. Չգուշացի՛ր, եղբայրներդ կը մատնես, և
մենք մատնիչները կ'սպաննենք :

ԳՍՁ. Իսկ ա՛րդ, սպաննէ՛ զիս . բայց դիտցած
ըլլաս որ առանց զիս սպաննելու չպիտի կրնաս ներս
մտնել :

ՍՍՄ. Չգուշացի՛ր կ'ըսեմ քեզ :

ԳՍՁ. Կ'ըսեմ քեզ թէ չպիտի անցնիս :

ՍՍՄ. Ուրեմն մեռնի՞լ կ'ուզես : (Ֆէրէն դաշտն
հանելով Գաղիլէ շրջ կը ներսառնի)

ԳՍՁ. (պատառով) Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն :

ՍՍՄ. (ցած յայնիս) Ուրեմն կտրէ՛ ձայնդ ու թող
որ անցնիմ :

ԳՍՁ. (տանի քարն) Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն :

ՍՍՄ. Անօրէ՛ն, լուէ՛ կամ պիտի մեռնիս : (Գաղիլ
ժնը կը դորայ, Սամիտ շարս շարնելով) Իսկ արդ՝ մեռի՛ր
ուրեմն : (Գաղիլ կ'ընայ . դրսէն որով յայնէր կը լուսնի)
Կու դա՛ն . . . դաւը 'ի դերն կ'ելլէ . . . ուրեմն
պատերա՛զմ, երթամ նշանը տամ, անշուշտ մենք
պիտի յաղթենք : (պարզեմեն դուրս ցորկելու տրեմ
Ժօրժ յետոյ արքանակ զն ներս կը ճրնէ, յետոյ իր վարդ, Տե-
եօրժնէ և Սթօֆ որ ծրագ զն բերելով տեսարանը կը լուսաւորուի)

ՏԵՍԻԼ Է .

ԺՕՐԺ. ԷՏՎԱՐՏ, ԲԺԻՇԿ, ՍԹՕՓ, ԳՍՁԻԼ (Քրտադրուած)

ԺՕՐԺ. (տաճիկն ներս ճրնելով) Ա՛հ ապիրատ : (պարզ-
եմանիւ կը դորայ, Սամիտ կ'ընայ) Աւազակը սպանն-
եցի, արդարութիւնը կատարուեցաւ :

ԷՏՎ. (Գաղիլէ տեմնելով կը ծախ) Աստուած իմ,
մէկը վիրաւորուած . . .

ՍԹՕՓ (պատառով) Ին՞չ շնորհի ինքն էր նշանը
տուողը, և սպատեղու համար սպաննեցին զինքը :

ԺՕՐԺ. (ծախով) Գաղիլ . . . արի՛ւնը կը վաղէ
. . . բայց կարելի է տակաւին կրնանք աղատել
զինքը . . . նայեցէ՛ք, Պ. բժիշկ, նայեցէ՛ք : (Գա-
ղիլէ իւրեք վերջնելով կարծիքն շրջ կը դնէ)

ԲԺԻՇԿ. (հանելով) Բայց ուրեմն շատ օգուտ ու-
նիք այս երիտասարդ անմիտն, ահամայ իր ըն-
թացքին և Սինկլըթօնի անջն :

ԺՕՐԺ. Գիտեմ, բայց ի՞նչ ընեմ, կը սիրեմ զին-
քը . . . լուսէք ուրեմն ինձ, Պ. բժիշկ, ի՞նչ կը խոր-
շիք իր վիճակին վրայ, մեռած է թէ կ'ապրի :

ԲԺԻՇԿ. Միայն նուազեալ է . . . արեան կո-

բուստը պարզ թաղութիւն մը պատճառած է . . .
վերքը թեթեւ . տեսէք, դաշոյնին երկաթը խոտորած
է : (Բժիշկը Գաղիկէն ինքը կը բանայ, Ժօթ կը սորոտայ)

ԷՏՎ. } (սպառ) Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ :
ԲԺԻՇԿ. }

ԺՕՐԺ. Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք կաշին վրայ դրօշ-
մուած գրերը :

ԷՏՎ. Պովհանիոյ անունը, ա՛հ, դիտեմ :

ԺՕՐԺ. Այո՛, Պովհանիոյ անունը, նոյնը՝ որ իմ
հայրս սպաննող դաշոյնին վրայ կար, և այս Հնդիկը՝
որ երկու ժամ առաջ ինձ դէմ սուտ վկայութիւն
կ'ընէր, արդեօք մարդասպանաց դորձակի՞ց է,
թէ՛ նոյն ինքն է մարդասպանը :

ԲԺԻՇԿ. Ո՞վ գիտէ, այս երկրիս մէջ ամեն բան
կը յուսացուի, ամեն օր ասկէ աւելի դարմանալի
բաներ կը տեսնուին :

ԳԱԶ. (զհաստանալով որոշ յայնիւ) Ո՛չ, ո՛չ, տէ՛ր,
մի՛ ամբաստանէք զիս, ձեռքերս մաքուր են թա-
փուած արիւնէն . . . արտասուեցի Ժօհն Մալքօւ-
մը . . . կը սիրէի զինքը, պիտի օգնեմ ձեզ իր վրէժը
լուծելու համար . հաւատացէ՛ք ինձ, տէ՛ր, ամեն
բան պիտի ըսեմ ձեզ . . . բայց վերջը, հիմայ պէտք
է օրիորդները ազատել :

ԺՕՐԺ. Օրիորդները ազատել :

ԳԱԶ. Եթէ ուշանաք, կորսուած են . . . առե-
ւանդիչք բնակութիւնը կը շրջապատեն :

ԺՕՐԺ. (սպառ) Առեւանդի՛չք :

ԳԱԶ. Այո՛, Պովհանիոյ որդիք, սոսկալի գործոյ
եղբարք, Անգղիացւոց սպանողք կը պաշարեն զվեզ,
մթոյ մէջ կը սողան, հոն են . . . մեր քովը . . .
զգուշացէ՛ք, տէր, զգուշացէ՛ք :

ԺՕՐԺ. Անգղիացւոց սպանողք. ա՛հ, վերջապէս
հետքը գտայ, Էտվա՛րս, Պ. բժի՛շկ, վազեցէ՛ք Մա-
րի և Հէվայի սենեակը, թող հետեւին ձեզ, իրենց
վրայ պիտի հսկենք, գացէ՛ք, գացէ՛ք : (Էտվար,
Բժիշկ, Սթօ՛ւ դուրս կը ներսնան)

ԺՕՐԺ. (ստանդիէն, ծռելով Գաղիկէ) Բարեկամ՛մ, կը
լսե՞ս զիս :

ԳԱԶ. (որոշ յայնիւ) Այո՛ :

ԺՕՐԺ. Կրնա՞ս խօսիլ, կ'ուզե՞ս պատասխանել :

ԳԱԶ. Այո՛ :

ԺՕՐԺ. Երէ՛կ և՛ Աինկըթօնի առջև, բոլոր յոյսս
քու վրայ դրե՛ր էի, բայց դու մատնեցիր զիս :

ԳԱԶ. Չձմարիս է :

ԺՕՐԺ. Դու ինձ դէմ իբր թշնամի վարուելով
զիս կորսնցնել կ'ուզէիր, ուրեմն ատելութի՛ւն մը
կզգա՞ս ինձ դէմ :

ԳԱԶ. Ատե՛՛լ. ո՛հ, ո՛չ, ո՛չ, կը սիրեմ, կը սիրեմ
զձեզ :

ԺՕՐԺ. Կը սիրեմ կ'ըսես, ի՞նչպէս հաւատամ
քեզի, որովհետև կ'ամբաստանէիր զիս, ի՞նչ էր
նպատակդ :

ԳԱԶ. Պէտք էր Պովհանիոյ որդւոց հնազանդիլ
կամ մեռնիլ, և ես հնազանդեցայ :

ԺՕՐԺ. Հայրս սպանողները, այնպէս չէ՞,

ԳԱԶ. Այո՛, սոսկալի գործոյ եղբարք՝ որք ամեն
տեղ անտեսանելի և ներկայ են, դաշոյնէ՛ բոլո-
րակի մը մէջ կը շրջապատեն զձեզ, պիտի սպաննեն,
զգուշացէ՛ք կ'ըսեմ ձեզ, զգուշացէ՛ք :

ԺՕՐԺ. Բայց ինչո՞ւ համար դարկին զքեզ,

ԳԱԶ. Կը մեռնի՛մ . . . (արեանհոստանիւնը կ'սկսի)

ԺՕՐԺ. (վհաստանիւմէ կը ծռի ու առաւելով) Գալիլի,

'ի սէր երկնից գրաստացի'ր, քաջ եղիբ, կ'ուզեմ որ ապրիս, կ'ուզեմ որ խօսիս : (Գաղիւ շաղապատեց. ժրթ յասահար) Ա՛հ, Աստուած իմ, Աստուած իմ, չլեւեր զիս . եթէ բժիշկը սխալած է, եթէ վէրքը մահացու է . . . (Զուեւիւ) Գաղիւ, Գաղիւ . . . այսօր չափ մօտ ըլլալ սահմանին և չհասնիլ, վայրկեան մը լուսաւոր ճշմարտութիւնը նշմարել, և քիչ մը ետքը ոչինչ, դարձեալ խաւար . . . բայց յիմարանալու աստիճան է այս . հրաշք մը ըրէ Աստուած իմ, հրաշք մը ըրէ . (ձերարեւելով Գաղիւի զլուսինը կը վերցնէ սա աղաչելու յայնու վրէ) լիէ՛ զիս, բարեկամ, պատասխանէ՛ ինձ . (բրբէն հրացանի ծը յայն կը լսուի) Հրացանի ձայն մը . . . (որքէն հրացանի յայն ծ'ալ կը լսուի . ժրթ որդ կ'ելէ սա քաւարս ելլելու արեւ, Էրաշար, Տէրօսանի և Անօի յասահար ներս կը մտնեն) :

ԷՏՎ. Գժրաղգուիթիւն, գժրաղգուիթիւն :

ԺՕԲԺ. Մարի՛, Հէվայ՛ :

ԷՏՎ. Անհետացած են :

ԱԹՕՓ. Աւազակներ՛, ա՛հ Հնդկաստան, անիծե՛ալ քաղաք :

ԺՕԲԺ. Ուրեմն պէտք չէ յուսահատիլ, այլ պէտք է առեւանգիչները հալածել, պէտք է անոնց հասնիլ կամ մեռնիլ :

ԲԺԻՇԿ. Բայց ապիրատները կը պաշարեն զմեզ :

ԱԹՕՓ. (Դողալով) Ի՛նչ հուրը բնակութեան մէջ է . (այս միջոցին քրքին կարօթը բացեր կը տեսնուին) :

ԺՕԲԺ. Հուրը՛ . . . ուրեմն բոցին մէջէն պիտի անցնինք : (քրքին շար մը հրացանի յայնու կը լսուին . ժշտ հուրը կը տեսնուին) :

ԱԹՕՓ. Ա՛հ, կորսուած եմք, եթէ բոցը ինայէ մեզ, ամենևին դնաակներէն չպիտի ազատինք, և

եթէ գնաակները չհասնին մեզ, հրէն սպառեալ պիտի մեռնինք . երկու տեսակ մահ կու տան մեզի ընտրելու, ա՛հա՛ Հնդկաց քաղաքախարութիւնը, որպիսի՛ երկիր, որպիսի՛ երկիր : (ժշտ հրացանի յայնու և հուրը) :

ԺՕԲԺ. Մենք ալ պատասխանենք, և եթէ ազատութիւնը անկարելի է, դոնէ կեանքերնիս մեծագնի ծախսենք : (պարտահանին ծոթնալով արքանակը կը պարզէ) :

ԱԹՕՓ. (Տեխասի) կ'ուզեմ հեռանալ, բայց քանի որ անկարելի է, ես ալ տիրոջս պէս պիտի ընեմ : (պարտահանին ծոթնալով արքանակը կը պարզէ նաև Էրաշար և Տէրօսանի, բառական ժամանակ ներսին և քրքին հրացան կը պարզուի, հուրը կը սաստիկանայ) :

ԲԺԻՇԿ. Ուրեմն պիտի մեռնինք հոս :

ԺՕԲԺ. (Դողալով) Գաղրեցէ՛ք, այսպէս չպիտի յաջողինք, պէտք է յարձակում մը ընել, Աստուծոյ կարողութեամբը ձայնայ մը պիտի բանանք այս աւազակաց մէջէն :

ԳԱԶ. (զօսարանալով դէպ յայնու) Տէ՛ր, . . .

ԺՕԲԺ. (Գաղիւի ծոթնալով) կենդանի՞ ես, կ'ապրի՞ս,

ԳԱԶ. Այո՛, այո՛, կ'ապրիմ միայն ձեր վրէժախնդրութեան համար, ուղեցին զիս սպաննել . . . զիս իմ երդումէս քակեցին, ալ անոնց բան մը չեմ պարտիր, ալ անոնցը չեմ, ձերն եմ, տէ՛ր, ձերը, Հնդկաց դաղանիքը պիտի մատնեմ ձեզ և անոնց գլխաւորը պիտի ընեմ :

ԺՕԲԺ. (աղաղ) Անոնց գլխաւորը՛, Գաղիւ, ճշմարիտ կը խօսիս :

ԳԱԶ. կ'երդնում . նաև օրիորդներն ալ պիտի դանենք . . . բայց նախ և առաջ պէտք է այս վառանգէն դուրս ելլել, վերջը պիտի առաջնորդեմ ձեզ :

ԺՕՐԺ. Ո՛ւր ուրեմն ,

ԳԱԶ. Պովհանիոյ, ծածկեալ դիցուհւոյ մեհեանը :

ԺՕՐԺ. (Գաղիւք քրիւլ) Օ՛ն , փախի՛նք ուրեմն .

Աստուած պիտի պաշտպանէ զմեզ, վասն զի հիմա
երկու վրէժխնդրութիւն պէտք է :

ԷՏՎ. (Վարանել) Բայց ուսկի՞ց . . . ամեն կողմ
աստուած է հորը :

ԺՕՐԺ. Այս կողմէն, եկէ՛ք .

ԱԹՕՓ. Ո՛չ, տէ՛ր , ո՛չ, անցեալ օր աւելլու
ատենս դեանափոր մը դտայ . միայն ինձ վստահե-
ցէ՛ք, ես ամենքնիդ ալ պիտի ազատեմ :

ԺՕՐԺ. Քաջ Աթօ՛ւիդ իմ, շնորհակալ եմք : Եր-
թա՛նք ուրեմն :

ԱՄԵՆՔԸ. Այո՛, 'ի մեհեան՝, 'ի մեհեան՝ :

ԱԹՕՓ. Թող Աստուած պաշտպանէ՛ զմեզ. յառա՛ջ

ԱՄԵՆՔԸ. (պտալով ու դարս ներսեւում) Ազատու-
թի՛ւն, ազատութի՛ւն : (Կը մինին ժօրժ Գաղիւք քրիւթ,
որանք կը գնէ, սև ծախի մը կը պարե շրս կողմի)

(վարաբոյրը կ'էջնէ)

ՊԱՏԿԵՐ Դ.

(Գաղիւքի Հնդկաստանէ . — Պովհանիոյ պիտար և սոսկալն
մեհեանը, խորը պողոճապե քմբէլնով մարմարինն շէնտ մը սր
շար մը աստիճաններով պարսասանդանէ մը վրայ շնուած է
ու արայրէ դուռ մը անի մէջո քոյ . մեհեանին շրս կողմ
վանդակներով քոյսամ զաւթիներ կան սա Կանի մը կան-
նիեղներ մեհեանը կը լասասարեմ)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՅԻԻՊՈՒ, ՔՐՄՈՒՀԻԲ, (տղերով ծածկուած՝ շէնտին
առջև ծնրադրեալ կ'աղօթեն)

ՅԻԻՊ. (հնչական յայնով) Քրմուհիք Պովհանիոյ ,
աղօթելու ժամանակը եկած է . աղօթեցէ՛ք ուրեմն,
և թող դիցուհին լսէ զմեզ :

Ա. ՔՐՄ. (խնարհելով) Չարութեան աստուա-
ծուհի՛ . . .

Բ. ՔՐՄ. (նոյնպէս) Վրէժխնդրութեան աստուա-
ծուհի՛ . . .

Գ. ՔՐՄ. (նոյնպէս) Թափուած արեան աստուա-
ծուհի՛ . . .

Դ. ՔՐՄ. (նոյնպէս) Թուկուոց և ջանսիկարոց
պաշտպանուհի՛ն . . .

ՅԻԻՊ. Մի՛ դարձուցաներ զերեսս քոյ մեզմէ՛ ,
լսէ՛ մեր աղաչանքները , մի՛ յետս մղեր զանոնք ,
և պաշտպանէ՛ զաւակներդ . թո՛յլ տուր մեզի շատ
զարնելու և մեր անխոնջ ձեռաց տակ շատ արիւն
հոսեցո՛ւր : (Չհեանին խորերէն պահակի մը յայն կը լսուէ)
Լսեցի՛ք , օրհնեալ ձայնը երկու անգամ՝ շուեցաւ :
Այս գաղտնի ձայնը կ'իմացնէ մեզ թէ՛ առաջին
կարգի անձինք մեհեան կը մտնեն , գիցուհւոյ օրէնք-
ները կը հրամայեն մեզ մեհեանին մուտքը ազատ
ձգել իրենց : հեռանա՛նք , քո՛րք իմ : (Բանալիով մը
մեծ վանքակը կը բռնայ . բո՛նահի՛ մեհեանին առջև խոնար-
հելով դուրս կ'ելլեն . խորքն լսուելիս . յանկարծ դուրս մը
կը բացուի , Գազել րահաւան երեքոսն ներս կը մտնէ :

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԺՕՐԺ. ԳԱԶԵԼ, ՍԹՕՓ

ԳԱԶ. (լսու հոգէն նայելով) Եկէ՛ք, տէ՛ր, առանձին
եմք : (ԺՕՐԺ. ՍԹՕՔ կը մտնեն) Աճապարենք, տէ՛ր, բայց
խորագէտ ըլլանք . հոս վառանքը շատ մեծ է , հոս
Պրահմինք ժամ առ ժամ կը փոխուին Պովհանիոյ
օրհնեալ նշխարաց համար . ասոնց մէկ նշանը մեր
կորուստն է :

ՍԹՕՓ. (տոտալով) Բայց ուրեմն , այս մեհեանը
աստանային բնակարանն է :

ԺՕՐԺ. վախկոտ :

ՍԹՕՓ. Ո՛հ, ո՛հ, կ'աղաչեմ ձեր մեծապատուու-
թեանը որ ներէ ինձ , եթէ ձեզի դէժմ խօսելու
անբաղաքավարութիւնը ունեցայ . . . բայց ամեն

բանէ առաջ ճշմարիտը , վախկոտ չեմ ես , միայն
կը վախնամ :

ԳԱԶ. Պովհանիոյ քրմուհիք գիշեր ցերեկ կը
հսկեն նուիրական մեհեանին վրայ , և առանց օրհ-
նեալ զանգակին որ դանոնք հասկէ հեռացուց , չեմ
զխտեր թէ՛ ի՛նչպէս պիտի կրնայինք հոս մտնել :

ԺՕՐԺ. Օրհնեալ զանգակին ձայնը . ի՛նչ կը նշա-
նակէ :

ԳԱԶ. Գլխաւորաց գաղուտը :

ԺՕՐԺ. (տոտալով) Բարեկամ՛ , ո՛վ ուրեմն յայտնեց
քեզ այս մեհեանին գաղտնիքները :

ԳԱԶ. Քնած օրս զիս Պովհանիոյ կրօնքին նուիր-
եցին , և այս մեհեանին քրմուհիներուն մէջ
ցայ . . . ահա՛ , տէ՛ր , ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ պյսպէս
լաւ գիտեմ այս տեղերը :

ԺՕՐԺ. Գազել , լաւ գիտես որ կոյր դուտաւու-
թիւն մը ունէի վրայ , բայց դու մատնեցիր զիս
և թշնամիներու ձեռքը յանձնեցիր զիս . ո՛վ գիտէ
թէ այս գիշեր ալ սրտքսցթ մը չկայ ինձ հասար :

ԳԱԶ. (անկեղծաբար) Ահա՛ ձեռքս . . . բոլորովին
վտաահ եղէք , տէ՛ր , զինեալ էք , եթէ սուտ խօ-
սեցայ , սպաննեցէք զիս . . .

ԺՕՐԺ. Օ՛ն , կը հաւատամ :

ՍԹՕՓ. Ես ալ կը հաւատամ , չեմ գիտեր ինչո՛ւ
համար , բայց շատ վտաահութիւն ունիմ այս չնդիս
կին վրայ : (Դրսէն սօսի յայնք կը լսուին :

ԳԱԶ. Սալաքարներուն վրայ ոտքի ձայներ կը
լսեմ , գլխաւորք կը մօտենան . (Քառնի մը ցոնելով)
մտնեք հոն :

ԺՕՐԺ. Բայց եթէ անկէ դան , անշուշտ պիտի
բռնուինք :

Գ.Ա.Զ. Մի՛ վախճար, այս փողը առանց ելքի է:
(Յայնքը առելի՛ ևս ինչ ծարեանն . Գաղել արահուլը վերցնելով)
Շո՛ւտ մտնենք . ո՛չ շարժում մը և ոչ խօսք մը . ես
կէ՛ք, եկէ՛ք: (Ինչ պահապնի):

ՍԹՕՓ. (Ծարեւելով) Ա՛հ, ո՛վ սուրբ Յովհաննու կա-
րապետ, որպիսի՛ սոսկալի տեղ: (Վանդակ մը ինչ Բացողի,
չափ մը Հնարելիներ րեքաշոյն տողերով ծածկուած ինչ ծարեանն,
որոնց մէջ են ձեւը, Տարեւել):

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆՔ (անտեսանելի) ձԵՒԼԱ, ՏՈՒՐԿԱԼ,
ՍՈՒՆԻԱՍԻ, ՀՆԴԻԿԳ

ՏՈՒՐԿ. կարծեմ ձայն մը լսեցի:

ՁԵՒԼ. Բրմուհիներն են որք կը հեռանան զմեզ
առանձին թողելու համար, ինչպէս որ բարձրագոյն
կարգը կը հրամայէ իրենց . . . : Եղբա՛րք, նուիրա-
կան կամարներուն տակն ետք, ծռենք ճակատնիս
և բարձրացնենք հողինիս: (ափնտն ու ինչ խոնարհելի
շենտին առջև):

ՍՈՒՆ. (աղբոս յայնիս) Պովհանի՛, Պովհանի՛:

ՍՄԵՆՔԸ. Պովհանի՛, Պովհանի՛: (սոս Կ'ելլէն):

ՁԵՒԼ. Սուևիասի՛, թող օրհնեալ զանգակները
հնչուին:

ՍՈՒՆ. կատարեցի կամք թագուհւոյն Հնդկացու
(առաւարէ մը ինչ կտիւտ, ինչոյն հետուտն տանի մը զանգակի
յայնքը ինչ լուսինն . վանդակը ինչ Բացողի, շափ մը Պրահափն
ներ և քրտահիներ ներս ինչ Բապիէն):

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆՔ, ՅԻՒՊՈՒԼ, ԲՐՄՈՒՀԻՔ, ՊՐԱՀՄԻՆՔ, ԵՂԲԱՐՔ

ՅԻՒՊ. Ո՛վ համարձակեցաւ հնչեցնել օրհնեալ
զանգակը:

ՁԵՒԼ. (Երկուսն ալ յառաջանալով) Ե՛ս, թագուհին
Հնդկացու:

ՅԻՒՊ. (Ինչ ծարաքի ստեղծելիս ծարեւը շա-
թանքը ծարեցնելով) Հնազանդութիւն . . . : հրամայէ՛,
ո՛վ սիրելի դուստր զիցուհւոյ:

ՁԵՒԼ. Յիւզպէ՛, ցցո՛ւր մեզ թէ՛ Պովհանի միշտ
կը պաշտպանէ իր զաւակները և զաղտնի նշխարք,
որք մեր զօրութեան հաստատութիւնն են, ամե-
նեկն մեհեանէն դուրս ելած չեն:

ՅԻՒՊ. (Նետք շենտին վրայ տարածելով) Թագուհի՛,
նուիրական մեհեանը հոն է, որուն շուրջը անգունդ
մը պատած է, որուն խորը հատու ծայրերու վրայ
կանգէսի նուիրական ակիքները կը զարնեն . զիշեր
ցերեկ աչքերնիս բնաւ չդոցուիր . մեր պահպա-
նութեան նուիրուած նշխարք ամենեկն մեհեանէն
դուրս չպիտի ելլեն, մինչև մեր մարգարէից դու-
շակած օրը, այն օրը՝ երբ Պովհանի Հնդկացու երա-
նութեանը համար իր քօղը և մատանին պիտի տայ
անոր որ զինքը պիտի ներկայացնէ բոլոր երկրի վրայ:

ՁԵՒԼ. Ե՛րբ պիտի դայ այս օրը, վա՛ղը թէ՛ հա-
զար տարիէն:

ՅԻՒՊ. (յառաջապ յայնիս) Միայն զիցուհին պիտի
կրնայ պատասխանել այս հարցման:

Ճէլ. Լա՛ւ . դիտենք թէ Յիւսպէ նուիրական պահեստին արժանի պահպանն է :

ՅիւՊ. Պարտքս կը կատարեմ, թագուհի՛, բայց շատ դիւրին պարտաւորութիւն մ'է այս . սոսկալի մահ մը , անհրաժեշտ մահ մը կ'սպասէ հոս , այն ամբարշտին որ մեհեանը ընծարարելու յանդգնութիւնը կ'ունենայ , վասն զի միայն այս բաց անդունդը չէ վտանգը զոր մեհեանը պարունակէ : (Սոսկալի քոյճ սուտը ցոյց տալով) Եթէ յանդուգին ոտքը այս սալաքարին դպի , խեղճն զանգակները կը հնչուին , զմեզ կը կանչեն , և զայն մեզ կը մատնեն . (սուտը ցոյց տալով) Եթէ ասոր դպի , խեղճն երկիրը կը բացուի իր ոտքին աակ , և ինք գատարկութեան մէջ կը սահի յաւիտեան . . . այս միւս սալաքարը ուրիշ որոգայթ մը կը ծածկէ . . . հոն թունաւորեալ երկաթներ , ամեն կողմ անտեսանելի վտանգ , ամեն կողմ տխուր պատուհաս . . . . թագուհի՛ , վստահ եղէք , նշխարք լաւ պահուած են , բոլոր Հնդկաստան կրնայ խաղաղութեամբ քնանալ իր ըստանայ վահանին տակ :

Ճէլ. Թող Յիւսպէ քրմուհին ցցնէ մեզ նուիրական պահեստը :

ՅիւՊ. Պատրաստ եմ ձեր հրամանը կատարելու : (Յիւսպէ վանդակին մէջ կողմ քոյճ սուտը ցոյց տալով) Եթէ ինչ որ ինչ քոյճ սուտը ցոյց տալով մահ մը կը ծնէ , ինչն չէնք չըջնապարտ վանդակը կը բացուի սալաքարէ դուրսը : (Յիւսպէ կատարելէն կ'անցնէ սալաքարին երկրորդ քրմուհի անուն կոչելով) Խոնարհեցէ՛ք , յանուն զիցուհւոյ խոնարհեցէ՛ք : (Ճէլ . Տարիալ , Սոսկալի

ևայն կը ծերացրին . մինչդեռ Պրահմէն մը շահն երկրորդ քրմուհի կը դարձնէ , Յիւսպէ երկրորդ քրմուհի մը ծնելով մեհեանին դուռը կը բացուի սալաքարէ դուրսը կը պահուի Քոյճ սուտը ցոյց տալով և հրապարակելով մը մեզ ծախսուած :

Հնդիկի . (արջանը պահելով կը խոնարհէն) Պրահմէն , Պրահմէն :

ՅիւՊ. (Մեհեանին մէջ) Պրահմէնոյ զուտակներ , միայն զիցուհւոյ ընտրեալը կրնայ առանց շանթաւորութեան այս քոյճն դպիլ , որուն տակ մատանին կը փայլի . նշխարք լաւ պահուած են , կրնաք պատերազմը սկսիլ : Այն որ զօրութիւն և յաղթութիւն կու տայ , կը պաշտպանէ զձեզ , և ձեր հեա կը քայլէ , կ'ազազակէ ձեզի իմ ձայնովս «Մահ Հնդկաց ընկերութեան» :

ԱՄԵՆՔԸ . (սոսկալի) Մահ Հնդկաց ընկերութեան :

Ճէլ. Սոսկալի գործոյ եղբարք , մտիկ ըրէք զիս , և երբ խօսքս լինցնեմ՝ այն ատեն յիշեցէք և արթուն կացէք : Վաղը դիշեր , երբ Գալիի աստղը ամենաբարձր լեռան վրայ փայլի , այն ատեն սոսկալի գործոյ գլխաւորը պիտի միանան այն տեղ՝ ուր վաղը պիտի սահմանուի իրենց . հոն Յամատարք բարձրագոյն հրամաններս պիտի ընդունին :

ՍՈՒՆ . Եւ Յամատարք հաւատարիմ պիտի ըլլան , ես երաշխաւոր եմ . բայց , թագուհի՛ , շատ եղբայրներ իրենց զէնք՝ միայն քաջութիւն ունին , ոսկի պէտք է մեզ երկաթ զնելու համար :

ՇԱՏ ՄԸ ՉՍՅՆԵՐ . Այո՛ , ոսկի պէտք է մեզ , ոսկի պէտք է մեզ :

Ճէլ. Լա՛ւ , պիտի ունենաք : (Յիւսպէ) Յիւսպ-

պէ՛, վերցուր քարը որ մեր հարստութիւնը կը ծածկէ, և հանէ առանց համբելու :

ՅԻԻՊ. Յանուն Պովհանի դիցուհւոյն կը հնազանդիս : (Կը ծուխ ու պղտորութեան անդամներէն զը մը քան ինչ որ քան ինչ աստիճանը կը բացուի : Յեւոյն շատ մը կաշիք քան ինչ հանելով աստիճանին վրայ կը շարէն) :

ՃԷԼ. (Վարդին յաղթութեամբ) Ա՛հ, Հնդկաց ընկերութիւն, անկազ Մօլլօք, Անգղիոյ սերունդ, ատելի սերունդ, շէս դիտեր թէ՛ Պէնարիսու գոգը, դիցուհւոյ ոտքին տակ գընդ կորսնցնելու համար, դիպում գանձեր կան : Եղբա՛րք, առէ՛ք, բոլոր ասոնք ձերն է :

ՍՈՒՆ. Յանուն մեր եղբարց շնորհակալ եմ :

ՃԷԼ. Հիմայ մտիկ ըրէք : Ասկէ ետքը, ամենևին խաւարին պատերազմներ և միջոյ մէջ սպանութիւններ պէտք չէ. ընդհանուր ջնջում մը կը պատրաստուի, երեք օրէն Հնդկաց ընկերութիւնը իր վերջին շունչը պիտի ապ, երեք օրէն յետին Անգղիացին թամբերիտաց հին երկրին մէջ արիւնահեղ գերեզման մը պիտի գտնէ : Գոցեցէք մահեանը : (Յեւոյն քան ինչ աստիճանը անհետ թեհեանէն դուրս կ'ելլէ, կատարելն անցնելով շունչ քրտիք կը դարձնէ : Ինչոյն դուրսը և ժամբակը կը բացուի) Հիմայ, պէտք է գիտնալ թէ՛ չըլլայ որ պիտի մը հոս պահուած ըլլալով՝ մահեանին նուիրական գաղտնիքները իմացած ըլլայ :

ՅԻԻՊ. Պի՛ղծ մը կարելի՞ է այս :

ՃԷԼ. Իմաստուն անձը ամեն բան յառաջագոյն կը տեսնէ, մինչև անգամ անկարելին : (Հնդկաց) Եղբա՛րք, դաշոյն 'ի ձեռին, փնտռեցէ՛ք ամեն կողմ, զարկէ՛ք անգթարար այն՝ որ անիրաւամբ հոս կը գտնուի : (Պրահմիտ դաշոյնին հանելով լորս կողմ կը փնտրեն. Ճէլլա լորս կ'սպանէ) :

ՀՆԴԻԿ. (առնէ կողմ ներս փակով) Ո՛չ որ :

ՃԷԼ. (Բարձրէ քան ինչ ցնկելով) Հոն մտա՛ք : (Յեւոյն շատ քան ինչ աստիճանը հանելով հոն կը դիմէ, ներս մտնելու արեւ քողով ծածկուած Հնդկէն մը դուրս կ'ելլէ) :

ՀՆԴԻԿ. (Ճէլլայի արմը խոնարհելով) Ո՛չ որ :

ՃԷԼ. Լա՛ւ, ամենևին ամբարիշտ հայեցուածք մը չէ պղծած մահեանին դաղտնիքները : Քրտուհիք Պովհանիոյ, գացէ՛ք, երբ նուիրական զանգակը իմացնէ ձեզ թէ՛ մենք հեռացած ենք, այն ատեն եկէ՛ք և հսկեցէ՛ք : (Յեւոյն և քրտուհիք կը մտնեն) Եւ դո՛ւք, սոսկալի դործոյ եղբայրներ, գացէ՛ք, կատարեցէ՛ք ի՛նչ որ հրամայուած է ձեզ : (Հնդկէն քան ինչ աստիճանը անհետ թեհեանէն, յետոյ Ճէլլա, Տուրկալ և այլն. — Խորին լուսնիկն) :

ԳԱՁ. (որ Հնդկէն մը կերպարանք ասած էր, վերադառնալ հանելով ցած յայնէն) Տէ՛ր, կրնաք դուրս ելլել, առանձին եմք :

ԺՕՐԺ. (Գույնէ յետոյ ընկերը «եղիւնով») Ա՛հ, բարեկամ, աղաւտեցիր զմեզ, առանց քեզի կորուած էինք :

ԳԱՁ. Տակաւին կը կասկածի՞ք ինձմէ :

ԺՕՐԺ. Աղէ՛, լաւ գիտէ՛ր թէ չէ՛ր կասկածիր, ՍԹՕՓ. Եւ ո՛չ էս, բարեկամ, աշխիւ բարեկամ :

ԳԱՁ. Տէ՛ր, լսեցի՞ք :

ԺՕՐԺ. Ամեն բան : Ա՛հ, դժոխսոց որդիներ՛ր, կը ճանչնամ վերջապէս ձեր ճիւղակիան ընկերութեան նախատակը. ասկէ վերջը գաղտնիքնիդ ձեռքիս մէջն է :

ՍԹՕՓ. Բարձրութիւններդ իրաւունք ունի. ար-

դելք ըլլանք, ուրիշ բան չեմ ուզեր. թող բարձ-
րութիւննիդ առաջ երթայ. ես պատրաստ եմ ձեզի
հետեւելու, միայն չեմ դիտեր ո՞ւր կոխեն. յի-
րաւի, եթէ այս մարդիկները քիչ մը խելք ունե-
նային, Անդղիոյ պէս պատերազմ վրայ «մեհեանին
մէջ որոգայթներ կան» պիտի գրէին:

ԺՕԲԺ. (Խորհեցէ) Գեղերնին շտեռայ, բայց ձայ-
ներնին առաջին անգամը չէ որ ականջիս կը զար-
նեն. . . շէլա, Տուրկալ, Սունիասի. . . եթէ ա-
նոնք էին. . . այս, անոնք են, հաստատ եմ, պա-
տասխանէ՛, Գազի՛լ, պատասխանէ՛, միթէ կը սխա-
լի՞մ:

ԳԱԶ. Ո՛չ, տէ՛ր, ո՛չ:

ԺՕԲԺ. Մարիի ու Հէվայի յափշտակութիւնը .
միթէ իշխանուհւոյ հրամանաւը չէ՞ր:

ԳԱԶ. Տէ՛ր, ես ալ ձեզ նման կը կարծեմ:

ԺՕԲԺ. Սատանայ, մի՛ պանծար, սատանայ,
պիտի խլեմ աւարդ. (Գաղէն) Գազի՛լ, դու ինձ իշ-
խանութիւն և տէրութիւն խոստացար:

ԳԱԶ. Այո՛, տէ՛ր, խոստացայ և պիտի կատա-
րեմ:

ԺՕԲԺ. Ո՞ւր են ուրեմն:

ԳԱԶ. (շեռք ցցելով) Հո՛ն են, հո՛ն, դիցուհւոյ
մեհեանին մէջ. բայց անոնց տիրելու համար, պէտք
է մահը դիմագրաւել:

ԺՕԲԺ. Ամեն քաջութիւն և ամեն յանդգնու-
թիւն պիտի ունենամ. խօսէ՛ ուրեմն, խօսէ՛, ի՞նչ
պէտք է ընել:

ՄԹՕՓ. (Շեռք շփելով Ռեհեմի) Ես ալ կ'ուզեմ
դիւցապն մը ըլլալ:

ԳԱԶ. (Երեւ զլիտով արշամէն Տոբէնաւով) Պէտք է նախ

օգնել ինձ այս ձգտալարները դարձնելու:

ԺՕԲԺ. (Գաղէն Տոբէնաւով) Այո՛:

ՄԹՕՓ. Ա՛հ բարձրապատիւ. . . լա՛ւ զգուշու-
թիւն ըրէք, մի՛ քալէք սյուզամի արագութեամբ,
յիշեցէ՛ք թէ այս սալաքարները սաստիկ կեղծաւոր
են, այս անիծեալ քարայտակին վրայ՝ ձեր այս-
պէս քալելը տեսնելով՝ ոտքէս մինչև գլուխս կը
դողամ:

ԺՕԲԺ. (տեսերը կը շարժե ու արշամէն Տեղ արդէ զլաւիւ
Բանելով Յեղաղի պէս կը դարձնէ, Ռեհեմ Գաղէն յիշու-
տքը կը ծնէ, ինչոյն վանդակը կը Բացառի, դուռը կ'ընկ-
ու համարը կը հաղթուի. Ժօրժ շրտայաւ համարըն կ'անցնի
և երկրորդ դուռը Բանելով՝ երկրորդ տնօրէն Ռեհեմը և
Պաճմանիոյ արշամը կը Ռեհեմի) վերջապէս ահա՛, ահա՛
Հնդկաստանի գաղտնիքը որուն բոլոր Հնդիկք ան-
յաղթելի զօրութիւն մը կը յաւելուն. ահա՛ այն
բժժանքը որոնց սյնպէս կը հաւատան թէ՛ Հնդկաց
երջանկութիւնն ու հարստութիւնն են:

ԳԱԶ. Այո՛, կ'ըսեն սյուզ, տէ՛ր, և ճշմարիտ է:

ԺՕԲԺ. Գազի՛լ, հիմայ ի՞նչ պէտք է ընել:

ԳԱԶ. Մտէք ներս ու առէք քօղը: (Ժօրժ Ռեհեմ
կը Տօնէ. Գաղէն առաջադիւզով) Կեցէ՛ք, տէ՛ր, կեցէ՛ք:

ԺՕԲԺ. (տակնա՛ծ Ռեհեմէն դուռը ելլելով) Ի՞նչ կայ:

ԳԱԶ. Տէ՛ր, մոռցած էի նուիրական աւանդու-
թիւնը որ կը հրամայէ, ով որ դիցուհւոյ քօղին դալի,
ի՛նչին ժամու շանթահարեալ կ'լինայ:

ՄԹՕՓ. Ո՛հ, բարձրապատիւ, մի՛ դալք, մի՛
դալք:

ԺՕԲԺ. Առա՛կ և սնապաշտութիւն:

ԳԱԶ. (Շեռքը Ժօրժի երկնցիւնով) Տէ՛ր, ես բերի
զձեզ հոս և հիմայ կը վախճամ. եթէ ճշմարիտ է

այս, եթէ դիցուհին վրէժը առնէ. . . զգուշացէ՛ք, տէ՛ր, զգուշացէ՛ք:

ՍԹՕՓ. (նոյնպէս) Ա՛հ բարձրապատիւ, մի՛ դպիք, շատ կը վստիմամ՝ այս տիկին Պովհանիէն . . . կարծեմ ամեն բանի կարող է:

ԺՕՐԺ. (Գ. գլխի) Բարեկամ, միայն Քրիստոնէից Աստուածը իրաւունք ունի մահուան հարկանել . . . ձեր աստուածները կուռքեր են և իմ Աստուածս կը շանթահարէ զանոնք:

ԳԱԶ. (սոսիմօթ արշաւին նայելով) Հայհոյութիւն : (Ժօրժ կը յարտաւանայ) Տէ՛ր, 'ի սէր երկնից, կայնեցէք, 'ի սէր անոնց՝ զորոնք կը սիրէք, ալ յառաջ մի՛ երթաք:

ԺՕՐԺ. Գազի՛ւ, եթէ այս քօղին դպիմ և եթէ կայծակը չզարնէ զիս, պիտի հաւատամ թէ իմ Աստուածս միակ կենդանի Աստուածն է:

ԳԱԶ. Տէ՛ր, պիտի հաւատամ . . . հրաշք մը տեսած պիտի ըլլամ:

ԺՕՐԺ. Ուրեմն ծնրազրէ՛, ծնրադրէ՛, վասն զի հրաշայիքը պիտի կատարուի: (չորսուս Բեհեան կը ծփնէ):

ՍԹՕՓ. Մինչև անգամ չեմ համարձակիր աչքս բանալ:

ԺՕՐԺ. (յանդուրօքն յետոյ արշաւին իրայն տօղը ելելով) Նայէ՛, Գազի՛ւ, նայէ՛:

ԳԱԶ. (ծնրադրելով ու յետեւը երկնէ Բարձրացնելով) Տէ՛ր, քրիստոնեայ եմ, ճշմարիտ է քրիստոնէից Աստուածը:

ՍԹՕՓ. (Էլեարիւ վեր նետելով) Կեցցէ՛ Անդղիա:

ԳԱԶ. (ելելով) Տէ՛ր, հիմայ քօղը ձեռքերնիդ է. առէ՛ք նաև մատանին որ Պովհանիոյ մատը կը փայլի:

(Ժօրժ մարտնիկ Պովհանիոյ յետին հանելով էր մարդ կը դնէ) Այդ մատանիով և այդ քօղով դիցուհւոյ պատգամաւորը, բարձրագոյն հրամանատարը պիտի ըլլաք և անոնք գլուխնին պիտի ծռեն ձեր առջև ու պիտի հնազանդին ձեզ:

ԺՕՐԺ. (տարախաբէմօք) Էլ ասով պիտի աղատեմ Մարին և Հէվան, հօրս վրէժը պիտի լուծեմ և իր գործը պիտի ընցնեմ:

ՉԱՅՆ ՄԸ. (դրօն) Ո՛չ, ո՛չ, պիտի մեռնիս հիմայ: (Պրահօթն ինչ ներս կը ներսուի ու սալաւարի ինչ իրոյ կոնքելով շքս կողմն հնազանդութեանը կը լսուին):

ԳԱԶ. } (սարսփած) Ա՛հ, կորուսած եմք, կորուսւած:

ԺՕՐԺ. Կորուսած . . . բայց գոնէ այս ասիրատը չպիտի տեսնէ մեր մահը . . . (ստոյգարածօտ կամարջին կ'անցնի ու դաշտով Պրահօթին իրոյ ներսուելով շատ ցեպին կը ստոյգուի . Գառնէ, Սեօֆէ) Շո՛ւա, շո՛ւա պահուեցէք:

ՍԹՕՓ. Ուրիշ բան չեմ ուզեր: (դրօն սօրէ յայն ներ:)

ԳԱԶ. Կո՛ւ գա՛ն . . . սջի՛նչ կարող է հիմայ ազատել զմեզ. (Ժօրժ՝ Գ. գլխի և Սեօֆէ Գառնէն ինչ թել կը հրէ) բայց դուք չէ՛ք գար, տէ՛ր:

ԺՕՐԺ. Ո՛չ:

ԳԱԶ. Մեռնի՛լ կ'ուզէք ուրեմն:

ԺՕՐԺ. Ընդհակառակն ազրիլ և ամեն բան դիտնալ կ'ուզեմ: (սօրէ յայնեքը կը շարունակ . Ժօրժ Բեհեան ծփնելով արշաւին ետև կը պահուի . Յիսայի, Կրիստոնէի և Պրահօթի այլալեւ ալեւ կողմ ներս կը թափեն . Բեհեանը Բայ և դիտիլ արձանելով կը սոսկան):

մեռած է կանգէսի արեաց տակ , և քու դեղեցիու-
թիւնդ վաղը Տուրկալ—Սահլալի համայններուն տակ
պիտի թառամի . . . (Մարէ և Հեփայ և շարժին) կը
շարժին . . . պէտք չէ որ հիմայ տեսնեն զիս : (և
Կիւնի):

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՄԱՐԻ ՀԷՎԱՅ (արձնակալ արս կողմ և շայն)

ՄԱՐԻ (ազլած) Ա՛հ, ո՛ւր ենք մենք . . .

ՀԷՎ. Անշուշտ կ'երազենք . . . (չորս կողմ նայելով)
բայց ո՛չ . . . ո՛ւր ենք ուրեմն , ի՞նչ կը նշանակէ
այս :

ՄԱՐԻ Ա՛հ, պիտի խմանամ : (պտտահանին շար-
ժոյրը քանակով դուրս և շայն) Չեմ հասկնար . . . ի՞նչ
կը նշանակէ այս :

ՀԷՎ. Աստուած իմ , ի՞նչպէս այս անծանօթ
տեղը կը դանուինք :

ՄԱՐԻ (դուռը տեսնելով) Ա՛հ, կեցի՛ր , անշուշտ
այս սուներ բնակիչ ունի , ելլենք դուրս , մէկու մը
պիտի հանդիպինք , կը հարցնենք անոր :

ՀԷՎ. Այո՛, այո՛, իրաւունք ունիս , քո՛յր իմ :
(դուռը քանակ կ'առնին , դուռը շարժուի):

ՄԱՐԻ Փակեա՛լ, դերի՛ . . . (քրիստոսն քաղցոյն
էրայ կ'էնան) Աստուած իմ , ո՛րպիտի ձեռաց մէջ
եմք :

ՀԷՎ. (արդարանալով) Ո՛ւր են Սիր Էտվարտ և Սիր
Ժօրժ :

ՄԱՐԻ Քո՛յր իմ, քո՛յր իմ, յիշէ՛. երեկ Էտվարտ
կը ստակացնէր զմեզ Ժօրժի կենաց վրայ , և արդէն

արտասուքներնիս կը հոսէին , երբ մեռած կար-
ծածնիս յանկարծ երեցաւ . . . կենդանի էր , կ'ապ-
րէր . . . Հէվա՛յ, Հէվա՛յ, կը յիշէ՛ս :

ՀԷՎ. Այո՛, այո՛, քո՛յր իմ՛, կը յիշեմ. շարու-
նակէ՛ :

ՄԱՐԻ. Ժօրժ մեզի մնաս բարեաւ ըսելով՝ մեզի
հանգստանալու դրկեց . կը յիշեմ թէ՛՝ սենեակնուս
մէջ ծնրադրեալ իրեն համար կ'աղօթէինք . . . .
յանկարծ անն բան երազի մը կը դառնայ , զօրեղ
ձեռքեր կը՛րռնեն զմեզ . . . աչքերնիս կը դոցեն . . .
կը վերցնեն . . . կը տանին . . . հեռուէն հրացանի
ձայներ կը լսուին . . . այն ատեն թո՛ղ տաղնապ մը
կ'սկսի . . . խօսէ՛, այսպէս չէ՛, քո՛յր իմ :

ՀԷՎ. Այո՛, այսպէս է :

ՄԱՐԻ Սակայն անոնք՝ որոնք տիրեցին մեզ ,
անշուշտ նպատակ մը ունէին , անշուշտ հրամանի
մը կը հնազանդէին . . . : Ա՛հ, Աստուած իմ, ի՞նչ
պէտք է ընել , ի՞նչպէս դուշակելու է այս նորա-
տակը , և ո՞վ տուաւ այս հրամանը . . . :

ՁԱՅՆ ՄԸ. (դրսին) Ե՛ս : (օրերդ է կը սոսկան քաղց-
նագոռն դուռը քաղցուելով ձեւ և տեսնա՛նք որան առջև)

ՄԱՐԻ }
ՀԷՎ. } (սոսկմով ճիւղ մը արշափելով) Ձէլա իշխա-
նուհին :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆԻ ՁԷԼԼԱ

ՁԷԼ. Այո՛ ես , Ձէլա իշխանուհին . օրիորդք ,
չէ՛ք յիշեր որ երեկ ձեզի դարձեալ տեսնուինք ըսի :

ՄԱՐԻ՝ Ո՛ւր ենք ուրեմն , արկի՛ն :

ՃԵԼ՝ Ի՛մ տունս :

ՄԱՐԻ՝ } (ստեփանոս) Ա՛հ :
ՀԵՎ՝ }

ՃԵԼ՝ Ոչ թէ Պէնարիս , այլ Ալապահատ պա-
լատիս մէջն էք . երբ կ'ուզեմ որ բան մը ըլլայ ,
խիղճն կը կատարուի . արդ կը տեսնէք թէ յաջո-
ղած եմ : (ստեփանոսի ժողոտսով ճը) և բարի գալուստ
կը մտղթեմ ձեզ , հիւրք իմ :

ՄԱՐԻ՝ Տիկի՛ն , ի՞նչ է դիտաւորութիւննիրդ :

ՃԵԼ՝ Մտակայ ապագայ մը պիտի սպասասխանէ
այդ հարցման :

ՄԱՐԻ՝ Ուրեմն բանութիւն պիտի ընէք զմեզ հոս
կեցնելու համար , ինչպէս որ ըրիք յափշտակելու :

ՃԵԼ՝ Չպիտի վարանիմ :

ՄԱՐԻ՝ Բաց ուրեմն մեր թշնամին էք դուք :

ՃԵԼ՝ (անբռն յայտով) Կը տարակուսի՞ք :

ՄԱՐԻ՝ Այո՛ , արկի՛ն , կը տարակուսիմ , վասն զի
բան մը չենք ըրած : ձեր ատելութեան արժանա-
նալու համար . ըսէ՛ք , ի՞նչ ըրինք ձեզի :

ՃԵԼ՝ (հասազն) Ի՛նչ ըրիք ինձ , զիտնա՞լ կ'ուզէք-
լա՛ւ , զիտցէք ուրեմն : Մարի՛ , Ժորժ Մալքոյմ զքեզ
ճանչնալէն առաջ իմ սիրելիս էր . . . (Մարի՛ ծիւծի
կ'արշակէ) կը պաշտէի զինքը , կը հասկնամ , դո՛ւ
զողջար ինձմէ իր սիրտը , քեզի համար արհամարա
հեց , անդունեց ու ստքի տակ առաւ զիս . և դու
կը հարցնես թէ՛ ինչո՞ւ համար կ'ատեմ զքեզ :

ՄԱՐԻ՝ Տիկի՛ն , ի բոլոր սրտէ կը գթամ զձեզ :

ՃԵԼ՝ (ստորանայակն ինքստեմով ճը) Կը գթա՛ս զիս
. . . չեմ ընդունիր գթութիւնդ . պահէ՛ զայն քեզի
համար , վասն զի դու պէտք պիտի ունենաս :

ՄԱՐԻ՝ Ո՛չ ձեզի չափ , արկի՛ն , վասն զի ակա-
մայ ձեր իշխանական տիտղոսին , զձեզ կ'անարգեն
ու զիս կը սիրեն . իսկ արդ , պատճեցէ՛ք զիս ակա-
մայ յանցանքի մը համար . ձեր ձեռքին մէջն եմ ,
առէ՛ք վրէժնիր ձեր ատելեանէն , բայց քոյրս , քոյրս
անմե՛ղ է , բան մը չէ ըրած ձեզի և ձեր նախան-
ճոտ բարկութիւնը շիրնար իր վրայ տեղալ . . .
խնայեցէ՛ք քոյրս , ազա՛տ թողուցէք զինքը :

ՀԵՎ՝ (Մարի՛ն համբարելով) Ո՛հ , քո՛յր իմ , ինչո՞ւ
համար ազատութիւն կը խնդրես ինձ համար . աղէկ
զիտես որ չեմ ուզեր քեզմէ բաժնուիլ :

ՃԵԼ՝ Օրի՛որդ , հանդարտէ՛ . քոջդ պէս՝ դու
ալ իրաւունք ունիս ատելութեանս . կը մոռնա՛ս
թէ , երեկ Էտվարտ Մալքոյմ սիրելիդ , ինձ ամե-
նասաստիկ թշնամանք մը ըրաւ . կը մոռնա՛ս թէ՛
երբ զձեզ քովս առնելու համար եկած էի , « կը
վանտեմ զձեզ » րտաւ ինձ :

ՀԵՎ՝ Ա՛հ , արկի՛ն , իրաւունք ունէ՛ր . բնական
ազդեցութիւն մը կ'ըսէր իրեն թէ՛ դուք անողոր
և կատաղի թշնամի մ'էք :

ՃԵԼ՝ Ո՛վ որ զիս կը թշնամանէ , կը դատապար-
տուի . Ժորժ Մալքոյմ թշնամանեց զիս , ուստի
Տուրկալ—Սահիպի ատրճանակը դատեց զինքը . (Մա-
րի՛ ծիւծի աշխիւլով երեւը կը քոյն) Էտվարտ Մալքոյմ
ալ թշնամանեց զիս , ուստի իր վճիռը տրուած է .
եթէ դեռ կենդանի է , այսօր պիտի դադրի ապ-
րելէ :

ՀԵՎ՝ (Յետեքը ուրելով) Ո՛հ Աստուած իմ :

ՃԵԼ՝ (դեպ ՚ն քոսու երկուլով կը կ'անի) Հօլքա՛ր :
(օրիորդք) Այս դեռ սկիզբն է , օրիորդք . քիչ ժա-
մանակէն պիտի տեսնէք թէ ինչպէս վրէժ կ'առ-

նեմ : (Հօլթար կը ծփե) Հօլթար , այս օրիորդները
գետնափորը իջեցուցր և դու հսկէ իրենց վրայ ,
մինչև որ հրամաններս գան :

Հէլ . }
ՄԱՐԻ . } (ձեւըտի արջը ծնրադրելով) Իշխանուհի'
... (ձեւըտի յետոյ զոտը կը ցփե . Մարի և Հէլայ
արդաստեւով դասարս կ'ելեն Հօլթարի հետ . Սամիասի և
Տարիտը կը ծփեն :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՃԷԼԱՅ, ՏՈՒՐԿԱՅ, ՍՈՒՆԻՍԱՅ

ՏՈՒՐ. Կ'ողջունեմ ձեզ, իշխանուհի' :

ՍՈՒՆ. Թագուհի', աստուածք կը ժպտին չընդ-
կատանի վրէժխնդրոց թագուհւոյն . ուրախացէ՛ք,
վասն զի Պովհանի դիցուհւոյն պատգամաւորը ե-
րևցած է Հնդկաստանի մէջ :

ՃԷԼ . }
ՏՈՒՐ . } (աղա՛ծ) Ի՞նչ կ'ըսես :

ՍՈՒՆ. Երեկ անարժան մը ուղեւով Պովհանիոյ
նշխարքները յափշտակել, մեհեան մտած է , բայց
փոխանորդը դիցուհւոյ քօղը վրան ու մատանին
ձեռքը՝ մեհեանին մէջ Պովհանիոյ արձանին առջև
երևնալով շանթահարած է սպիրատը :

ՃԷԼ. Ո՞վ տեսաւ զինքը :

ՍՈՒՆ. Բոլոր քրմուհիք և Պրահմինք :

ՃԷԼ. Փորձը ունի՞ք , Սուներասի' :

ՍՈՒՆ. Յիւպպէ քրմուհին երդմնցաւ ինձ, Յիւպ-
պէ չկրնար ստել :

ՃԷԼ. (յողխական կերպարանով) Եթէ այդպէս է ,
ուրեմն յաղթութիւնը ապահով է . վաղը գիշեր վա-

աւար է մեղի համար՝ որուն յիշատակը ապաւնի
դարուց մէջ միշտ պիտի յիշուի , վաղը գիշեր պա-
տերազմի դաշտերուն վրայ՝ Պովհանիոյ քօղը իբր
պաշտպան դրօշակ՝ Սիվայի Անդրանիկ Որդւոյն
գլխուն վրայ ծալլած , արեան և ծխոյ մէջ պիտի
երևի մեզ :

ՏՈՒՐ. Վերջապէս Հնդկաստան պիտի աղատի :
ՍՈՒՆ. Եւ անգղիական իշխանութիւնը յաւի-
տեան պիտի անհետանայ մեր մէջէն :

ՏՈՒՐ. Արդէն այս վայրկենիս , Անգղիացիք սար-
սափած՝ խուճը խուճը կը ժողվուին Պէնարիսու մէջ :

ՃԷԼ. Ինչո՞ւ համար կը դողան . գիտե՞ն ուրեմն
իրենց համար՝ դիցուհւոյ պատգամաւորին սոսկալի
երևումը :

ՏՈՒՐ. Գեռ չեն գիտեր , բայց իշխանուհի' , գի-
տէ՞ք , երեկ երեկոյ Մալքօլմ ցեղին բնակարանին
այրիւր :

ՃԷԼ. (առանց շարժացման) Ա՛հ :

ՏՈՒՐ. Հրոյ մէջ Մարի և Հէվոյ աներևութացեր
կամ յափշտակուեր են . չէ՞ք գիտեր այս , իշխա-
նուհի' , Անգղիացիք ամեն կողմ կը փնտռեն յափըշ-
տակիչները :

ՃԷԼ. (խնդրաւով) Թող փնտռեն , չպիտի գտնեն :
(ցած յայնչե՛ Տարիտը) Այս յափշտակութիւնը ձեզի
ուրախութիւն պիտի պատճառէ : (ձերի կը ծփե) :

ՃԻՐ. (սանարհելով) Տերուհի' , Գաղիլ անուամբ
Հնդիկ մը ներս մտնել կ'ուզէ :

ՍՄԵՆՔԸ. (աղա՛ծ) Գաղիլ :

ՏՈՒՐ. Սակայն իշխանուհի' , ի՞նչ պիտի նշանակէ
այս . բան մը չեմ հասկնար . կարծեմ սատանան
կը խառնուի դործերնուս մէջ :

ձեւ. (ձեւերէ) թող դայ : (ձեւեր էլ ձեւեր, ձեւա-
 խորհեալ) Գաղի՛ւ. . . սոսկալի գործոյ եղբայր մը,
 այն երիտասարդը՝ որ հաւատարմութիւն խոստացած
 է ժօրժի, սակայն և այնպէս երեկ լ. Սինկլըթօնի
 առջև ժօրժ Մալքօլմի դէմ ամենաջախջախիչ վիա-
 յութիւն մը քրաւ. . . ուրեմն ո՞վ է այս սղան որ
 միանգամայն բարեկամ և թշնամի է անոր :

ՏԵՍԻԼ Ե.

ՆՈՅՆՔ. ԳԱԶԻԼ (Երբեք էլ չմտն)

ԳԱԶ. (Ի՞նչ որ յիշէ) Տղայ մը որ Պովհանիոյ
 գործոյ օգտին համար՝ Հնդկաց ընկերութեան և
 Մալքօլմի ցեղին շողքորթ բարեկամը եղած է :

ձեւ. Շնորհակալ ենք, բարեկամ. բայց ինչո՞ւ
 համար այդչափ դեղնած ես, վի՛շտ ունիս :

ԳԱԶ. Իշխանուհի՛, շատ արիւն կորոնցուցի :

ձեւ. Ո՞վ վիրաւորեց գգեզ :

ԳԱԶ. Պաշարման ատեն անդղիական դաշոյն մը :

ձեւ. (զարմօցմօք) Պէնկալովի պաշարման ներկայ
 էիր դու :

ԳԱԶ. Այո՛, իշխանուհի՛. եղբայր Սամիտ դիտ-
 նալով թէ՛ իմ վրաս վատահ են, արշաւանքին հա-
 մար զիս իրեն ընկեր առաւ. ես էի որ ամենէն
 առաջ ներս մտայ, բայց ժօրժի եղբայրը կտվարտ
 Մալքօլմ՝ զիս զարկաւ :

ձեւ. Որդեսա՛կ, յիրաւի արիւնդ իմ ծառայու-
 թեանս համար թափուած է. այս արեան ամեն
 մէկ կաթիլը վրագոյնս պիտի վճարուի քեզ :

ԳԱԶ. Շնորհակալ եմ, իշխանուհի՛, շնորհակալ

եմ. բայց ձեզի լուր մը, մեծ անձի մը այցելու-
 թիւնը պիտի աւետեմ :

ձեւ. Ո՞վ է այդ :

ԳԱԶ. Այս առաւ, շիրնալով ճամբան ոտքով
 քալել, գէշ ձիոյ մը վրայ հեծած՝ Պէնարիսէն ելել-
 լով կ'ուզէի գալ ձեր աղնուութենէն պատասպարան
 ու օգնութիւն խնդրել :

ձեւ. Երկուքն ալ պիտի արուին քեզ :

ԳԱԶ. Հոսկից երեք մղոն հեռու, փառաւոր շքա-
 դրոյ մը հանդիպեցայ. շատ մը պաշտօնակալներ՝
 փառաւորապէս հաղուած, և խուսի մը ծառայք
 ու գերիներ՝ սրանչելի դահաւորակի մը շուրջը կը
 պատէին, որուն մէջ կը նստէր մեծաշուք կերպա-
 րանօք ծերունի մը :

ձեւ. (հետաքրքրութեամբ) Ո՞վ էր այս ծերունին :

ԳԱԶ. Անունը հարցնելով իմացայ թէ կոմս Հի-
 տերասպատի կ'անուանէր :

ձեւ. (զարմօցմօք) Հիտերասպատի կոմսը՛, հո՞ս
 կու դայ. հո՞ս, իմ տո՛ւնս :

ԳԱԶ. Այո՛, տիրուհի՛, և չեմ կրնար կասկածիլ,
 որովհետեւ պաշտօնակալ մը հարցուց ինձ զբարեկամ
 որչա՞մի ատենէն Սլապահասի պալատը կրնանք
 երթալ :

ձեւ. (նշնայէս) Հիտերասպատի կոմսը՛, այն հա-
 թիւրամեայ ծերունի՛ն, որ ոչ մէկու մը կ'երևի, ոչ
 մէկը կ'ընդունի ու կ'պարի առանձին, իր լեռնային
 հին պալատին խորը զարմանալի չէ՞ այս, Տուրկա՛լ :

ՏՈՒՐ. Արդարև զարմանալի է :

ձեւ. Գիտէք դուք ալ թէ՞ զինքը Պովհանիոյ
 գործին միացնելու համար բոլոր աշխատութիւններս
 ՚ի դերև ելած էին. ամենեկն չէի յուսար, և ահա

այսօր ինքնին կու գայ հոս . կ'ուզեմ ընդունիլ զին-
քը իբր պատուաւոր հիւր մը : (հանկել) Ճիրի'ա :
(Ճերէր'ա և ճորէ) Ճիրի'ա , դնա իմացո՛ւր պաշտօնա-
կալաց և գերիներուն , թէ ամենքն ալ պատրաս-
տուին պատուաւոր շքադիր մը կազմելու . թող
պալատին բոլոր դռները բացուին : (դռնէն յայնք և
լսուին):

ԳԱԶ. Կը լսէ՞ք , կը լսէ՞ք , ահա՛ կու գան :

Ճէլ. Աճապարէ՛ , Ճիրի'ա , աճապարէ՛ : (Ճերէր'
և ճորէ) . Գաղլ յամբոտայլ և և հերեմէ) Որչափ որ մտա-
ծեմ , այնչափ կ'ոմնին այցելութիւնը կը խռովէ զիս :
ՏՈՒՐ. Ինչո՞ւ համար :

Ճէլ. Այս ծերունին որ իր իշխանութեան մէջ
միլիոնաւոր հպատակներ ունի , մեզի արգել՞ ալիտի
ըլլայ արդեօք , պատերա՞զմ կը բերէ իր հետը . . .
բայց ի՛նչ որ է՝ Հիտերապատի կ'ոմնին պէս դաշնա-
ւորի մը հետ ամեն ընդդիմակացութիւն յաղթուած
է կանխաւ : (չտողերը կ'սկսի մեծ աղաղակներով սրահը
մտնել . երաժշտութիւն . — Գահաւորակ մը և բերեմ որոտ
տով կայնած է ներքինի մը փարաւորակն հաջոտած . Հե-
րերոպոտի կ'ոմն յամբոտայլ փահաւորակն կ'ելլէ ու ներքե-
նին կ'ոմնած՝ կ'սկսի յարազանաւ . Բոլոր էշեանտ և և խո-
նարնին . Ճէլա ծնրադրելով կ'ոմնին յետք և համբարէ):

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՆՈՅՆՔ, ԿՈՄՍ, ՆԵՐՔԻՆԻՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԿՈՄՍ. Մի՛ խոնարհիք իմ առջև , դո՛ւտոր իմ .
Չեր մատաղ ձակաւը երկու թագ կը կրէ , ազնուու-
թեան և գեղեցկութեան . եթէ տարիքս ներէք
ինձ , ես կը պարտէի ծնրադրել ձեր առջև :

Ճէլ. Կո՛մս , խօսքերնիդ խիստ քաղցր են լսուե-
լու :

ԿՈՄՍ. Եւ քաղցր հնչուելու :

Ճէլ. Ինձ կը յայտնեն թէ բարեկամ կու գաք
հոս :

ԿՈՄՍ. Իրաւունք ունիք , դո՛ւտոր իմ , ձեզի իբր
կամարար բարեկամ կու գամ , և քիչ ժամանակէն
աւելի ևս պիտի ըլլայ :

Ճէլ. Ձիս ուրախութեամբ և հպարտութեամբ
կը ընուք . թո՛յլ տուէք ինձ կո՛մս , ձեզ ներկայաց-
նել իմ հիւրս և իմ բարեկամս Տուրկալ—Սահիպ
իշխանը : (Տորհալ և և խոնարհէ):

ԿՈՄՍ. Իշխանդ Տուրկալ—Սահիպ , լեռնային
մեծութեանս մէջ շատ անգամ ձեր երեւելի անունը
լսեցի . տուէ՛ք ինձ ձեռքերնիդ :

ՏՈՒՐ. (Յետք փալով) Շնորհակա՛լ եմ , կո՛մս :

ԿՈՄՍ. (Եր հերեմէներուն) Ձիս առանձին թո-
ղուցէ՛ք : (առնէն ալ և և մեկնէ . կ'ոմ , Տորհալ Բաղ-
մայնի փոյ և Ճէլա՛ ախտի մը փոյ և և նստի . ներքինի
էլ մը հերտան կայնած է):

Ճէլ. Կո՛մս , խօսեցէ՛ք , մտիկ կ'ընենք ձեզ :

ԿՈՄՍ. (Մեկուսի) Ահա՛ բարձրագոյն ժամը . պէտք
է որ իյնայ յետին քօղը : (Բարձր) Լսեցի թէ վիթ-
խարի գործ մը սկսած էք . կը ճանչնամ նպատակնիդ :

Ճէլ. (զարմացած) Ա՛հ :

ԿՈՄՍ. Այս նպատակն է Հնդկաց ընկերութիւնը
անհետացնել ու թամերլիտաց տէրութեան մէջ՞
Անդղիացիները ջնջել . ճշմարի՞տ են ասոնք :

Ճէլ. Ճշմարիտ են :

ԿՈՄՍ. Կը տեսնէք որ օտար սերունդին համար
ուներցած ատելութիւննիդ դաղտնիք մը չէ ինձ համար :

ՃԵԼ. Այս ատելութիւնը ժառանգութիւն մ'է, նախնիքներս թողուցին զայն ինձ իրենց արեամբ:

ԿՈՄՍ. (Գեղասէ) Եթէ մերժեցի մինչև այսօր Պովհանիոյ որդւոց ընկերութեան միանալու, որովհետև եթէ ոչ բարեկամ, գոնէ դաշնաւոր էի իրենց, դուռնք դուք երդմնացաք ջնջել, բակայն ձեր խորհուրդները հասկնալով՝ ոճիր մը կը համարէի գործին ընթացքը արդիւլը, և խոնարհ ձայնիւ կը կրկնէի «աստուածք պիտի որոշեն» այս պատճառաւ չեղբութիւն կը պահէի:

ՃԵԼ. Եւ այսօր ալ, կո՛մս, այսօր ալ, այսպէս չէ՞:

ԿՈՄՍ. Ո՛չ, ամեն բան փոխուած է: Անդդիացիք իրաւունքներս ուրացան, ազատութիւնս բռնաբարեցին, և իրենց ժպիրհ համարձակութեամբ զմեզ միացնող դաշինքները դրժեցին կամայ, պիտանի դաշնաւոր մը՝ անհաշտ թշնամի ըրին. ուստի ձեզի պէս որոշեցի ջնջել այնպիսի գորութիւն մը որ զմեզ կը ճնշէ ու իր հպարտութեամբը անազգական կը կարծէ զինքը. այսուհետև Հիտերասպատի կոմսը ձերն է, և իւր հետ իր հարստակները, գանձերը, կամքը և ամենէն աւելի բարոյական պաշտպանութիւնը. այսուհետև ջնջման գործը դորաւոր ու հաստատ պաշտպան մը պիտի ունենայ. գործածեցէ՛ք ոսկիս, ազգեցութիւնս և արիւնս:

ՃԵԼ. (Չայրենի գինեմուշեամբ) Ա՛հ, որպիսի՛ օր մ'է այս, որ երկու բարեբաղդ լուրեր սիրտս կը բաղդիւնեն. դիցուհւոյն պատգամաւորին երևումը և Հիտերասպատի կոմսին մեզի հետ միանալը: Ա՛հ, հիմայ վրտահ եմ յաղթութեան:

ԿՈՄՍ. Հիմայ կարգը ձերն է խօսելու գո՛ւտար իմ. ի՞նչ ըրիք մինչև հիմայ, ի՞նչ պիտի ընէք:

ՃԵԼ. Սպառեցի Հնդկաստանը, պատրաստեցի անհուն կործանումն որ երկու օրէն պիտի կատարուի: Հինգ տարի է անդադար կ'աշխատիմ, հինգ տարի է, ո՛չ օր մը անցուցած եմ առանց աշխատելու. դորժը կը քալէ ու կը մեծնայ սուռէրին մէջ. Կօլկօնտէ մինչև Բէնկօր, Օնտէ մինչև Պէնկալ, Տէլէիէ մինչև Մատրաս, Մատրասէ մինչև Նայբուր, վերջապէս ամեն տեղ, Հնդկաստանի երկրին վրայ հողացի չուանի և դանակի կրօնքը. զիս վրէժառուաց թագուհի ըրի. սպառեալ հանքերը՝ գաղանի բայոցներ և ստորերկրեայ լերանց խառնարաններ եղած են, որպէս զի մեր եղբարց համար կայծակներ հնարեն: Պովհանիոյ որդւոց ձեռքերը վարժեցնելու համար՝ անխոնջ ըմբիշներ կանգնեցի. Անդդիացիք մի՞թոյ մէջ գարնուելով կ'իյնան: (Կոմսը քաղնոսպէս կը սոսկայ) Ութ օր առաջ, Ֆանսիկարոց երկաթեայ ձեռքերը Նայբուրի մէջ Գովէյ գահերէցը խեղդեցին. չորս օր առաջ, Տէլէիէ մէջ, Սիր Ֆօլքսթօն թիւեղւոց դաշոյնին տակ կը խորդար երկու օր առաջ, և ասիկայ մեր ատելութեան արիւննահեղ զոհերուն վերջինն է, Պովհանիոյ որդւոց դանակը իմ հրամանաւս զարկաւ յանդուզն մը, Սիր Ժօհն Մալքօլմ, Պէնարխտու գառաւորը որ մեր գաղանիքը գիտէր:

ԿՈՄՍ. (Կրօնաւէճեանը դողել, յանկարծ կ'ելլէ յետը գաղտնի վրայ դնելով) Ա՛հ, ապիրատներ, ապիրատներ:

ՃԵԼ. } (սպառնալով) Իջտան, ի՞նչ կ'ընէք:
ՏՈՒՐ. }

ԿՈՄՍ. (Կոմսը քաղնալով) Ապիրատս Անդդիացիք, անիծեալ սերունդի զաւակներ, պիտի կործանիք:

ամենքնիդ ալ ինչպէս ասոնք կործանեցան :

Ներք. (Բէկառէ) Որպիսի՛ վիճակ , Աստուած՛ իմ , որպիսի՛ վիճակ . մտքերս գլխուս վրայ կը կ'մղնին :

Ճէլ. Հիմայ , կո՛մս , գիտէ՛ք ինչ որ ըրած եմք , կրնա՞նք ձեր վրայ վտանակ :

ԿՈՄՍ. Ձեր դաշնաւորն եմ ես : (Բէկառէ) Վերջապէս գտայ հօրս սպանիչները :

Ճէլ. Արդէն Անգղիացի անուան համար՝ առելութեանս առջև ամեն բան զոհեցի և պիտի զոհեմ դարձեալ . կո՛մս Հիտերապատի , ժամէ մը պիտի տեսնէք թէ՛ ի՞նչպէս վրէժ կ'առնէ ձեւս իշխանուհին :

ԿՈՄՍ. (Բէկառէ) Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ : կը վախցնէ զիս : (Սօկրէ ներս ժողովել ձեւսյնէ կը ծօղենայ):

ՍՕԿ. (ցած յայնէն) Տիրուհի՛ , ձորժ Մալքօլմ տեսնուած չէ ամենևին , իսկ Էսովարտ կ'աւարի : Նամակնիդ իրեն տուի և պիտի գայ :

Ճէլ. (Բէկառէ) Արդարև ամեն բան կ'օգնեն ինձ . երբ կամիմ անկարելին կարելի կ'ընեմ : (Էւրը) Սօկօ՛ր , երբ գայ , իմացու՛ր ինձ : (Սօկրէ Խոնարհելով կը Բէկէ . ձեւս կոմսին դառնալով) Կո՛մս , օտարականի մը այցելութիւնը կ'աւետեն ինձ՝ զոր պէտք է 'ի նմին ժամու ընդունիմ նուիրական գործին համար . պիտի հաճի՞ք ներել ինձ , եթէ ձեզմէ ժամ մը հեռանամ , կարելի է յոգնած էք , թոյլ տուէք ինձ զձեզ սենեակս տանելու , կը յուսամ թէ զայն ձեզի արժանի պիտի գտնէք :

ԿՈՄՍ. Շատ ծեր եմ , աղջիկս , բայց աստուածները իմ երիտասարդութեանս ոյժը թողուցին ինձ . յոգնութիւնը անձանօթ է ինձ համար . փոխանակ

երթալ ինձ մատուցած հանդատութիւննիդ վայելելու , կը փափաքիմ ձեր պալատին սարտէզները տեսնել , որոնց վրայ բոլոր Հնդկաստանի մէջ կը խօսին , իբր սքանչելեաց սքանչելիք :

Ճէլ. Թող փափաքնիդ կատարուի , հա՛յր իմ , Տուրկալ—Սահիպ իշխանը պիտի հաճի պալատիս ու պարտէզներուս պատիւները ընել ձեզ : (Տարիալ կը Խոնարհէ . կոմս կ'ելլէ Դերէնէն կոմսած) Կո՛մս , ժամէ մը պիտի տեսնուինք դարձեալ . այս երեկոյ ձեզի հանդէս մը կը պատրաստեմ , հանդէս մը՝ որ ձեզի արժանի պիտի ըլլայ :

ԿՈՄՍ. Հանդէս մը :

Ճէլ. Այո՛ , վրէժխնդրութեան հանդէսը :

ԿՈՄՍ. (Դերէնէն կոմսած՝ Տուրկալէ հետ դասը ելլելով Բէկառէ) Ի՞նչ պիտի պատահի հոս :

Ներք. (Բէկառէ) Երեք տէրութեանց Սուրբերը պաշտպանեն մեզ . ի՞նչպէս պիտի ազատինք այս պատահարէն : (տեղին ալ կը Բէկէն . Էսովարտ դերէնած՝ Սօկրէ հետ ժողովել ձեւսյնէ ասօն կը Խոնարհէ . Սօկրէ կը հեռանայ):

ՏԵՍԻԼ Է.

ՃԵԼԼՍ . ԷՏՎԱՐՏ

Ճէլ. (Խորքեան կերպով խորալով) Ռուբին եկա՞ք , Ար Էտվարտ :

ԷՏՎ. Կը կասկածէի՞ք , տիկին . կը կարծէիք թէ՛ Ալապահատի պալատնիդ մատակ վաղորին անձա՞ւն է . ո՛չ , կը սխալիք , Էտվարտ Մալքօլմ երբէք վախչունի , ա՛հա՛ հանդարտ և համարձակ է : Այս սուտու Սօկոր նամակնիդ տուաւ ինձ . կը գրէիք թէ՛

պիտի կրնաք տեղեկութիւն տալ ինձ օրիորդաց վիճակին վրայ . տիկի՛ն , ահաւաստիկ եկայ :

Ճէլ . Ի՞նչ կ'ուզէք :

ԷՏՎ . Ո՞ւր են օրիորդները :

Ճէլ . Օրիորդները հոս են , այս պալատին մէջ՝ ուսկից բնաւ չպիտի ելլեն :

ԷՏՎ . Հո՞ս , ձեր պալատին մէջ . տիկի՛ն , երդմնեցած էի հանդարտ կենալ , բայց համբերութիւնը սահման մը ունի . ուստի մի խաղաք ինձ հետ այնպիսի խաղ մը որ անվտանգ չպիտի ըլլայ . տուէ՛ք ինձ սիրուհիս և եղբորս սիրուհին :

Ճէլ . Ո՛չ , չպիտի տամ :

ԷՏՎ . Վերջին խօսքերնիդ ե՞ս է , տիկի՛ն :

Ճէլ . Այո՛ , վերջին խօսքս այս է :

ԷՏՎ . Բայց ուրեմն ինչո՞ւ զիս հոս բերել տուիք :

Ճէլ . Չարութեան փոխարէն ձեզի չարութիւն տալու համար :

ԷՏՎ . Չարութիւն . . . ի՞նչ ըրի ձեզի ուրեմն :

Ճէլ . Կը մոռնա՞ս այսպէս շուտ , բայց ես կը յիշեմ . ձեւա իշխանուհին անոնցմէ չէ , որոնք շուտով թշնամանաց կը ներեն . երեկ նախատեցիր , վնասեցիր և ոտքիդ տակ առիր զիս . ես ալ այսօր վրէժս կ'առնեմ քու սիրտդ խորտակելով և օրիորդները Պովհանիոյ դո՛հ ընելով :

ԷՏՎ . (Թորհոսփեմօք) Տիկի՛ն , վախցի՛ր , դողա՛՛ ձայնէս որ քեզի դէմ պիտի բողոքէ , զգուշացի՛ր ձեռքէս որ պատրաստ է արիւնդ հոսեցնել :

Ճէլ . (Թաղաւորն ինքուստօք ջը) Հա՛ , հա՛ , հա՛ :

ԷՏՎ . Կը ծաղրե՞ս զիս , թշուա՞ւ կին . . . (Ճէլ . Ետէ՛ օյե՛կէ Բոնեւով) շո՛ւտ խօսէ , ո՞ւր են օրիորդները . . . օրիորդները կ'ուզեմ , ապա թէ՛ ոչ . . . :

Ճէլ . (Ինքս յայնօք ջը) Մի՛ մօտենար , Էտվարտ , դիտցիր որ ձեւա չվախնար : (Էտվարտ կը յիշէ ձեւան) Ասպետաց առասպելները գլուխդ դարձուցած են . ինքզինքդ Գալաօր մը , Էսթրանդեան լծին Լանսլորը կը կարծես , և այն վիսլասանական ժամանակին քաջերուն պէս կը կարծես թէ՛՝ պալատիս տէրը դու ես :

ԷՏՎ . Տիկի՛ն , ես ո՛չ Գալաօր և ո՛չ Լանսլոր եմ . միայն սիրուհիս կ'ուզեմ , իմ սիրուհիս և եղբորս սիրուհին . եթէ՛ դէմ կենաս , ամբողջ բանակով մը պիտի խլեմ զանոնք ձեռքէդ :

Ճէլ . (Ինքուսով) Հա՛ , հա՛ , հա՛ . Սի՛ր Էտվարտ , բան մը կը մոռնաս որ խիստ օգտակար է . ինչպէս որ օրիորդները՝ այնպէս ալ դո՛ւ , չպիտի կրնաս այս պալատէն դուրս ելլել , ասկէց վերջը գերիս ես :

ԷՏՎ . Գերի՛դ . . . (Դաւաճիքը Կալեւով ձեւանէ ջրայ կը ներսնէ) Ա՛հ , ես քու գերի՛դ , վա՛տ կին . . .

Ճէլ . (Կոտորով) Օգնութիւն , օգնութիւն : (Կոտորը կը Բացատէ , Սօկօր և երկու Հնդիկ Էտվարտէ ջրայ ներսնելով կը Բոնեն) :

ԷՏՎ . Ա՛հ , վատե՛ր , աւաղակներ՛ : (Ճէլա որոտս յայն կը ինքայ) ձեւա՛ , վա՛տ , յիշէ՛՛ այս . եթէ՛ մարդիկը կը թողուն զիս , Աստուած վրէժս պիտի լուծէ :

Ճէլ . Պիտի տեսնենք , Սօկօ՛ր , լա՛ւ հսկէ այս մարդուն վրայ . եթէ՛ փախչիլ ուզէ , սպաննէ զինքը : (Սօկօր խոնարհելով Էտվարտը կը դանկ . Խոտու Բաղճանիան Հնդկաց , նաև կո՛տ , Տորիւլ և այլն) :

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՅՆՔԻ ԿՈՄՍՍՈՒՐԿԱԼ ԿՈՒՆԵԱՍԻ ԵՒ ԱՅԼԵ

ՍՈՒՆ. Իջևանուհի՛, կամքերնիդ կատարեցիս ահա՛ սուսկալի գործոյ եղբայրք. ամենքն ալ սլատրաստ են ձեր հրամանաց :

ՃԵԼ. Զաւա՛կք Պովհանիոյ, մտիկ ըրէք զիս : Զեզի խնայեցելու մեծ լուրեր ունիմ : (Լաւա՛նիան) Մեր մարգարէից գուշակած գաղտնի գլխաւորը երևցած է Հնդկաստանի մէջ : (Խաբախա՛նիան Բազմա՛նիան Բեջ) Պովհանի յանձնած է իր քօղը և մատանին անոր, որուն ներկայութիւնը անտեսանելի է մեր մէջ :

ԿՈՄՍ. (Բեկա՛նի) Գաղիլ իրաւունք ունէր :

ՃԵԼ. Վաղը գիշեր, երբ Գալիլի աստղը լերանց ամենաբարձր գագաթին վրայ փայլի : այն ատեն պիտի միանա՞ք ամենքնիդ ալ, փիզաց գերեզմանատան մէջ, Արկայի՛ չարութեան աստուծոյ արձանին առջև :

ԱՍԵՆՔԸ. Այո՛, այո՛, սլատրաստ ենք :

ՃԵԼ. Հո՛ն բարձրագոյն հրամաններ պիտի ընդ ունիք ընդհանուր ջնջման համար :

ԿՈՄՍ. (Բեկա՛նի) Աստուած աղատութիւննիս կ'ուզէ, սահմանեալ տեղը գիտեմ հիմայ :

ՃԵԼ. Պովհանիոյ պաշտպանութիւնը յայտնապէս կը տարածի մեր վրայ. Հնդկաստանի իշխանաց աւանանց գորաւորը, Հիտերապատի կոմսը մեր հետ կը միանայ՝ նուիրական գործը կատարելու համար. զիցուհին մեր պարզեաց կ'սպասէ, իրեն արժանի զոհեր պիտի մատուցանեմ : Սօհ'օր, բանտարկեալը

(Սօհ'օր Էրզրոյն յետեւը կապած ներս կը բերէ) Ահա՛ մէկը, բիչ մը վերջը միւսներն ալ պիտի ցցնեմ ձեզի :

ԿՈՄՍ. (Կոտ Ելլելով) Աստուած՛ իմ, ի՞նչ կը տեսնեմ, եղբայրս :

ՃԵԼ. (Սօհ'օրէ) Հիմայ օրիորդները :

ԿՈՄՍ. (Բեկա՛նի) Օրիորդները՛. ո՛հ, Աստուած իմ. . . կը դողամ. այս անյայտութիւնը մահէն սուս կայի է : (Հօգար օրիորդները կը բերէ, որոնք հերարշայ, որեղնած և ճերմակեց հագած կը յորնեն) Ո՛հ, նախազգացուցանե՛րս, նախազգացուցանե՛րս :

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՆՈՅՆՔԻ ՄԱՐԻՆ ՀԷՎԱՅ

ԷՏՎ. (սոսիմա՛ք) Հէվայ, Մարի՛ :

ՀԷՎ. (Էրզրոյն տեսնելով) Էսվայ՛րա, Էսվայ՛րա, շղթայակալ : (օրիորդէ կ'առնէ Էրզրոյն Գրիգորի ներսէն Հնդկի գաղտնիքով կ'արգիւնէն :)

ԷՏՎ. (Կարապետա՛ք) Աւազակներ՛, թող Աստուծոյ և Անդղիոյ արդարութիւնը խորտակեն զձեզ :

ԿՈՄՍ. (Բարիտա՛նի Կարապետ Կարապետի Էրզրոյն զրոյ կը Բարիտայնէ) Լուէ՛, Անդղիացի՛, լուէ՛ :

ԷՏՎ. Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ :

ԿՈՄՍ. (ցած յայնի) Մի՛ խօսիր, թող որ ազատեմ զքեզ,

ԷՏՎ. (զայն ճանաչալով Բեկա՛նի) Եղբայ՛րս, եղբայ՛րս :

ԿՈՄՍ. (նայնի) Լուսեթի՛ւն : (Կը նորի Բազմա՛նի զրոյ :)

Հիվ. (պահպանաց) Ի սէր երկնից, գթացէ՛ք ինձ,
'ի սէր երկնից մի՛ գոցէք ճամբաս. Էտվարտ զիս
կ'ուզէ, կ'ուզեմ իր քովը երթալ. ինչո՞ւ համար
դերի ենք, ինչ կ'ուզէք մեզմէ :

Ճե՛լ. (Ինչո՞ւ յայնչ մը) Պիտի դիտնար հիմայ. Սո-
կո՛ր, թող բացուի գերեզմանը : (այս միջոցին արեւո-
րանը կը փոխուի ու քերեզման մը կը ներկայացնէ : սասկա՛մ
Քաղցնախեան միջ. Սօկոր քերեզման երթալով դռաւը կը բա-
նայ) Տուրկալ—Սահի՛ւլ, երբ խոստանամ, խօսքս կը
կատարեմ միշտ. այս օրիորդաց մէկը ձերն է, ո՛րը
որ կ'ուզէք առէք, բայց միւսը գերեզմանին համար
ստեղծուած է :

ԱՄԻՆՔԸ. (սոկմամբ) Ա՛հ :

ԿՈՄՍ. (Քարեզմանը շարեւէ միտում) Ա՛հ, այս-
չտիս բաւական է. բայց ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ կրնամ
ընել. . .

Հիվ. Կենդանի թաղուի՛լ, մեռնի՛լ այսպիսի
ծաղիկ հասակի մէջ և այսպիսի սոսկալի մահուամբ.
Աստուած իմ, մի՛ թողուր զիս :

ՄԱՐԻ. (շայն քրկեւէ) Քո՛յր իմ, քո՛յր իմ, բան
մը չպիտի կրնայ բաժնել զմեզ : (Էտվարտ շարեւէ քրեզման
դռնի մտնողն էր կ'ուրէ) :

Ճե՛լ. Եղբա՛րք, Պոլհանի կ'սպասէ. թող կա-
տարուին իմ և դիցուհոյ հրամանները : (Հնդկէ՛ք
դաշտներով կը բռնեն Մարին որ զանոնք քովն հետացնե-
ւէ՛ ձեւայէ ասօնը կը ծերադրէ) :

ՄԱՐԻ. Տիկի՛ն, գթացէք արտասուքներուս,
խնայեցէք քոյրս. իրմէ նախատինք մը չէք կրած,
ազատ թողուցէք զինքը :

Հիվ. Մարի՛, լաւ գիտես որ այդ կինը անողոր
է, ինչո՞ւ ինձ համար թողութիւն կը խնդրես իրմէ :

ՄԱՐԻ. Տիկի՛ն, կը համարեմ ձեռքերնիդ, կը
պաղատիմ ձեզի՛ ինչպէս կը պաղատին հօր Աս-
տուծոյ. . . գթութիւն, աիկի՛ն, գթութիւն, ո՛չ
թէ ինձ համար, այլ իրեն. . . զարկէ՛ք զիս, եթէ
ձեզի զո՛ն մը պէտք է, առէ՛ք զիս, ես պատրաստ
եմ մեռնելու, ինձ համար չարչարանքներ հնարե-
ցէք, բայց խնայեցէք զինքը, թող ապրի նա, թող
ապրի քոյրս :

ԿՈՄՍ. (ժեղում) Ներկայ գտնուիլ այս տեսարա-
նին և լռե՛լ. սոսկալի է այս. զօրութիւնս կ'սպառի,
սակայն պէտք է, պէտք է որ լռեմ :

ՄԱՐԻ. (քրկեւան) Քո՛յր իմ, քո՛յր իմ :

Ճե՛լ. Բաժնեցէ՛ք, և թող հրամաններս կա-
տարուին : (Հնդկէ՛ք Հեզան Քաժնեւէ քերեզման կը քանին)

ՄԱՐԻ. (ծերադրեւէ) Տիկի՛ն, գթութիւն, գթու-
թիւն. . . (յոսասհար) Ա՛հ, քո՛յր իմ, քո՛յր իմ :

Հիվ. (քերեզման մտնելով) Մնաս բարեաւ, Մարի՛,
մնաս բարեաւ, Էտվարտ, մէկզմէկ վերը, երկնքը
պիտի տեսնենք :

ԷՏՎ. (քանդակելով) Դահլիճք, ուրեմն սպաննե-
ցէ՛ք զիս, սպաննեցէ՛ք զիս : (Սօկոր քերեզմանին դռաւը
կը քոյրէ) :

ՄԱՐԻ. (դիտար յայնչ) Ա՛հ, կը մեռնիմ, . . . (կ'սկի-
նաւորէ. Հնդկէ՛ք կը բռնեն շայն) :

ԴԱՁ. (քաղցրապէս կ'սինն ծօրեւալով՝ ցած յայնչ) Տե՛ր,
ի՛նչ պէտք է ընել :

ԿՈՄՍ. (նշնայեա) Համբերութիւն, համբերու-
թիւն :

Ճե՛լ. (Մարին ցցեւէ) Սօկո՛ր, դահաւորակ մը
պատրաստէ՛ և թող այս օրիորդը անմիջապէս
Տուրկալ—Սահիպի կանանոցը մտնէ : (Սօկոր խոնարհե-

լով ինչ որ Բեկե . Կանե Բե Հնդկի Բարեի քառորդ ինչ որ Կանեի պո-
տալով . ձերեթ Երես ինչ որ Կանե:

Ձերի Իշխանուհի . . . (ցած Կայնեա ձեւայն Երես ինչ
Կանե):

Ձեւ . (Կարճանալով Գաղտնապէս Կանեի ինչ որ Կանե) Ան-
կարեւի է , չեմ հաւատար :

Ձեր . (Բարե) Ստիպան տիկի'ն , ճշմարիտ է ըսածս :

Ձեւ . Ո՞վ ըսաւ քեզի :

Ձեր . Երազիրը կազմողներէն մէկը :

Ձեւ . Այդ մարդը կը ստէր :

Ձեր . Բայց , տիրուհի , երդմնացաւ Պովհանիոյ օրհն-
անալ անուան վրայ :

Ձեւ . (Իրոհեւով) Լա'ւ , ձերի'ն , մի' հեռապար ,
երբ գործելու ժամանակը գայ , պատրաստ եղիր :
(ձերեթ Իտարակեւով Բարեի'ն Կանե ինչ որ Կանե):

ՍՕԿ . (Իրեւանի'ն Բանային ձեւայն Կանե) Տիրուհի ,
անա' գերեզմանին բանային :

Ձեւ . Սունիտի , ա'ն այս բանային . քեզ կը
յանձնեմ Պովհանիոյ զոհերուն վրայ հսկելու խը-
նամբը :

ՍՈԿ . (Բանային Կանեով) Ենտրհակալ եմ , իշխա-
նուհի :

Ձեւ . (Կետ 'ե Էրազիր երեւելով) կը տեսնես , Սիր
Էտիմ'րա , ինչպէս վրէժս կ'առնես :

ԷՏՎ . (Երազիր Զանաթեոսի Գրեյնեւով) Սպասէ' , օր
մը պիտի գայ որ դու ալ այսպէս պիտի կապուիս ,
և դու քեզ յաղթողներէն գլխաւորի'ն պիտի խընդ-
րես :

Ձեւ . (Կանեով) Բայց դու չպիտի տեսնես :

ԷՏՎ . Ո՞վ պիտէ :

Ձեւ . Վաղը գերիներուս դնողակին տակ պիտի
կնաս :

ԷՏՎ . Վաղը քուկդ չէ , տիկի'ն , վաղը Աստուծոյ
է , իր կամքը պիտի ըլլայ և ոչ քուկդ :

Ձեւ . (Բարեի'ն Կանե) Երեւոյցէ'ք այս մարդը խա-
ւարին գործը : (Հնդկի'ն Կանեով Էրազիրը ինչ որ Կանե .
ձեւա Կանեի'ն Զանաթեոսի'ն Կանե) Հիմայ կարողը երկուք-
նուս է , կ'ոմն Հիտերասպատիս (Կանե անպէտք գիտանին
ճոյս նստած է . ձեւա Զանաթեոսի'ն) կ'ոմն , ինչպէս գտար
այս հանդէսը :

ԿՈՄՍ . Կատարեալ :

Ձեւ . Ուրեմն դաշնաւոր էք ինձ , կը պաշտէ'ք
Պովհանին :

ԿՈՄՍ . Այո' , կը պաշտեմ , և ձեզի պէս կը խընդ-
րեմ իրմէ Հնդկաց ատելի ընկերու'թեան կործա-
նումը . կը խնդրեմ որ դիցուհին հաճի լսել զիս և
ուսկնդիր լինիլ աղաչանացս :

Ձեւ . կը լսէ զձեզ , կ'ոմն , կը լսէ ձեր աղաչանք-
ները . Հնդկաց ընկերու'թեանը պիտի ջնջուի աշխար-
հիս երեսէն և յետին Անգղիացին որ իր արիւնք
պիտի թափէ . . . (որոտայն) դ'ու պիտի ըլլաս Ժորժ
Մալքոլմ : (Զանաթեոսի'ն Կանե ընկերու'թեան Կանեի'ն
Զորժի անունը կը լսուի):

ԺՕԹ . (որ Կանեի կերպարանդ ատած էր , ստիպաթ կեւի)
Մատնու'ծ , մատնու'ծ . բայց տակաւին չպիտի
կրնար տիրել ինձ : (Կանեի'ն Կանեով ձեւայն ճոյս ինչ
նեոտի . Սոյր և ձերեթ Զորժի ճոյս յարյակեւելով կը Կանեի):

ՍՕԹ . (որ ներքինի'ն կերպարանդ ատած էր , Կանեի)
Տխու'ր պատահար , որպիսի'ք բրիտաց բոյնին մէջ
ինկանք :

Ձեւ . (Սոյրը ցնեւով) Այս մարդն ալ դաւաճան
մ'է , բունեղէ'ք զինքը : (Կանե Բե Հնդկի'ն Սոյրը կը
Կանե):

ՍԹՕՓ. (յուղեւ) Խեղճ Գաթթի, քեզ շտեմած
պիտի մեռնիմ. ա՛հ, չես գիտեր որչափ չարչար
բանք կը քաշեմ հոս :

Ճէլ. (յուղեւի ետեւ) Հիմայ, ամենքն ալ ձեռքիս
մէջն են. Ժօրժ Մալքում, կրցի՛ր կանգ էսի ախը-
ներէն աղատիլ, բայց այս անգամ չպիտի կրնաս,
կ'երդնում որ չպիտի կրնաս այս անգամ ձեռքէս
աղատիլ. գերեզմանին դուռը երկրորդ անգամ
պիտի բացուի քեզի համար, ուրտեղ պիտի մեռնիս
Հէվայ Պիւրթէլի հետ : (Տարեւել) Տուրկա՛լ, այս
միջոցիս Մարի, կանանոցիդ մէջ կը դանուի, փու-
թացէ՛ք սէրերնիդ Ժօրժ Մալքումի սիրուհւոյն ցցնել :

ԺՕԲԺ. (տակնաբ) Ա՛հ, վա՛ւ, վա՛ւ կին . . . .
(Տարեւել դուռը կը ներսուի. Ստանիսի քերեզմանին դուռը
կը բանայ. Հնդէկէ անտեղի աղաղակներով քերեզման կը դանին
Ժօրժը) Աստուած կը թողու զիս . . . ո՛հ, ախա՛ս,
մարեցաւ Մալքումի սերունդը, կորսուեցաւ Ժօրժ
Մալքում և իւր սիրելիները . . . (Բլուտիւ ծառելով քե-
րեզման կը մտնէ):

ԳԱԶ. (Բողոքնաղես Ժօրժի մօտենալով ցած յայնիս)
Միայն ես կ'ապրիմ, աէ՛ր. յուսա՛, յուսա՛ միշտ :

(վարագոյրը կ'ընէ)

ՊԱՏԿԵՐ Ե.

(Գերեզման. — Պովանեղ, Բողոք. — Խորը երկաթե դուռն
քերեզմանին կեղծարարը կարծի ժամանակին դուռն
զբաց՝ զարմանալի մեղեդարձով քերեզմանէն դուռն
դուռն զբաց միայն կանխեղ մը կը շարտէ : Հէվայ, հերարչակ
սա քերեզման երկու յետին մեջ աստ՝ Բողոքն զբաց ծնրա-
քերեզման կը հեծեծէ. Ժօրժ, Բլուտիւ Բաց կը ննջէ)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԺՕԲԺ. ՀէվԱՅ

ԺՕԲԺ. (Երազել) Մարի. . . Մարի. . . Տուր-
կա՛լ, մի՛ մտանար . . . վախցի՛ր վրէժի՛նդբութե-
նէս . . .

Հէվ. Ա՛հ երազի՛ն մէջ անգամ չմտանար. (Յե-
տեւ երկնէ վերցնելով) Աստուած իմ, բարեբարու-
թեան և գթութեան Աստուած, գթա՛ մեր վրայ-
աէ՛ր, կ'ընդունիմ վճիռներդ, բայց այսպէս մեռ-
նի՛լ, քրոջմէս բաժնուած մեռնի՛լ, մեռնի՛լ առանց
վերջին անգամ մ'ալ արեւին լոյսը, ծաղիկները,
լեռները և գեղդալարները տեսնելու . . . ո՛հ, սոս-
կալի է այս. աէ՛ր, երբէք թշնամանած չեմ դքեղ
ու ծնրադրեալ թողութիւն կը խնդրեմ քեզի . ա-

դատէ՛լ զմեզ, հսկէ՛լ Էտիփարտի վրայ և պաշտպանէ՛լ Մարի քոյրս : (Կ'արքունիք)

ԺՕՐԺ. (արքունիքի վարչական-ընթացքի շեղանքի կը նայն ու տո՛ղ երեւոյժ յետո՛ւ ուսին զբայ ին Գնէ) Աղօթէ՛, քո՛յր իմ, աղօթքը կը մխիթարէ և կ'ախտիէ, բայց Աստուծմէ միայն համբերութիւն խնդրելու է և ոչ կեանք. վասն զի այս անողորմ գերեզմանին դուռը, յաւիտեան դոցուած է մեր վրայ, այս կամարը մեր վերջին շունչը պիտի մարէ :

ՀԷՎ. (Յետո՛ւ ընտրելու ընտրելով) Բայց ի՞նչ ըրինք այսպիսի անդուժ մահուան մը արժանանալու համար :

ԺՕՐԺ. (դուռ-ընթացք) Իշխանահին դատապարտեց զմեզ :

ՀԷՎ. Ինչո՞ւ համար կ'ատէ զմեզ այս կինը :

ԺՕՐԺ. Վրէժը կ'առնէ . . . վաղը Անդրիայուց արիւնը պիտի ողողէ բոլոր Հնդկաստան :

ՀԷՎ. (Կ'աղէ ելել, բայց ինչու՞ զարթեալ է ինչո՞ւ) Ժօ՛րժ, այժմ կը նուաղի . . . տենդ ունիմ . . . թաւհուժիւն մը կը տիրէ ինձ . . . ինձ այնպէս կը թուի թէ մահը կը մօտենայ :

ԺՕՐԺ. Հէվայ, սիրելի Հէվայ, Նախախնամութեան զօրութիւնը անշափ է և իր կամքերը անձանթ կեն մեզ. մինչև յետին վայրկեան յուսալու է. քաջութիւն, քո՛յր իմ, քաջութիւն :

ՀԷՎ. Քաջութիւն. կարելի՞ է, ամեն մէկ ժամ նոր վիշտ մը կը պատճառէ ինձ, ծարաւութիւնը կ'սպառէ զիս, և կողմամբ թէ յիմարութիւնը բոլոր մարմնոյս կը տիրէ :

ԺՕՐԺ. (Կ'արքայէ) Կենդանի թաղուել, և չկրնամ խորտակել այս պատը, չկրնամ կտրել այս դուռը, չկրնամ ազատել այս զուտը և իմ սիրուհւոյս օգ-

նութեան երթալ, ապիրատին կապերէն խել զայն, զոր վաթար ճէլլա տուաւ անոր . . . : Ա՛հ, այս խորհուրդը սիրտս կը նողակացնէ ու երակներուս մէջ արիւնս կ'այրէ : Հէվայ, Հէվայ, իրաւունք ունիս. ես ալ քեզի պէս կ'զգամ թէ՛ ՚հաքս կը շուարի :

ՀԷՎ. (յոստահարութեամբ) Իսկա՛րտ, ա՛լ չպիտի տեսնեմ զքեզ. ո՛հ, եթէ գիտնայիր ո՞րչափ կը սիրէի զքեզ : (տարբերութեամբ կը հանքն ու ծարած յայնմ) Ժօ՛րժ, Ժօ՛րժ, գթութիւն, սիրտս կը խորտակի . . . կը խեղդուիմ. օ՛գ . . . օ՛գ տուր ինձ :

ԺՕՐԺ. (վարչական) Օ՛գ. գերեզմանէն օ՞գ կը խնդրես :

ՀԷՎ. Ուրեմն աղօթեմ դարձեալ : (կը ծնրաբեր ու յետո՛ւ իրար «եղբւ՛ւր» Ա՛հ, ո՛չ չեմ կրնար, անկարող եմ :

ԺՕՐԺ. (արքունիք) Որպիսի՛ տագնապ. և բան մը չկրնամ ընել. ա՛հ, գլուխս այս անիծեալ պարիսպներուն զարնելով պիտի ջախջախեմ : (արքունիքի ստոր երէ՛ն յայն ինչ լսուի) :

ՍՈՒՆ. (արքունիքի ստոր) Եղբա՛րք, տեսէ՛ք, առաւօտեան Աստղը հորիզոնէն կ'ելլէ. նեւեղը հոս անոյը կրակարանին մէջ. կրակը՝ որ Պովհանիոյ պատուոյն համար կը վառի, միայն զոհերուն կատարումէն յետոյ պիտի մարի : (արքունիքի ստոր ինչ արքունիք) Աղօթե՛նք, աղօթե՛նք : (Կ'երթնն) :

ԺՕՐԺ. (ճիւղ ընելով) Այս երկաթեայ դրան ետև ձայն մը կը լսեմ. դահիճք կը հսկեն :

ՍՈՒՆ. (արքունիք) Ո՞վ կու գայ հոս :

ՃԵՎ. (նայելու) Ե՛ս, ճէլլա. (գերեզմանին ծոթնալով) Պահապանք, Պովհանիոյ զոհերը դադրեցան ապրելէ :

ՍՈՒՆ. Ո՛չ, իշխանուհի՛, երեք օրէն ։

ՃԵԼ. Երեք օրէն . բայց շատ երկար է . այո՛, խիստ երկար . (Կրէնք ընկալ) բան մը չեմ լսեր, մահուան լուսթիւնը կը տիրէ ։ Սուեհասի՛, պէտք է լինցնել ։ Քանի մը լուրեր գիտ Պէնարիս կը կանչեն, ո՞ւր պիտի մնամ մինչև երեկոյ և ուսկից փիղաց դերեզմանատունը պիտի երթամ ջնջման նշանը տալու համար, միայն մահն է ուսկից ա՛լ չեն գար . կ'ուզեմ ետևս դիակներ թողուլ և ոչ կենդանիներ ։

ՍՈՒՆ. Հրամայեցէ՛ք ուրեմն, թագուհի՛ ։

ՀԵՎ. (Կերտն) Ա՛հ, Աստուած իմ, ի՞նչ պիտի հրամայէ արդեօք ։

ԺՕՐԺ. (Կրէնք ընկալ) Միայն ձայներուն չճկոցը կը լսուի, բայց չեմ կրնար խօսքերնին որոշել ։

ՀԵՎ. Ե՛հ, ի՞նչ հոգ . որովհետև ալ չենք յուսար, որովհետև ոչինչ կարող է գմեղ աղաթել ։

ՃԵԼ. Բանտարկեալները Պովհանիոյ չուերեցի . երբ գիտ տանող կառքը իմ իշխանութեանս սահմաններէն անցնի, մէկը պիտի գայ ըսել ձեզ «դիցուհին կ'ապասէ» ։ (Երկու Հրէնք ընկալ) Այն ատեն այս երկու եղբայրք գերեզման մտնելով՝ պիտի գործածեն դաշտնին ։

ԺՕՐԺ. } (Կերտն սուսմաօք) Ա՛հ ։
ՀԵՎ. }

ՍՈՒՆ. Ղիցուհոյն կամքերը հլու պիտի գտնեն զմեզ ։

ՃԵԼ. Վստահ եմ ։ (Գաղիէ) Գաղի՛լ, որդեա՛կ իմ, քովարտ Մալքօլմի դաշոյնը Պէնկալովի պաշարման ատեն արիւնդ հոսեցուց, վրէժիւնդ բութիւնդ քու ձեռացդ կը յանձնեմ . երբ որ նշանը տրուի, դու

պիտի առաջնորդես թիւկերը կովարտ Մալքօլմի բանտը ։

ԳՍԶ. Շնորհակալ եմ, իշխանուհի՛ ։

ՀԵՎ. Ա՛հ, Աստուած իմ ։

ԺՕՐԺ. Գաղի՛լ, Գաղի՛լ ճէւայլ՛ հեռ . ի՞նչ պիտի նշանակէ այս ։

ՃԵԼ. (Յետք դեռ 'ի քերեզման փորածելով) Անիծեալնե՛ր, Պովհանիոյ առաջին դոհերը դուք պիտի ըլլաք ։ Սուեհասի՛, մեր այնչափ ատեն Անգղիոյ իշխանութեան տակ ծուած ճակատնիս պիտի վերականգնի՛ ա՛լ չխոնարհելու համար . այս գիշեր պիտի տեսնուինք դարձեալ փիղաց գերեզմանատունը ։ (Կ Երկն)

ՀԵՎ. Ժօ՛րժ, Ժօ՛րժ, միացիր ինձ . այնչափ կը նեղուիմ որ կը խնդրեմ Աստուծմէ գիտ իրեն կանչելու ։

ԺՕՐԺ. (Չարկեցեալ) Մարդկային հպարտութի՛ւն, ծռէ՛ գլուխդ . ահա՛ այս տղան ինձմէ քաջ է . դեռ կրնայ աղաչել, իսկ ես . . . անիծել ։

ՀԵՎ. (աղաչելի շօյնով) Բարեկամի՛ց իմ, եղբայր իմ, մի՛ հայոցեր . կը մոռնամ ուրեմն որ քիչ մը առաջ կ'ըսէիր ինձ «քաջութիւն» ի՞նչ ըրիր քու քաջութիւնդ ։

ԺՕՐԺ. Քաջութի՛ւնս . . . ա՛հ, ի՞նչ բանի ծառայեց ինձ քսան անգամ մահը դիմադրաւող քաջութիւնը . ի՞նչ բանի ծառայեցին ինձ Պովհանիոյ մեհեանէն գողցած այն քօղը և այն մատանին, որք կը արտաէին մեծագոյն իշխանութիւնը տալ ինձ . . . և ոչ բանի մը . ո՞ւր առաջնորդեցին զիս, այնչափ համարձակութիւն, այնչափ խորամանկութիւն և զօրութիւն . . . փակեա՛լ մնալ գերեզմանի մէջ՝

տղու մը հետ, զոր երդմնացած էի պաշտպանել. մինչ-
դեռ այժմ կարելի է, սիրուհիս, պարսպ տեղը կը
յուզէ Տուրկալ—Սահիպի բազկաց մէջ . . . Ա՛հ,
Գազի՛լ, Գազի՛լ, ինչո՞ւ համար յոյս ցցուցիր ինձ,
քանի որ այս յոյսը միայն երազ մ'էր. ինչո՞ւ հա-
մար ձեռքիս մէջ դրիր այն բժժանքները, այն խա-
բերայ եզեաները՝ որք չկրցին ազատել ոչ զիս և ոչ
սիրելիներս : (դեժէք Բոցեւել Գրագողէն Վրայ կ'էջնայ)

ԳԱԶ. (դրսէն կամաց մը դուռը շարժելով) Տէ՛ր,
տէ՛ր :

ԺՕՐԺ. (յանկարծ ցտպելով) Ո՞վ է այս . . . (դրան
ձօրեմալով) Ո՞վ ես դու :

ԳԱԶ. (նայնպէս) Ես եմ, տէ՛ր, ես, ձեր հաւա-
տարիմ ծառան :

ԺՕՐԺ. Գազի՛լ. բայց ինչո՞ւ ներս չես մտներ :

ԳԱԶ. Անկարելի է. վասն զի գերեզմանին բա-
նալին Սիվայի ճիրաններուն տակն է, և ես չկրցի
զայն յափշտակել :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն գրեզ տեսնելու և համբուրելու
համար պիտի կտորեմ այս դուռը . . . (դրան Վրայ կը
յարջակէի)

ԳԱԶ. Ո՛չ, տէ՛ր, ո՛չ, զգուշացէ՛ք, վտանգը ա-
ւելի պիտի մեծցունէք. թողէք որ ես հոգամ ձեր
ազատութիւնը. մտիկ ըրէք : (տառելի ևս ցած) Ճէ՛լա
իշխանուհին զիս Սիր Էտվարտի վրայ բանտապան
դրաւ, ուստի անոր ազատութիւնը իմ ձեռքս է .
միայն ասկէ վերջը ձեր ազատութեան վրայ պէտք
է խորհիլ : Պահապանք կը քնանան, քիչ ժամանակէն
իշխանուհւոյ պատգամաւորը պիտի գայ զանոնք
արթնցնել, որն որ ձեր մահուան նշանն է :

ԺՕՐԺ. } (երեսնի Բոցեւել) Ա՛հ :
ՀԷՎ. }

ԳԱԶ. Բայց մի՛ վհատիք ամենեւին, կարելի է
դուք ալ ազատիք. տէ՛ր, գերեզմանին դրան վրայ
վանդակաւոր պատուհան մը կը տեսնէք : (Յօթ և
Հէ՛լայ պարտահանը կը դիտեն) Նշանին ժամանակ, աշ-
քերնիդ միշտ այն պատուհանը ըլլայ, ձեր ազատիչը
անկէ՛ ներս պիտի մտնէ. մնաք բարեաւ, չըլլայ թէ
պահապանք կասկածի երթան :

ՀԷՎ. երթաւ բարեաւ, աղնիւ բարեկամ. ո՛հ,
երանի թէ բոլոր ըստծներդ ճիշդ ըլլային, երանի
թէ՛ Սիր Էտվարտ ազատիք :

ԳԱԶ. վստահ եղէք ինձ : (կը հեռանայ)

ԺՕՐԺ. Աստուած իմ, յիշաւի վշտացեալները
անմխիթար չես թողուր :

ՀԷՎ. Ի՛նչ, ուրեմն չե՞ս յուսար որ ազատինք :

ԺՕՐԺ. Այդ ըսել չեմ ուզեր, սիրելի քոյր իմ.
կ'ըսեմ թէ Աստուած երբէք չմոռնար իր հաւա-
տարիմ ծառաները : (դրսէն սրտէ յոյնք կը լսուի)

ՍՈՒՆ. (դրսէն) Ո՞վ է այդ :

ՋԱՅՆ ՄԸ. (նոյնպէս) Գիցուհին կ'սպասէ :

ԺՕՐԺ. Նշանը . . . արդէ՛ն : (պարտահան կը նայի)

ՍՈՒՆ. Լա՛ւ : (երէն— Հնդկաց) Պատրաստ եք :

ՀՆԳԻԿԻՔ. Այո՛, պատրաստ եմք :

ՍՈՒՆ. Եկէք ուրեմն ու կատարեցէ՛ք պարտքեր-
նիդ. բայց նախ օգնութեան գոչեցէք գիցուհին և
պատրաստեցէք դաշայննիդ :

ԺՕՐԺ. (սարսալով) Ա՛հ, կու գան : (Ֆշր պարտահանը
նայելով) Բայց ժամանակը կ'անցնի, ո՞ւր է, ո՞ւր է
մեր . . . հրա՛չք մը ըրէ Աստուած իմ, հրա՛չք մը :
(յանկարծ պարտահանին ներս հրագոյն ծրար մը կը ներսուի)

Ժօրժ շրայու ծրարը տակելով Պովհանիոյ քօղը՝ ո՛հ , ազատութիւնն , ազատութիւնն :

Հե՛վ . Ժօ՛րժ , 'ի սէր Աստուծոյ , ի՛նչ կ'ըսես :

ԺՕՐԺ . (ստորկոսեմօք) Տղա՛յ , մի՛ յուսահատեցըներ զիս , հնազանդէ՛ . (Յետագայ զրայն լրայն տրե կը ցցնէ) Պառկէ՛ այս քարին վրայ , աճապարէ՛ , աճապարէ՛ : (Հէ՛փայ տրին լրայ կը պատկէ . Ժօրժ տօղը Հե՛վայն լրայ կը ծածկէ ու ինչ զոգային երե կը պահուի):

ՏԵՍԻԼ Բ .

ՆՈՅՆՔ . ՍՈՒՆԻԱՍԻ , (Զահ յը բռնած) ԵՐԿՈՒ ՀՆԴԻԿ

ՍՈՒՆ . (գերեզմանին դռուը բանալով) Մտէ՛ք ու զարկէ՛ք : (Հնրեկէ դուշոն 'ի յետին ներս կը յարձակէ . Բայց զեցրահայն տօղը դեմելով կը սոսկան):

ԺՕՐԺ . (ցած յայնիւ Հէ՛փայն) Ելի՛ր ու քայէ՛ : (Հէ՛փայ տօղին ձեզ բարոզին ծածկուած կը կանգնէ . Հնրեկէ կը ծընարարեն Հէ՛փայն սաջն):

ՍՈՒՆ . (խոնարհելով) Դիցուհւոյն քօղը՛ :

ԺՕՐԺ . (որտ ելելով հնչական յայնիւ) Այո՛ , դիցուհւոյն քօղը . խոնարհեցէ՛ք , ստրուկնե՛ր , խոնարհեցէ՛ք Պովհանիոյ պատգամաւորին առջև և յիշեցէ՛ք ո՛վ որ ձեր մէջէն հոս պատահած դազմոնիքը մատանէ , պիտի շանթահարուի Պովհանիոյ ձեռամբ :

ՀՆԴԻԿԻՔ . (ծնրադրեալ) Պիտի լռենք :

ԺՕՐԺ . Լա՛ւ , ապա թէ՛ ոչ՛ վա՛յ ձեզ : (Ֆնչրեա Հնրեկէ ծնրադրած են , Ժօրժ գերեզմանին դռարս կը ներսնէ նոյնպէս Հէ՛փայ տօղին ձեզ ծածկուած):

(վարաբայրը կ'էջնէ)

ՊԱՏԿԵՐ Զ .

(Մենամարտութեան . — Պովհանիոյ մարանին . — Տարիալ — Սահեպէ դաւադին ձեզ՝ դեմաներով զարդարուած սրահ մը . ժարաբայրը բացուած արեւ Տարիալ Բարիալեմօք կը ճեմե)

ՏԵՍԻԼ Ա .

ՏՈՒՐԿԱԼ (ստանկին)

ՏՈՒՐ . վերջապէս չկրցի համոզել . խեղճ Մարի , Ժօրժ Մալքօլմի անունը տակաւին չմոռցաւ . երեք օր է ոչ կը խօսի , ոչ հաց կ'ուտէ և ոչ կը քնանայ . երեք օր է աչքերը չեն դադարած արտասուք թափելէ . եթէ օր մ'ալ այսպէս շարունակէ , պիտի մեռնի . . . : Սակայն պէտք է որ ազատեմ զինքը , պէտք է որ մեծ փորձը դործադրեմ : (զանգակը կը հնչէցնէ . Մի՛ֆա կը ճոնէ) Մինտա՛ , ա՛ռ այս բանալին , բա՛ց անկողնոյս դիմացը դռնուող՝ փայտեայ կարասիքը , որուն վերի յարկը՝ արծաթէ սրուակ մը , շառագոյն արխեսայ մը և ոսկեայ սկահ մը կը դռնես , սրուակը և սկահը արխեսային վրայ դի՛ր ու ինձ բեր . եթէ առանձին չեմ , դրան ետև սպասէ մինչև որ ես զանգակը հնչեցնեմ , միայն այն ատեն ներս պիտի մտնես , հասկցա՛ր :

ՄԻՆՏԱ . Այո՛ , մեծապայծառ տէ՛ր :

ՏՈՒՐ . Գնա՛ ուրեմն ու աճապարէ՛ : (Մի՛ֆա կը

մէնի . Կանանցին Կողմն դուռն մը կը բացուի . Մարի՛
Այնպէս ինչպէս կը յորնէ դեղնած , հերարչակ և աչքերը ար-
բաստօտ լի . Այնպէս կը հերասանայ :

ՏԵՍԻԼ Բ .

ՏՈՒՐԿԱԼ . ՄԱՐԻ

ՄԱՐԻ (արհամարհանօտ Տարիայի Դայելուք) Իշխան ,
անգո՛ւթ էակ , դարձեալ չարչարելու համար բե-
րել կու տաս զիս քովդ :

ՏՈՒՐ . Մարի՛ , միթէ չարչարանք մ'է քեզի ըսե-
լը , քեզի կրկնելը թէ՛ կը սիրեմ գքեզ :

ՄԱՐԻ Այո՛ , վասն զի քու սէրդ նախատինք
մ'է ինձ :

ՏՈՒՐ . Մարի՛ , չհասկցա՞ր ուրեմն թէ՛ որչա՛փ կը
սիրեմ գքեզ :

ՄԱՐԻ . Բան մը հասկնալ չեմ ուզեր :

ՏՈՒՐ . Եթէ գիտնացիր . . .

ՄԱՐԻ . Բան մը գիտնալ չեմ ուզեր :

ՏՈՒՐ . Մտիկ ըրէ զիս գոնէ :

ՄԱՐԻ . Բան մը լսել չեմ ուզեր :

ՏՈՒՐ . (Բարկաւիեամբ որդի քեան զարնելով) Սակայն
պիտի խօսիմ , և պէտք է որ խօսքերս ահանջդ մտնեն :
զիս անգթութեան կը դատաւարտես , Մարի՛ , և
դու ես որ սիրաս ձեռացդ մէջ բռնելով՝ անգթա-
բար կը ձմկես . ուրեմն յանցաւոր եմ գքեզ սիրե-
լուս համար . յանցանքը ինձմէ աւելի քուկդ է ,
քուկդ՝ որուն գեղեցկութիւնը կը փայլի արեգակի
պէս . իմ յանցանքս միայն աչք ունենալ է . . . :
Անօթ և վատութիւն կ'ըսես , ուրեմն ամօթալից

սէր մ'է քեզի մատուցած սէրս Մարի՛ , իշխան մ'եմ
ես , անբաւ հարստութիւն ունիմ . իսկ արդ՝ ոտքիդ
առջև կը դնեմ անունս , պատիւս , հարստութիւնս
և կեանքս :

ՄԱՐԻ . Կը մերժեմ և պիտի մերժեմ դարձեալ :

ՏՈՒՐ . Որովհետեւ վստահ չես ինձ , և այնպէս
կը թուի քեզ թէ՛ խօսքերուս տակ մատնութիւններ
կան . հեռացո՛ւր մտքէդ այս անմիտ սոսկումները ,
հաւանէ՛ կինս ըլլալ , և ես կը խոստանամ ձեր օրի-
նաց և կրօնքին պատուիրած բոլոր օրէնքները կա-
տարել , այսպիսի անքակտելի միութեան մը կապը
ամրացնելու համար . Մարի՛ , հաւատա՛ ինձ , աննենդ
եմ , կը սիրեմ գքեզ , կը սիրեմ գքեզ . . . (Կոպէ
Մարնէ Գրէլ :

ՄԱՐԻ (Եր Կողմնելով) Իշխան , մի՛ մտեմար ինձ .
անկարելի է ըսածդ , ես միայն Ժօրժը կը սիրեմ :

ՏՈՒՐ . Ե՛ն , Ժօրժ Մալքօյմ մեռած է :

ՄԱՐԻ . Դու սպաննեցիր զինքը , այնպէս չէ՞ :

ՏՈՒՐ . Ես և կամ ուրիշ մը , ի՞նչ պէտք է միայն
թէ՛ իմ ախոյեանս չէ ալ :

ՄԱՐԻ . Տուրկա՛լ , եթէ Ժօրժ կենդանի է , իր
ամուսինն եմ , իսկ եթէ մեռած՝ իր որբւարին :

ՏՈՒՐ . (Խոփա) Պիտի մոռնաս զինքը ու զիս պիտի
սիրես :

ՄԱՐԻ . (յանդճնաբար) Գիտե՞ս ուրեմն այնպիսի
մեղութիւն մը , որ ինձ ազդած ատելութիւնդ և
նախատինքդ սիրոյ փոխադրէ :

ՏՈՒՐ . (Բարկաւիեամբ) Յանդո՛ւզն տղայ , կ'արհա-
մարհես զիս . զգուշացի՛ր :

ՄԱՐԻ . Տուրկա՛լ , չեմ վստահար քեզմէ , վասն զի
Աստուած կը պաշտպանէ զիս :

ՏՈՒՐ. Կռէ՛ խօսքերդ, օրիո՛րդ, և մի՛ մոռնար թէ՛ ձեռքիս մէջն ես :

ՄԱՐԻ. Այո՛, գիտեմ, բայց դու ալ մի մոռնար, դու ալ Աստուծոյ ձեռքին մէջն ես :

ՏՈՒՐ. Մարի՛, անդամ մ'ալ կ'ըսեմ. կամ կինս պիտի ըլլաս և կամ պիտի մեռնիս :

ՄԱՐԻ. Ա՛հ, իշխա՛ն, կը պաղատի՛մ քեզ. շնորհք մը, շնորհք մը : (Ծնրադրելով) Սպաննէ՛ դիս, պիտի օրհնեմ գքեզ. ո՛հ, կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, զիս յօրժի միացո՛ւր :

ՏՈՒՐ. (հանդարտութեամբ) Ուրեմն ո՞րը կ'ընտրես. սէ՛րս՝ թէ մահը :

ՄԱՐԻ. Մահը, մահը, աճապարէ՛, մի՛ վարանիր :

ՏՈՒՐ. Լա՛ւ, գոհ եղիր ուրեմն : (շնորհակէ ինչ հընչեցնէ. Մինքս ափսեան յետք ներս ինչ հընչեմ) Վար դի՛ր ու դնա՛ : (Մինքս ափսեան սեղանին վրայ դնելով ինչ հետանայ. Տարիալ՝ քառասնէն ժը՛ որտակը պարանանազ հիւնէն ինչ հընչեմ Վարե՛ն կու գոյ) Ա՛ն այս և խմէ՛, Մարի՛, մահն է այս. բայց տակաւին ժամանակ կայ . . . միայն բառ մը ըսէ, և պիտի ապրիս :

ՄԱՐԻ. (Տարիալէ յետեւն քառասնը յափշտակելով) Ահա՛ քեզի բառ մը : (Ինչ խօսի ու քառասնը Տարիալէ առջեւ ինչ ներս) Վերջապէս ազատեցայ ձեռքէդ. . . Տուր կալ—Սահի՛պ, անիծեա՛լ ըլլաս, անիծեա՛լ ըլլաս մինչև կեանքիդ վերջը : (Կամայ կամայ ինչ նստադէ դիտանին վրայ. Տարիալ ստորանայական կերպով ինչ խնդայ) Ա՛հ կը վախցնես զիս . . . 'ի սէր երկնից, թո՛ղ զիս որ խաղաղութեամբ մեռնիմ, մի՛ նայիր երեսս այդպէս :

ՏՈՒՐ. Հա՛ հա՛ հա՛. հաւատացիր թէ՛ պիտի մեռնի՛ս :

ՄԱՐԻ. (սոսկմամբ) Բանդագուշանք, . . . (Երեւել ինչ

բոցէ) Կը լսեմ ձայնդ, բայց չեմ հասկնար ըսածներդ :

ՏՈՒՐ. Կարծեցիր թէ՛ ձեռքէս ազատած ես. բայց ո՛չ, աղէկ ինկար քեզի համար լարուած որու գայթի՛ն մէջ : Մարի՛ Պիւրթէլ, մահը չէ խմածդ, այլ յետին թմրութիւնը : (Մարի սոսկման ճիշտը առջակելով դիտանին վրայ կ'եղնայ) Քանի մը վայրկեանէն միշտ կենդանի ու միշտ արթուն պիտի ըլլաս, բայց հոգւով և մարմնով անշարժ. այն ատեն հըռ ստրուկ մը պիտի ըլլաս ինձ, բոլորովին իմս պիտի ըլլաս, և ես բռնութեան պէտք չպիտի ունենամ. իմացա՛ր հիմայ, օրիո՛րդ. կ'ուզե՛ս տակաւին քու տմարդի հպարտութեամբդ արհամարհել զիս : (Մարի առջեւ քայլ կ'անդիմացանայ. Տարիալ տարտիտութեամբ) Ահա՛ հիմայ իմս ես, Մարի՛. ոչ մարդիկ և ոչ աստուածք պիտի կրնան գքեզ ձեռքէս խելի :

ԺՕՐԺ. (սոսկման ներս յորհելով) Միմիայն յօրժ Մալքօլմ : (Տարիալ ինչ կորսէ)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՈՅՆԻ, ԺՕՐԺ

ՏՈՒՐ. (կորսել) Ժօ՛րժ Մալքօլմ. ո՛հ կատաղութեանս :

ԺՕՐԺ. Այո՛, յօրժ Մալքօլմ որ կու դայ աւարդ ձեռքէդ յափշտակել :

ՏՈՒՐ. Ժօ՛րժ Մալքօլմ, պալատիս մէջ մտար, պալատս գերեզմանդ պիտի ըլլայ : (սեղանին ճօրեանաւով կ'որդէ շնորհակէ հընչեցնել. Ժօրժ տարճանակը սողցելով) Չգուշացի՛ր, Տուրկա՛լ, եթէ փոքր աղմուկ մը հանես, գիտցած ըլլաս որ ստքիս առջև կը տապալեմ գքեզ :

ՏՈՒՐ. (հնազանդելով) Ուրեմն պիտի սպաննե՞ս զիս :

ԺՕՐԺ. Սպաննե՛լ զքեզ. պա՛հ. սպանութիւնը ձեւայի և Տուրկալի պէս վատերուն կը ձգեմ :

ՏՈՒՐ. Ի՞նչ կ'ուզես ուրեմն :

ԺՕՐԺ. Մարի՛ն, Մարի՛ն :

ՏՈՒՐ. Զպիտի տամ :

ԺՕՐԺ. Ուրեմն պատերա՛զմ : Դատ ատենէ՛ ՚ի վեր կը փափաքիմ արեանդ գոյնը գիանալ. ուստի երկուքնիրս ալ զինեալ ենք, պաշտպանե՛լ զինքդ Տուրկալ — Սահիպ : (ապրճանակը մեջը խօսելով՝ սաւր՛ի յետին Տուրկալէ զրոյ կը նեպոտի. Տուրկալ կը մերկացնէ սաւրը. — Մենամարտութիւն. — Տուրկալ սաւրը յետին յգնելով ժօրժի մեջէն ապրճանակը կը յաճչապէս — երեւին կը պարզէ. ժօրժ սաւրը Տուրկալէ կը մեղելով) Ա՛հ, աւազա՛կ, մեռի՛ր ուրեմն :

ՏՈՒՐ. (կնիւնով) Պիտի մեռնիմ ես. . . բայց վրէժս լուծած կը մեռնիմ. կարսուած ես, ժօրժ Մալքօս. . . (կը մտնէ. — Գրեմն որտէ յայնեք կը լսուին. Գործը և ծառայտ դատչաններով ներս կը լսուին):

ԱՄԵՆՔԸ. (ժօրժի զրոյ յար յայնելով) Ի մա՛հ, Ի մա՛հ :

ԺՕՐԺ. (Մարին յայն յետին զրոյ կը պատկեցնէ ու բարձր յայնով Պոզիանիոյ ժողովն ցցնելով) Պանուն մատանուց ՚ի ծուեր, ՚ի ծուեր ամենքնիդ ալ. ձեր տէրն եմ ես. զիցուհուց հրամանաւ սպաննեցի Տուրկալ — Սահիպը և իր հրամանաւ այս պաղաւտը և հարբատութիւնները ձեզ կու տամ :

ՀՆԳԻԿԻ. (ժօրժի առջև ձնադրելով) Խնարհուի՛ր ինձ :

ԺՕՐԺ. (Մարին բերած յամբարացի դասը ելելով) Զոհերը սպասեցի, հիմայ կարգը դահիճներուն է :

(վարժուցը կ'ենէ)

ՎԵՐԶԱԲԱՆ

(Փէղաց քերականագրան կարճանամը. — Յաղթաթիւն Անգղիացաց. — Մահ ձեւայի. — Գեղէր. — Փէղաց քերականագրան մեղրեղը Անգլայի արձանը. — Սօյօք ներս մոնելով փառքաւոր զը կը շատ արձանին առջև շատաղ լայսին. Ինչոյն նորօրէնալ լայ զը կը ծագէ)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՍՕԿՕՐ (առանջին)

ՍՕԿ. Անգղիացուց համար այս լայը Ասաղ մ'է, իսկ մեր եղբարց համար նշան մը՝ որ կ'իմացնէ իրենց թէ կրնան գերեզմանատուն մտնել. . . . (դրեմն որտէ յայնեք. Սօյօք մոնէ կ'ընէ) կու դա՛ն. . . (դեպ ՚ի քերականագրան դասաղ երթալով՝ մոնողներան հետ յոժ յայնին կը խօսի):

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՃԷԼԼԱ, ՅԻԻՊՊԷ, ՍՈՒՆԻՍՄԻ, ՍՕԿՕՐ ԵՒ ԱՅԼԵՆ
(ներս մոնելով արձանին առջև կը խնարհին)

ՃԷԼ. (արձանին ապրճաններան զրոյ ելելով) Վառեցէ՛ք ջահերը : (ծառայտ ջահերը կը շատնէ. քերականագրանը կը լսաստարութի) Սուկիասի՛, Պովհանիոյ զոհերը մեռա՛ն :

ՍՈՒՆ. Այո՛, թագուհի՛ :

ՃԷԼ. (աւրախութեամբ) Յիւզուլէ՛, սիրտս ցնծութեամբ և հպարտութեամբ կը խորդայ : Այս գիշեր գեղեցիկ է ինձ համար. վրէժս առի, թշնամիներս անհետացան, և ես հասայ յաղթութեան վայրկենին :

ՅԻՒՊ. Այո՛, վաղը՝ ճէլա իշխանուհին բոլոր
Հնդկաստանի թագուհին պիտի ըլլայ :

ՃԷԼ. Ինչո՞ւ էամար Տուրկալ—Սահիպ ներկայ չէ :

ՉԱՅՆ ՄՐ. (Բազմաթեան Ֆլէն) Տուրկալ—Սահիպ
մեռաւ :

ՃԷԼ. (զարմոցմօք) Մեռա՛ւ :

ՉԱՅՆԸ. Պատգամուորը սպաննեց զինքը :

ՃԷԼ. Ուրեմն Պովհանին նախատած է, թող ա-
նիծեալ ըլլայ իր յիշատակը : (աստիճանէն վար իջնելով)
Որդի՛ք Պովհանիոյ, զիցուհին խորհուրդներս կը
հաւանի, անմերժական փաստ մը ցցուց մեզ, Ար-
վայի Անդրանիկ Որդին, սուրբ Մեհեանին մէջ ե-
րևցնելով : Այս գիշեր մեր մէջ անտեսանելի և
ներկայ է, վաղը մեր հետ պիտի պատերազմի. այն
լոյսը՝ որուն այնչափ սպասեցինք, պիտի փայլի .
վերջապէս վրէժխնդրութեան ժամը պիտի հնչէ :

Անգղիական սերունդը, իր դրօշակին վրայ հա-
մարձակեցաւ այս երկու բառը գրել. ՀՆԻԿՍՏ ԸՆ-
ԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որով հարստութիւննիդ առաւ, զօ-
րութիւննիդ յափշտակեց, կրօնքնիդ խոնարհեցուց
և աստուածներնիդ անգոսնեց. կեղծաւորութեամբ
ու սողալով՝ տմբոց մը շինեց, որով կրցաւ քաղաքին
և գիւղերուն տիրել. առաւ Կալիաթա, Պենիալ,
Ուտան, Տէլի, վերջապէս Տուապը որ նուիրական
քաղաք էր :

Ողորձ՝ օրէնք . աշխարհակալութիւնը աշխար-
հակալութիւն առաջ կը բերէ, ինչպէս շարութիւնը՝
չարութիւն . Հնդկաց ընկերութիւնը մեծցաւ, և
պիտի մեծնայ միշտ . վերջապէս Հնդկաստանը մերը
չէ, Հնդկաստանը և մենք ամենքնիս Անգղիացուոց
ենք : Պէտք է որ այս ընկերութիւնը իյնայ, իմացա՛ք :

ԱՄԵՆՔԸ. Այո՛, նշանը տուր մեզ, նշանը՛ :

ՃԷԼ. Պիտի տամ. կէս գիշեր է հիմայ, արշա-
լուսոյ առաջին ճառագայթին թող ջնջու մը սկսի,
թող արիւնը գետակներ կազմէ, գետակք հեղեղ-
ներ և հեղեղք գետեր ըլլան :

ԱՄԵՆՔԸ. Այո՛, արի՛ւն, ամեն տեղ արի՛ւն :

ՃԷԼ. Թիւղք և Ֆանսիկա՛րք, թող չուաննիդ
խեղդեն, դանակնիդ պատառեն և ջահերնիդ վա-
սին, սահեցէ՛ք օձի պէս, ցատկեցէ՛ք յովազի պէս .
Միկայ աստուած կ'առաջնորդէ գծեղ, քրմուհին
ղէնքերնիդ պիտի օրհնէ : (այս Ֆլայիս Ժօնն Մալբօթ
ստուերը միայն ճէլայէ կ'երևի քերպմանէ մը Ժոնն վրայ .
ճէլա աստիճանէն իջնալով) Ս՛հ, ի՛նչ կը տեսնեմ . . .
Ժօնն Մալբօթի ուրուակա՛նը . . .

ՍՏՈՒԵՐԸ. Ճէլա՛, ճանչցի՛ր զիս . ես այն Ժօնն
Մալբօթն եմ, որուն արիւնը այս արձանին առջև
հոսեցուցիք : յիշէ՛ զիս, վերցո՛ւր աչքդ և տե՛ս եր-
կինքը՝ որ արեանս ձայնէն զարհուրած՝ կը բացուի,
գլխուդ վրայ կայծակներ տեղադու և երկիրը սա-
քիդ տակ անդունդ մը կը կազմէ գրեզ կլանելու
համար : Ինչպէ՛ս որ այս արձանին առջև իմ արիւնս
թափեցիր, թող քու արիւնդ ալ թափի հոս . . .
վրէ՛ժ, վրէ՛ժ . . . Երկի՛նք, բացուէ՛, և այս ան-
աստուածներուն վրայ հուր, սուր և կայծակ իջե-
ցո՛ւր . . . (Մաներևասխանայ . Երկնէ կ'սրտայ . սո՞քը կը
բռնայ ու՜ժքննի) :

ՅԻՒՊ. (Հնդկաց) Խոնարհութի՛ւն, խոնարհու-
թի՛ւն. եղբա՛րք, աստուածք բարկացած են, ծր-
ուենք ճակատնիս : (աստիճան ալ կը խոնարհին դաշտնին
Քեր Բունելով . Յիւսպէ արշանին առջև ծնորդերալ) Ար-
վայ, ատելութեան և վրէժխնդրութեան աստուած,
հաւատարիմ դաւակներդ կը պաղատին քեզ, մի՛
դարձուցաներ զերեսս քոյ, լսէ՛ իրենց ձայնը, տո՛ւր

խորամանկութիւն , ոյժ և զօրութիւն , յաղթող հանդիսացուր զանոնք , քու անուամբդ . կ'օրհնեմ իրենց պէնքերք : (արշաճին աստուծոյ ինչ քայլ . Յեռապէս զնձուսմեամբ ելլելով) Հա՛շտ իցէ , հա՛շտ իցէ :

Հն.Գ.Ի.Կ.Բ. (Ելլելով) Փա՛նք քեզ Սիվայ, ժա՛նք քեզ :
ՃԵԼ . Եւ հիմայ թող յետին Անդրիայցի մեռնի և իյնայ ինչպէս հոս ինկաւ Ժօհն Մալքօլմ . եղբարբ , պէտք է որ երեք օրէն Հնդկաստան աղափի : (Երկնէ երկրորդ անգամ կ'որոտայ սա հայծակը շատաճմաճի արշաճին վրայ թնայով երես կորս կ'ընէ , որուն ետեւ կայնաժ է ժօրժ երկս յետք արքածանայ Բանաժ . Հնդկէի ինչ շարհարհին) Ժօրժ Մալքօլմ , կենդանի . . .

ԱՄԵՆ.ԲԲ. Ժօրժ Մալքօլմ , 'ի մա՛հ , 'ի մա՛հ :
ՃԵԼ . Այո՛ , թող մեռնի , 'ի սէր Պովհանիոյ սպաննեցէք : (Հնդկէի անուելի աղաղակներով ժօրժի վրայ յարկեկէլաւ արեւն , երրորդ անգամ երկնէ կ'որոտայ սա քեքեղանաորան շքս կողմի ազատաճնեբնն Անգրիայցի զօրտեր կ'ելլելն սա «հիբարան» աղաղակներով Հնդկայ վրայ ինչ յարկեկէն . — Պատերազմ . — Յաղթուսմեան Անգրիայցայց :)

ԱՆԳՂ.Ի.Ա.Յ.Ի.Բ. (Գրօշակ 'ի յետին) կեցցէ՛ Անդրիայ, կեցցէ՛ Ժօրժ Մալքօլմ :

Լ . ՍԻՆԿԼ . Ձինւո՛րք , չղթայեցէ՛ք ամենքն ալ :
ՍԹՕՓ . (Սօկօրէ կոկորդէն Բանելով) Ա՛խ , աւազա՛կ , վերջապէս ճիրաններուս տակն ես :

ՏԻԷՕ . (Մանկասէի կոկորդէն Բանելով) Շաղաչո՛ււտ , չպիտի ձգեմ քեզ : (Սօկօր ինչ յարկէ ՍԹՕՓի յետին րակ)
ՍԹՕՓ . (արքածանակը Սօկօրէ Բանելին աստուծով) Արեկայ՛ի , մի՛ չարժիր , ապա թէ ոչ չուես թող կու տամ :

ՃԵԼ . (կարօպի) Ա՛հ , յաղթուա՛ճ . . . (Ժեկէն դաս շքն ինչ հանելով ժօրժի վրայ ինչ ներդառն) Ժօրժ , ես պիտի մեռնիմ , պէտք է որ դու ալ ինձ հետ մեռնիս : (Գաղթել ճեկուսն աստուծոյ ինչ ներդառնի)

ԳԱԶ . Ո՛չ , տիկի՛ն , միայն դու պիտի մեռնիս :
ՃԵԼ . Գաղթի՛լ , դու ինձ մեռնի՛լ կը հրամայես :

ԳԱԶ . Այո՛ , տիկի՛ն , եթէ կ'ուզես որ պատիժդ աւելի սուկալի չըլլայ , եթէ կ'ուզես որ արդարութեան դատաստանը չվճռէ մահը , վերջապէս եթէ կ'ուզես խաղաղ մեռնիլ , ա՛ն այս դաշտնը և զա՛րկ ինքզինքդ : (Գրօշակ ինչ կ'որոտայ :)

ՃԵԼ . Ի՞նչ , զիս հնդկային դաշտնով մը սպաննե՛լ կ'ուզես :

ԳԱԶ . Այո՛ , այս դաշտնը ինչպէս որ այս արծառնին առջև հրամանաւդ Ժօհն Մալքօլմի արիւնը թափեց , պէտք է որ քու արիւնդ ալ թափէ հոս :

ՃԵԼ . Բայց ի՛նչ , Պովհանիոյ զուակ մը՝ Պովհանիոյ թագուհին սպաննէ՛ :

ԳԱԶ . Ես Պովհանիոյ զուակ չեմ , ես Հնդիկ չեմ , այլ քրիստոնեայ մը , որ վատի մը մեռնիլը կ'ուզեմ տեսնել . օ՛ն , շո՛ւտ , այդ սիրտը որ ժօրժի տալ կ'ուզէիր , հիմայ սրոյ տո՛ւր :

ՃԵԼ . (Գրօշակն յետին յիշելով) Ո՛չ , չեմ ուզեր մեռնիլ , չեմ ուզեր . (Ժօրժն աստուծոյ ինչ յարկերէ) զթուլթիւն , Ժօրժ , զթուլթիւն . . . (սարտասլով արտ կեկէ յանկարճ) Ի՞նչ , ե՛ս , ես՛ ճէլա իշխանուհին թողութիւն խնդրեմ . աւելի լաւ կ'ընտրեմ մահը , քան թէ թշնամոյ զթուլթիւնը . այո՛ , մահը՝ որ բիծս պիտի աւրէ : (Գաղթել յետին դաշտնը արանելով) Եկո՛ւր , սիրելի բարեկամ , եկուր , դադրեցո՛ւր այս կեանքը որ երկար ժամանակէ 'ի վեր վրէժխնդրութեամբ կ'ապրէր . մեռցո՛ւր այս սիրտը որ Անդրիայցոյ մը սիրոյն համար՝ այնչափ անմեղներ զոհեց : Ես որ աշխարհիս շքս կողմը պտտեցայ , ես որ ամէն տեղ , պատժապարտ մարդոց մահուան ներկայ էի , վերջապէս ես որ թշնամիներուս վերջին շունչ տալը

տեսայ , հիմնայ թշնամիներս ալ իմս պիտի տեսնեն :
 Ա՛հ , ժպտէ՛ դժոխք , ժպտէ՛ . խնդա՛յ երկինք , և
 դու վրէժխնդիրդ Աստուած : (դաշտը սիրտը կը փե)
 Ժօրժ , ալ ասկէ վերջը հանդարտ ապրէ : ուրա-
 խացիր , ահա՛ ես կը մեռնիմ , բայց դո՛հ սրտիւ ,
 վասն զի վրէժխնդրութեանս համար չորս անմեղ
 զո՛հ բրի , Ժօհն Մալքոյլ՛ , որուն միակ վրէժը լու-
 ծուած է . իսկ ո՛ւր է Էսփարտ եղբայրդ և իր սի-
 րուհին Հէվայ , ո՛ւր է Մարի քու պաշտելի սիրու-
 հիդ . . . (Էրփարտ : Մարէ և Հէվայ ներս ծոփելով Ժօրժի
 բերե կը ներսուխն . ճեւու կարողութեամբ) Ա՛հ , ի՞նչ կը
 տեսնեմ . . . զոհն՛րս , ամենքն ալ կենդանի : բայց
 ո՞վ ազատեց զիրենք :

ԳԱԶ . Քրիստոնէից Աստուածը , արկի՛ն :
 ԺՕՐԺ . Ահա՛ զոհերդ արկի՛ն , ահա՛ կենդանի և
 ազատ . մէկ հատ մը , ափսո՛ս , ալ չկրնար կենդա-
 նանալ , բայց նա բարբոսի մեռած չէ , իր դործը
 լմնացի և հօրս վրէժը լուծուած է :

ՄԱՐԻ . }
 Հէվ . } Ժօրժ , կ'օրհնեմք զքեզ :

ՃէԼ . Օրհնեցէ՛ք , օրհնեցէ՛ք , բայց ես միշտ պի-
 տի ատեմ զինքը . . . դերեզմանիս մէջ անգամ
 պիտի հեռելիմ ձեզ . . . (Ժօհնի սրտերը երկարաբ
 օտ ճեւույն կը տեսնուի :

ՍՏՈՒԷՐԸ . Գերեզմանիդ մէջ անգամ հանդստու-
 թիւն չգտնես , անիծեա՛լ ըլլաս , անիծեա՛լ : (Կ'ու-
 ներսուխանայ :

ՃէԼ . (նոսաղելով) Գարձեա՛լ անէ՛ծք . . . ա՛հ ,
 անիծեա՛լ սէր , անիծեա՛լ վրէժխնդրութիւն . . .
 (կը փռնի :

ԺՕՐԺ . (Մարէն բռնած՝ աչուքները երկնս վերցնելով)
 Փա՛ռք վրէժխնդիր Աստուծոյ :

« Ազգային գրադարան

NL0333855

